

ORIZONT

REVISTĂ A UNIunii
SCRITORILOR DIN
ROMÂNIA

SERIE NOUĂ, 32 PAGINI

26 NOIEMBRIE 2012

NR. 11 (1562),

ANUL XXIV

1 LEU

Editată în colaborare cu
Centrul pentru Dialog
Multicultural "Orizont"

11

www.revistaorizont.ro

DOI SCRITORII TIMIȘORENI LA VIENA

ALINA RADU
ȘI RADU PAVEL GHEO

16-17

NIMIC NU E IMPORTANT DOAR
PENTRU CĂ TI S-A ÎNTÂMPLAT ȚIE
PHILIP O CEALLAIGH

Vieții în acest secol îi lipsește centrul, lucrurile care dădeau altădată sens oamenilor au dispărut. Nu mai există puncte de referință comune. Nimic nu mai conferă unitate, sentimentul întregului și armoniei celor ce împart același spațiu. Suntem tot mai captivați de tehnologie, de efecte și zgomote fără conținut. E ca și cum am fi bombardați constant, dar deloc constructiv. Înotăm, pur și simplu, printre fragmente. De aici disconfortul și anxietatea. Peste tot, oamenii încearcă să găsească înțelesurile pe care, mai demult, li le oferea religia, și acea unitate simbolică a vieții care nu cred că mai există. Simțul responsabilității individuale e mult mai mare, dar pur și simplu nu reușim. Mulți o fac, dar fiecare pe cont propriu, haotic. Nu există nici măcar un orizont de lectură comun, ca în trecut.

4-5. 31

VIENELE MELE
RADU PAVEL GHEO

Viena nu e una singură: sînt, poate, zeci, între-pătrunse și diverse, întretesute de cel puțin două secole și bine ținute laolaltă. Iar lucrul care mi s-a părut cel mai important, care o face să fie așa cum e și să-ți cucerească mintea și inima, e forța ei simbolică: pentru central- și est-europeni Viena e întruchiparea civilizației occidentale în cea mai bună formă a ei. Nu are rigiditatea prusacă, nici răceala britanică, nici rafinamentul franțuzesc, nici exuberanța mediteraneană și nici delăsarea balcanică – și, în același timp, are ceva din fiecare, într-un amestec echilibrat, ca și cum un alchimist urban ar fi nimerit formula perfectă (fie, aproape perfectă) de oraș. Asta am văzut eu în Viena.

17

open art
Timisoara Open Art City

PROIECT REALIZAT
CU SPRIJINUL PRIMĂRIEI
MUNICIPIULUI
TIMIȘOARA ȘI AL
CONSILIULUI LOCAL
TIMIȘOARA, ÎN CADRUL
CONCEPTULUI
TIMIȘOARA
OPEN ART CITY
(TIMIȘOARA - ORAȘ
DESCHIS AL ARTELOR)

MARCEL TOLCEA, DESPRE EZOTERICUL MIRCEA ELIADE

CORNEL UNGUREANU

1. BIBLIOTECA AVRAMESCU ȘI BIBLIOTECILE MIRCEA ELIADE

Marcel Tolcea dedică ediția a doua, revăzută și adăugită a cărții *Mircea Eliade, ezotericul* "Memoriei Părintelui Mihail Avramescu și Profesorului Eugen Todoran". Este important să reluăm câteva observații privitoare la Mihail Avramescu și altele, privitoare la Eugen Todoran. Marcel Avramescu (încă nu Mihail Avramescu) traversează, în anii treizeci ai lui Nae Ionescu, Mircea Eliade, Emil Cioran, Mihail Sebastian, Mircea Vulcănescu, Dimitrie Gusti o istorie a avangardei. Pe urmă, una a convertirii. E, de fiecare dată, implicat în existența unor grupuri care își trăiesc, fiecare altfel, inițierea. Marcel Avramescu e posesorul unei energii care uimesc. Scriitorul e capabil de telepatie, telekinezie, de exprimări corporale excepționale în acest deceniu al tinerilor excepționali. Unul dintre meritele cărții/cercetării lui Marcel Tolcea este că insistă asupra relației lui Marcel Avramescu cu Guénon, lider religios implicat în istorii divergente, cu câțiva români "guénonizanți". Adolescent, Marcel Tolcea a fost alături de preotul Mihail Avramescu. Avangardistul se convertise, devenise preot și, așezat la Jimbolia cu extraordinara soție, nu mai dorea anturaj de cărturari. Trăia, acum, între enoriași, o interiorizare greu de înțeles pentru ei. Marcel Tolcea era printre foarte puțini cu care preotul avea dialog. Mai târziu preotul i se mărturisea cu privire la anii formării: desigur, cu umorul necesar. Din biblioteca lui Mihail Avramescu studentul Marcel Tolcea (poetul Marcel Tolcea) aducea la Timișoara volume rare, cu prioritate cărțile lui René Guénon, care modelau cultura tinerei generații de cărturari timișoreni. Despre Mircea Eliade Marcel Tolcea va fi aflat multe chiar de la Mihail Avramescu (așa cum am aflat și eu), dar apropierea de Mircea Eliade va fi fost legată de pedagogia și cursurile cu profesorul Eugen Todoran, cel care a așezat la Timișoara un fel de a-l înțelege pe Eminescu. Și pe clasicii culturii române. Și, desigur, un fel de a înțelege Istoria literaturii.

A scrie despre Eliade, astăzi, nu se poate fără a relua, reanaliza, înțelege așezarea lui Mircea Eliade în anii treizeci ai culturii române. Șocul mărturiilor din Jurnalul lui Mihail Sebastian a focalizat dezbateră asupra legionarismului lui Mircea Eliade – asupra textelor și istoriilor care îl așezau pe Mircea Eliade în interiorul mișcării legionare. Este, scriau unii combatanți, antisemit. Marcel Tolcea reia dezbateră, recitește cărțile și face câteva nuanțări necesare. Apelul la exegeți care au folosit contextele, cărțile, sublinierile e elocvent pentru întinderea lecturilor. Și eficacitatea lor. Cel mai convingător martor convocat de Marcel Tolcea e Moshe Idel: "Nu susțin că Eliade a fost un filosemit extraordinar,

dar în situația din '34-'35, când Sebastian a fost atacat de toată lumea, inclusiv de evrei și de sioniști, Eliade a fost singurul care i-a luat apărarea împotriva lui Nae Ionescu. Și nu era așa de simplu. Pentru cine cunoaște ce se întâmpla atunci și acolo, acesta este un gest eroic. În timpul dezbaterii teologice care s-a terminat la sfârșitul lui '35, el a vrut să găsească în texte teologice patristice un model de a le oferi evreilor posibilitatea mântuirii".

2) ÎNTÂLNIRI, DESPĂRTIRI

Dacă facem o recapitulare a personalităților invocate pe parcursul acestei lucrări, îi vom enumera alături de Mircea Eliade și Mihail Avramescu pe Mihai Vâlsan, Anton Dumitriu, Vintilă Horia, Vasile Lovinescu, Andrei Scrima. Citesc în numărul 382 (6-12 septembrie 2012) al revistei **Observator Cultural** un eseu șocant al profesoarei Roxana Sorescu, eminent istoric literar. Se numește **Andrei Scrima, maestru spiritual?** și așază sub semnul întrebării calitatea de maestru spiritual a lui Andrei Scrima. Polemica Roxanei Sorescu poate fi legată nu doar de atitudinile lui Andrei Scrima, ci și de atitudinile, mutațiile, credința sau ne-credința unora dintre cei de mai sus. A neobișnuiților lideri din anii treizeci. Scrie Roxana Sorescu: "Am fost martora unor transformări de spiritualitate, a unor schimburi (ca să nu le spun furturi) de energie de la cel mai slab spre cel mai puternic? Andrei Scrima fusese preocupat în tinerețe de acest tip de practici care constituiseră pentru Voiculescu o temă literară. Mă aflu la limita magiei, mă aflu în prezența unor acte magice. Dacă cineva i-ar fi dăruit de bună voie o parte din energie unei astfel de ființe, actul ar putea fi denumit "a-și vinde sufletul"? Cu siguranță și sensul invers de circulație al energiei era posibil: de la cel puternic, la cel slab. Se făcea prin punerea mâinilor, prin suflu, prin luarea în posesie a sufletului celui alt - prin inspirație".

Profesoara Roxana Sorescu este, azi, principalul exeget al operei voiculesciene. A elaborat o remarcabilă ediție Voiculescu, a scris studii care deschid căi către o altă înțelegere a lui Voiculescu. Și, iată, propune și o altă înțelegere a lui Andrei Scrima, dincolo de paginile scrise. Mihail Avramescu, Mihai Vâlsan, Vasile Lovinescu, câțiva dintre cei de la Rugul Aprins ar putea fi așezați în acest cerc al "schimburilor de energie". În cazul lui Mihail Avramescu (și, până la un punct, al lui Mircea Eliade) mărturiile ar putea hrăni supozițiile Roxanei Sorescu. Meritul lui Marcel Tolcea este că rămâne doar asupra paginii scrise. Bine știutor al folclorului din jurul eroilor săi, Marcel Tolcea evită detaliile lipsite de suport științific. Studiile consacrate **Secretului doctorului Honigberger** ("Agartha și avatarurile Centrului Ascuns" în...), **Noaptea de Sânziene** ("Noaptea de Sânziene sau despre etica metafizică a istoriei"), celor **Nouăsprezece Trandafiri** ("Simbolul metafizic al teatrului

în Nouăsprezece Trandafiri") sunt vii, cu o înțelegere nouă sau măcar necesară a operei lui Mircea Eliade. Lipsite de fantaziile din preajmă. Mi se pare exemplar felul în care Marcel Tolcea se întâlnește cu contestatarii săi – cei care au avut rezerve asupra primei ediții: îi citește, îi omagiază, le explică din nou ce e de explicat.

3. EXPLICAȚII (APROAPE) FINALE

În **Prefață la ediția a doua** șirul de mulțumiri se încheie astfel:

"Nu în ultimul rând, îi sunt dator Domnului Liviu Bordaș care, într-o cronică devastatoare, nu i-a găsit cărții mele nici cel mai mic merit. Dincolo însă de *furor*, stă competența sa indubitabilă, astfel că am corectat câteva repere, indicând că i se datoresc. Așadar, îi mulțumesc!" Și:

"În fine, prietenului și editorului meu, Samuel Tastet, recunoștință pentru încăpățânarea și devotamentul cu care a dorit aceas-

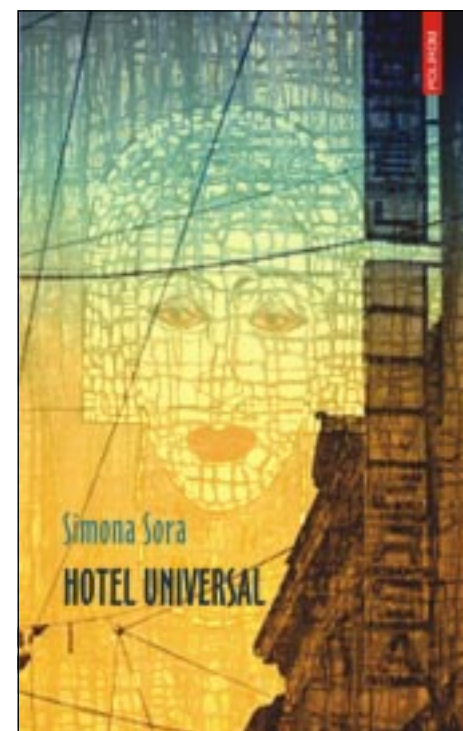
tă ediție". Greu de găsit, în toată istoria scrisului românesc din ultimele decenii, rânduri asemănătoare celor dedicate de Marcel Tolcea lui Liviu Bordaș. Într-o cultură în care fiecare exeget trage hotăr între paginile sale și pagina confratelui, mâniat dacă i se încalcă proprietatea (?), mulțumirile lui Marcel Tolcea fac parte din altă înțelegere a relației culturale. Iar cele dedicate lui Samuel Tastet, dificultatea de pune în lumină o (nouă) exegeză consacrată lui Mircea Eliade spune multe despre felul în care apărăm (sau nu) valorile culturale. Cărțile necesare. Despre studiul lui Marcel Tolcea, greu promovat de Samuel Tastet, Moshe Idel, profesor la Universitatea Ebraică din Ierusalim scrie că "este cel mai complet studiu, în limba română, despre Eliade și ezoterism.". După versiunile necesare ale studiului în engleză, germană, franceză, care sper că vor fi, am spune și noi și alții, că este "cel mai complet studiu despre relația dintre Eliade și ezoterism pe care îl avem".

COLOCVIILE LIVIU REBREANU, A XXX- A EDIȚIE

La Bistrița a avut loc, în 15 și 16 noiembrie, a treizecea ediție a **Colocviilor Liviu Rebreanu**. Invitați de onoare, Nicolae Breban și Cornel Ungureanu. Joi, 15 noiembrie s-a desfășurat dezbateră **Ficțiune și nonficțiune în romanul românesc și în proza românească**, cu participarea lui Nicolae Breban, Cornel Ungureanu, Ion Simuț, Alex. Goldiș, a Aurei Christi, a lui Constantin Cubleşan, Luigi Bambulea, Vasile Baghiu, Ion Filipciuc, Ioan Petraș. Vineri, 16 noiembrie a avut loc Simpozionul **Rebreanu după Rebreanu** cu participarea lui Nicolae Breban ("Naturalism și non-naturalism la Liviu Rebreanu"), Cornel Ungureanu ("Liviu Rebreanu – o geografie a literaturii"), Ion Simuț ("Politicele lui Liviu Rebreanu"), Alex Goldiș ("Receptarea lui Liviu Rebreanu, azi"), Constantin Cubleşan ("Nuvelistica lui Liviu Rebreanu"), Aurei Christi ("A așeza în pagină imposibilul"), a lui Andrei Moldovan ("Risipirea unei legende. Corespondența lui Liviu Rebreanu cu Fany") ș.a. Au fost prezentate volume de Nicolae Breban, Ion Simuț, Constantin Cubleşan, precum și ediția Liviu și Fany Rebreanu, "Intime".

Au fost decernate Premiile Liviu Rebreanu, **Opera Omnia**, lui Nicolae Breban și lui Cornel Ungureanu.

CĂRȚILE LUNII NOIEMBRIE

Profesorul Victor Iancu și mai tinerii săi colegi de la Filologia timișoreană, la începutul anilor '70.

LA TOLCE VITA NOIEMBRIE, LUNA ÎN CARE SORBITI CEAIURI ELECTORALE MARCEL TOLCEA

În 2000, înainte de alegeri cu câteva luni, am avut ideea, împreună cu patroana firmei *Daphne*, Doamna Luci Ercuță, de a pune pe piață cutii personalizate cu ceaiuri... electorale. Cutițele aveau pe ele chipuri ale politicianilor semnați de Ștefan Popa Popas și un slogan al subsemnatului. Pentru cutia lui Ion Iliescu propunerea inițială de slogan era "Ehei, ce tare era ceaiul rusesc, măi dragă!" La Emil Constantinescu, scria CE-Ai votat, asta bei!" La Valeriu Tabără, fervent acuzator al maghiarimii la acea dată, am scris - "Dacă ceaiul e fierbinte, să se folosească limba maghiară!" La Vadim Tudor, a fost previzibil: "România să fie condusă cu o mână de mentă!" Pentru fostul ministru al Justiției, Valeriu Stoica, am scris așa: "Împotriva corupției, ceai cu Zaher!" Alături de chipul cu gât al dlui Petre Roman, textul rima: "De vrei Kent, de vrei valute, RePeDe un ceai de fructe!" (Un omagiu pedelist și vegetal fetelor de la APACA, în amintirea vremurilor când scandau "Nu vrem bani, nu vrem valută, vrem ca Roman să ne cunoască biblic!") Ministrului Ion Caramitru, Hamletul nostru: "Tu bei sau tu nu bei, aceasta e-ntrebarea." Unele au rămas, altele au fost schimbate. Doamna Ercuță a avut prevederea de a-i întreba pe câțiva, între care și pe viitorul președinte.

O SEARĂ DE FILM CU MACBETH ÎN JAPONEZĂ, DAR ȘI CU MESAȘ ROMÂNESC

În seara asta m-am uitat la un film de Kurosawa: **Tronul însângerat**, o versiune japoneză a celebrei drame shakespeariene, **Macbeth**. Simplificând la maximum, Shakespeare spune povestea unei trădări și a unei ambiții mai degrabă feminine. Dar este și drama unei elite politice care, în numele puterii, își pierde orice reper moral. Am tresărit contemporan cu mine atunci când Asaji, soția nobilului Washizu, îl îndeamnă pe acesta să își ucidă stăpânul nu pentru a grăbi profeția duhului din pădure, ci pentru că, în politică, sau ucizi sau ești ucis!

O COPOS, 2 BECALII ȘI 1 BUCATĂ BORCEA, DE LA 5 ANI ÎN SUS! UN PRIM PAS SAU O ULTIMA PASĂ?

Nu știu cum se face că aștia din titlu au primit pușcărie operativă și nu speculativă. Sigur că se poate face recurs, sigur că va fi — vorba maestrului Ioanitoaia — Recursul Etapei. Sentița de astăzi mi se pare chiar mai tare decât condamnarea lui Năstase, cel mai celebru fundaș din echipa de înaintași a lui Ion Iliescu, recent transferat la FC Jilava în echipa de blog trotterși. E mai tare, fiindcă băieții erau mai indispensabili în fotbalul românesc decât liniile de var, iarba, plasele și bara la un loc. Nu știu dacă vor juca fotbal în penitenciarele patriei. Știu doar că, la bulău, loviturile libere se execută exclusiv de către gardieni.

P. S. "O Copos" din titlu nu este, citit Rapid, un dezacord al articolului nehotărât, ci, cu exactitate, "Zero Copos"

CALENDARUL ANIVERSĂRIILOR 2012 NOIEMBRIE

- 1 noiembrie 1966 s-a născut **Lidia Handabura (Lidia Anelore Mușat)**
- 3 noiembrie 1932 s-a născut **Aurel Mioc**
- 7 noiembrie 1946 s-a născut **Veronica Balaj**
- 7 noiembrie 1958 s-a născut **Doina Lică**
- 8 noiembrie 1963 s-a născut **Blagoe Ciobotin**
- 9 noiembrie 1948 s-a născut **Pia Brânzeu**
- 9 noiembrie 1936 s-a născut **Nicolae Calomfirescu**
- 12 noiembrie 1949 s-a născut **Adriana Babeți**
- 16 noiembrie 1940 s-a născut **Ion Marin Almăjan**
- 19 noiembrie 1937 s-a născut **Jiva Milin**
- 21 noiembrie 1923 s-a născut **Nicolae Corneanu**
- 21 noiembrie 1933 s-a născut **Anghel Dumbrăveanu**
- 22 noiembrie 1942 s-a născut **Lucian Bureriu**
- 23 noiembrie 1976 s-a născut **Laura Mircea**
- 25 noiembrie 1951 s-a născut **Ioan Baba**
- 30 noiembrie 1943 s-a născut **Paul Eugen Banciu**

PREMII 2011

PREMIILE FILIALEI TIMIȘOARA A UNIUNII SCRITORILOR DIN ROMÂNIA PENTRU ANUL EDITORIAL 2011

Juriul pentru decernarea premiilor literare ale Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor din România pentru anul editorial 2011, alcătuit din: Alexandru Ruja, președinte, și membri: Claudiu Arieșanu, Paul Eugen Banciu, Slavomir Gvozdenovici și Dorin Murariu, a decis acordarea următoarelor premii:

I. Premiul Opera Omnia, pentru întreaga creație literară: Eugen Dorcescu

II. Premiul pentru poezie:
Ion Marin Almăjan, **Amintiri despre țărani**, Editura Hestia, 2011

Monica Rohan, **Zid după zid**, Editura Brumar 2011

III. Premiul pentru proză:
Dan Florița Seracin, **Întoarcere din larg**, Roman, Editura Anthropos, 2011

IV. Premiul pentru Critică, istorie literară și eseu:

Cristian Ghinea, **Pasajul discret**, Editura Anthropos, 2011

IV. Premiul pentru Traduceri:
Manolita Dragomir Filimonescu, (lb. franceză) – **Michel Benard, Privire în oglindă / Le regard du miroir**, Editura Art Press, 2011

Ildiko Gábos Foartă (lb. maghiară) – **Bárányi Ferencz, Zilele vin, zilele trec**, Editura Eurostampa, 2011

și volumul – **Attila F. Balász, Metamorfozele lui Casanova**, Editura Grinta, 2011

Diploma Juriului pentru activitatea de cercetare literară realizată de un tânăr cercetător:

Diana Ioana Ureche, **Poezia lui Ștefan Augustin Doinaș. Modernitate și clasicitate**, Editura Universității de Vest, 2011

Festivitatea de decernare a premiilor a avut loc în sala de cenaclu a Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor din România și a revistei "Orizont", vineri, 23 noiembrie

NOMINALIZĂRI PREMII LITERARE PENTRU ANUL EDITORIAL 2011

Întrunit în două ședințe consecutive, Juriul pentru decernarea premiilor literare ale Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor din România pentru anul editorial 2011, a decis nominalizarea următoarelor lucrări:

I. Poezie:
Ion Marin Almăjan, **Amintiri despre țărani**, Editura Hestia, 2011

Octavian Doclin, **Firul de plumb / The Plummet**, Editura Anthropos, 2011

Monica Rohan, **Zid după zid**, Editura Brumar 2011

Nicolae Sârbu, **Eu, Nicolae de Ohaba**, Editura Dacia XXI, 2011

II. Proză:
Dan Florița Seracin, **Întoarcere din larg**, Roman, Editura Anthropos, 2011

Ion Jurca Rovina, **Iubire fără domiciliu**, Roman, Editura Palimpsest, 2011

Dumitru Opreșor, **De pe front mai vin vești triste**, proză scurtă, Editura Brumar, 2011

III. Critică, istorie literară și eseu:
Cristian Ghinea, **Pasajul discret**, Editura Anthropos, 2011

Ciprian Vălcan, **Elogiul bălbăielii**, Editura All, 2011

IV. Traduceri:
Manolita Dragomir Filimonescu, (lb. franceză) – **Michel Benard, Privire în oglindă / Le regard du miroir**, Editura Art Press, 2011

Ildiko Gábos Foartă (lb. maghiară) – **Bárányi Ferencz, Zilele vin, zilele trec**, Editura Eurostampa, 2011

Ildiko Gábos Foartă (lb. maghiară) – **Attila F. Balász, Metamorfozele lui Casanova**, Editura Grinta, 2011

Ivo Muncian (lb. sârbă) – **Nikola Vujcici, Noptile și alte poeme**, Editura Anthropos, 2011

UNIUNEA SCRITORILOR DIN ROMÂNIA FILIALA

2 noiembrie. A avut loc lansarea volumului **Zid după zid** de Monica Rohan.

Despre poezia autoarei au vorbit Silviu Crețu Orăvițan, Claudiu Arieșanu, Alexandru Ruja, Gheorghe Secheșan, Rodica Bărbat și alții. Vladimir Jurăscu a recitat din poeziile autoarei.

9 noiembrie. Paul Eugen Banciu și-a lansat volumul **Singurătatea luminii. Călăuza**.

Despre roman, dar și despre proza lui Paul Eugen Banciu au vorbit scriitorii Lucian Alexiu, Dana Nicoleta Popescu (autoarea unui volum consacrat romancierului), Alexandru Ruja, Cornel Ungureanu, Adrian Dinu Rachieru, Ion Jurca Rovina, precum și Titu Bojin, președintele Consiliului Județean Timiș.

16 noiembrie. Întâlnirea cu scriitoarea Rome Deguerge, veche cunoștință a autorilor timișoreni, datorată Manolitei Filimonescu-Dragomir, a fost moderată de Maria Pongracz Popescu. A fost lansat volumul **... à part la Reine, marcher dans la couleur du temps / ... prin voința Reginei, pășind în atmosfera vremii sale**. Versiunea românească e semnată de Horia Bădescu. Dialogul viu a atras atenția asupra relațiilor de care se bucură unii scriitori din Timișoara în Franța.

20 noiembrie. A fost lansat volumul **Tablete fără rețete** de Dan Poenaru. Profesor eminent al Facultății de medicină, personalitate de seamă a Timișoarei medicale, prozator Dan Poenaru, autorul unui volum din care nu lipsesc retrospectivile comico-satirice, a atras un numeros public. Despre carte, dar și despre medic au vorbit Ion Arieșanu, Ion Marin Almăjan, Robert Șerban, Ovidiu Grivu, prof. dr. Gh. Băcanu și alții. Ședința a fost moderată de Cornel Ungureanu.

21 noiembrie. A avut loc întâlnirea cu Monica Stănilă (care și-a lansat volumul **Sagarmatha**) și cu Alexandru Vakulovski (**Dați foc la cărți**). Au fost evocate și alte întâlniri cu cei doi și cu alți autori din Republica Moldova, au fost comentate cărți mai vechi sau mai noi ale invitaților de către Eugen Bunaru, Viorel Marineasa, Silviu Crețu Orăvițan, Adriana Babeți, Radu Pavel Gheo, Daniel Silviu-Petre, Ana Pușcașu ș.a. Cei doi au citit din poeziile lor. Întâlnirea a fost moderată de Cornel Ungureanu.

NIMIC NU E IMPORTANT DOAR PENTRU CA ȚI S-A ÎNTAMPLAT ȚIE PHILIP O CEALLAIGH

Născut în Irlanda, Philip O Ceallaigh s-a stabilit în România în anul 2000, după ce cutreierase Europa și Statele Unite. Pentru debutul literar din 2006 cu Însemnări dintr-un bordel turcesc a fost recompensat cu Premiul Rooney pentru Literatură Irlandeză și Glen Dimplex New Writers' Award. Al doilea volum, Și dulce e lumina, îi apărea în 2009 la Editura Penguin. Editura Polirom i-a publicat de curând primul roman, Și te trezești răsând. În octombrie 2012 s-a aflat printre invitații speciali ai primului Festival Internațional de Literatură de la Timișoara, La Vest de Est/ La Est de Vest, unde ne-a acordat acest interviu.

C.C.: Dacă ar trebui să te prezinți, ca scriitor, cuiva care n-a citit nimic scris de tine, ce ai vrea să știe?

P.O.C.: În primul rând, sunt scriitor de proză scurtă. E forma de care m-am simțit mereu atras, în care mă simt cel mai bine și din care nu prea pot să ies. Oricât de tentant ar fi - din punct de vedere comercial sau al atragerii cititorilor - să scriu ceva lung și implicat, inevitabil comprăm materialul pe cât posibil. Caut limpezime și concizie, acel tip de frumusețe pe care îl obții atunci când povestirea se aseamănă unui mic obiect ce poate fi examinat din toate părțile, nu unui labirint în care te pierzi. Presupun că se potrivește cu felul meu de a privi viața, ca pe ceva ce nu pot înțelege sau descrie întru totul. Nu încerc să fac afirmații generice sau să descriu societatea, ci doar să supraviețuiesc de la un moment la altul și să construiesc un pic de sens.

C.C.: Cum se face că pentru cea mai recentă carte ai ales, totuși, forma romanescă?

P.O.C.: Regret că am făcut-o. N-ar fi trebuit să public cartea și nu mă interesează o versiune în engleză. Apariția ei în România a fost prăpădită; n-am avut destulă forță de caracter să mai aștept. Așa mai avea mult de lucru înainte de a o publica în engleză. E plină de idei frumoase, dar povestea e prea dezlănată. Probabil că o voi concentra în ceva mult mai scurt și o voi trece de la persoana întâi la persoana a treia, ceea ce va impune o anumită disciplină. Nu va mai fi doar fluxul gândirii cuiva, ci un tot în care ideile sunt subsumate în mai mare măsură poveștii.

C.C.: Romanul include mai multă meta-ficțiune decât povestirile, mai multă meditație asupra artei și rolului scrisului.

P.O.C.: Ai dreptate, e o mare diferență. Este, însă, periculos să construiești o poveste în care protagoniștii meditează ei înșiși asupra mediului. Ca scriitor, nu ai voie să uiți că în primul rând contează povestea; ea nu poate cădea pradă tuturor ideilor ce-ți trec prin cap. Am crezut întotdeauna că scriitura trebuie să fie simplă, nu bazată pe abstracțiuni. Înainte de interviu am vorbit despre Saul Bellow. E un exemplu extrem de scriitor discursiv, eseistic, ce reușește să facă acest lucru fenomenal. Frazele și paragrafele îi sunt mai interesante decât cărțile altora de esuri! În cele mai bune lucrări, precum *Mr. Sammler's Planet*, reușește să impună o poveste principală; mai târziu se poate să fi fost mai puțin disciplinat în această privință.

C.C.: Ravelstein a fost criticat din varii motive și de varii persoane, fiind cu siguranță mai eseistic decât unele scrieri anterioare.

P.O.C.: Și *More Die of Heartbreak* conține idei minunate, dar povestea e prea lungă și repetitivă. Parte a dezavantajului de a fi ajuns "mare" e că nu mai ascuți de editorii și restricțiile ce ți-ar fi putut fi impuse înainte.

C.C.: Ție ți s-a impus ceva?

P.O.C.: Poate prin editare și prin decalajul firesc dintre manuscris și publicare. Odată ce ai succes comercial, ți se publică orice material. Devine mai degrabă un imperativ economic decât unul artistic; trebuie să fii conștient de asta.

C.C.: Te-ai gândit vreodată că vei putea trăi din scris?

P.O.C.: Poate, la bătrânețe; s-a întâmplat ceva mai devreme. Încă nu sunt destul de stabil financiar să mi se urce la cap. Îmi dau seama că majoritatea oamenilor nu citesc ce scriu sau

nu le pasă. E o reușită echivocă. Succesul la critică a fost incontestabil, dar vânzările nu merg la fel de bine.

C.C.: În foarte puține cazuri o fac.

P.O.C.: Absolut. Îți amintește de locul tău ca scriitor și de cel al scrisului de azi prin comparație cu presa vizuală, de exemplu.

C.C.: Vinzi mai bine în Europa de Vest sau în România și țările vecine?

P.O.C.: În țările vorbitoare de engleză. Ca vânzări, România e o țară mult mai mică decât ar sugera-o populația. O parte însemnată trăiește din agricultură, în zone rurale, România fiind un caz unic în Uniunea Europeană din acest punct de vedere. Cei ce locuiesc în orașe destul de mari pentru a avea o librărie sau bibliotecă însumează, poate, un sfert din populație.

C.C.: Și atunci ce te-a făcut să te stabilești aici?

P.O.C.: Cred că, în mare măsură, faptul că umblasem foarte mult. Când am decis să mă opresc, s-a întâmplat să fiu aici. Mi-am dat seama că risipeam o mulțime de energie trăind cum trăiam, mutându-mă din loc în loc și din oraș în oraș o dată la șase luni-un an. Pentru a putea scrie, am simțit nevoia să mă stabilesc undeva.

C.C.: Ai de gând să rămâi?

P.O.C.: Nu îmi fac planuri.

C.C.: Goana ta în jurul lumii s-a legat cumva și de scris?

P.O.C.: Mai degrabă de tinerete și de dorința de a vedea locuri, de faptul că nu aveam o carieră și nici nu mi-o doream. La treizeci de ani, singurul lucru stabil din viața mea era scrisul; am realizat că trebuie să mă implic, că voi rămâne cu frustrări dacă nu voi încerca să ajung cât de departe pot.

C.C.: Povestirile tale sunt plasate în diferite locații, cele mai multe din Europa, dar și din Statele Unite. Spațiul îți influențează scrisul? Povestirile au multă culoare locală; să fie mai mult de atât?

P.O.C.: Și eu mă întreb. Nu pot ști sigur pentru că nu am avut o altă viață. Când te afli într-un loc nou, ții ochii deschiși altfel decât atunci când stai pe loc. În viața așezată se strecoară un soi de adormire. Mental, însă, trebuie să fii mereu în alertă. Prima mea carte s-a concentrat mai mult pe România; oamenii se (și mă) întrebă de ce am vrut să vin aici, să scriu despre țara lor. Ei bine, nu am vrut. Nici măcar n-am scris despre România sau București ci, pur și simplu, despre lucrurile din imediata mea apropiere, mai ales din zona unde am locuit câțiva ani. Este, deci, o viziune foarte personală, selectivă. Dar e mai mult de atât. Când scrii despre ceva îți proiectezi propriile preocupări în ceea ce vezi, așa că orice oraș va fi, mai mult decât orice, un spațiu imaginar. Altcineva nu va scrie la fel despre același lucru. Cei ce locuiau în Bucureștiul de acum 10-15 ani vor recunoaște multe dintre lucrurile pe care le menționez, dar o vor face la sugestia mea. Eu sunt cel care folosește spațiul pentru a vorbi despre lucrurile care mă interesează.

C.C.: Ce te interesează cel mai mult la ora actuală?

P.O.C.: În primul rând, cum înțelegem viața, cum reușim să îi construim un sens chiar în situații descurajante sau haotice. România anilor '90 și a primei părți a acestui secol a însemnat, pentru majoritatea, umilire, descurajare, dezorientare. Propria-mi experiență de locatar al unui bloc de la marginea Bucureștiului, înconjurat de pensionari care au muncit toată viața și nu au nimic, mediul pur utilitar, urât fizic, țara ce părea a nu se îndrepta niciunde, toate mi-au dat un sentiment teribil de frustrare. E un mediu demn de explorat dacă te interesează genul acesta de lucruri. În același timp, aveam și eu probleme ce se vor fi corelat cu cele din jur. Lectura poveștilor din prima mea carte de către cineva din România sau cineva din Irlanda poate diferi total. Un român le-ar putea percepe ca pe un tip extrem de viu de jurnalism, în timp ce unui irlandez care nu știe nimic despre toate acestea i s-ar putea părea o simplă poveste. Ea

trebuie citită în primul rând din punct de vedere uman. Nu aș fi mulțumit dacă aceia ce nu cunosc circumstanțele imediate n-ar putea descifra povestea. Ea trebuie să funcționeze ca atare, pe baza trăsăturilor umane comune.

C.C.: Ce te preocupă cel mai mult când scrii? Asamblarea unei povești de calitate, construcția personajelor, atmosferei, fundalului?

P.O.C.: Totul contează. Nu există două povestiri identice. Trebuie să începi cu începutul. Nu știi niciodată exact despre ce va fi povestea. Lucrurile se rezolvă pe parcurs, nu poți începe cu o formulă. Nu merge așa.

C.C.: Mulți s-ar putea întreba cât de autobiografice îți sunt povestirile.

P.O.C.: E multă autobiografie la mijloc, dar nu mi se pare relevant. Nu importă dacă un lucru mi s-a întâmplat mie, ci abilitatea mea de a-l transforma într-o poveste care contează pentru cititor. E lucrul cel mai ușor de uitat pentru scriitorul tânăr și neexperimentat: crezi că dacă ți se întâmplă ceva ce te afectează, ajunge; ai o poveste. Nu ajunge; nimic nu e important doar pentru că ți s-a întâmplat ție.

C.C.: L-ai menționat pe Saul Bellow. În interviurile anterioare, probabil din cauza prozei scurte, mulți te-au întrebat despre Hemingway. Ai scriitori preferați?

P.O.C.: Da, dar diferă de la an la an. Am trecut prin etapa Hemingway, Bukowski, Hamsun, Celine. Îmi plac scriitorii duri, viscerali; mulți scriu din perspectiva individului simplu, în luptă cu societatea din jur. Le apreciez scriitura și stilul dar, poate pentru că m-au influențat, acum mă interesează indivizi de gen Bellow sau Vasili Grossman, mult mai interesați să ofere o perspectivă largită asupra existenței, un răspuns intelectual mai profund nebulniei pe care o constituie viața și istoria.

C.C.: Mulți dintre protagoniștii tăi par singuratici rătăciți într-o lume haotică.

P.O.C.: Până acum, poate că mi-a ajuns. Nu poți face însă mereu același lucru. Nu vorbesc despre relația cu cititorul, ci despre propria viață. Trebuie să existe evoluție. După ce am terminat prima carte de povestiri, am încercat chiar să mă las de scris. Îmi părea un soi de comportament compulsiv, o strategie de supraviețuire. Am decis să îmi fac viața grea și să îmi arunc la gunoi vechile idei. A fost greu; trebuie să o iau de la zero, altfel. Nu am idee cât va dura sau dacă îmi va reuși.

C.C.: Te gândești la un cititor anume când scrii?

P.O.C.: Nu. Mă văd pe mine devenind propriul cititor. La început, ai o relație foarte personală cu ceea ce scrii. Vine dintr-un loc al emoțiilor intense, al experiențelor și trăirilor personale. Pe măsură ce lucrezi, lucrurile se liniștesc, încep să ia formă indiferent de intențiile inițiale și începi să vezi totul cu ochi critic. Odată cu trecerea timpului, îți vezi textul cu genul de detașare pe care ai avea-o față de ceva creat de altul. Propria experiență devine, într-o anumită măsură, un obiect exterior ție.

C.C.: E necesar să te detașezi înainte de a publica ceva?

P.O.C.: Cu siguranță. Nu îți poți judeca scrisul "la cald".

C.C.: Faptul că vorbești mai multe limbi îți influențează proza?

P.O.C.: În măsura în care mă face conștient de distincția dintre idei și efectele de limbaj. Nu simt nevoia să utilizez limbajul ca pe un instrument muzical. Sunt conștient de ce ar face un traducător cu un asemenea text. Când lucrez, caut o anumită limpezime, simplitate. Nu te poți juca cu cuvintele. Spui cu adevărat ceva, în cel mai simplu mod posibil.

C.C.: Te tentează să îți verifici traducerile (în română), având în vedere că vorbești bine limba?

P.O.C.: Nu pe parcurs; după ce apare cartea. Dacă aș face-o înainte, m-aș transforma în editor.

C.C.: Au fost cazuri în care ai fost nemulțumit?

P.O.C.: Nu sunt niciodată mulțumit de traducere. Inevitabil dau peste greșeli sau, în unele cazuri, pură neglijență.

C.C.: Te simți "acasă" în vreo altă limbă decât engleza?

P.O.C.: Nu. Pentru mine, româna e o limbă a conversației, nu una a scrisului. Nici măcar a cititului. Nu știu de ce. Citesc cu drag în spaniolă, de exemplu, dar nu am reușit niciodată să mă simt în largul meu în română.

C.C.: Mai e Irlanda "acasă"?

P.O.C.: E țara în care m-am născut, în care am crescut, dar nu e locul în care merg la culcare în fiecare seară.

C.C.: Ai nostalgia obișnuită față de țara natală?

P.O.C.: Sunt nostalgic după multe locuri în care am locuit în varii momente. Uneori mi-e dor de Pamplona, alteori de Cambridge, MA, Sankt Petersburg sau Galway, în Irlanda. Dacă aș părăsi România, probabil mi-ar lipsi și ea.

C.C.: Cum crezi că a evoluat scrisul tău?

Percepi schimbări de la carte la carte?

P.O.C.: De la prima la a doua, cu siguranță. În cazul primeia – o carte oarecum mai dură – mediul în care evoluam exercita o presiune de care aproape că trebuia să mă apăr. La a doua am avut mai mult răgaz și relaxare să reflectez asupra vieții.

C.C.: Mi s-a părut că orașul povestirilor tale e unul al agresiunii, al cacofoniei, un amestec haotic de sunete și mișcări. Spui că prima carte ai scris-o ca reacție defensivă față de ceea ce te înconjură. E vorba de oraș sau era și altceva?

P.O.C.: Era ideea de viață ca element haotic, a cărui înțelegere nu e niciodată completă. Un provizorat continuu. Cele mai multe lucruri nu fac decât să ne distragă; majoritatea obiectelor nu au sens intrinsec. Vieții în acest secol îi lipsește centrul, lucrurile care dădeau altădată sens oamenilor au dispărut. Nu mai există puncte de referință comune. Nimic nu mai conferă unitate, sentimentul întregului și armoniei celor ce împart același spațiu. Suntem tot mai captivați de tehnologie, de efecte și zgomote fără conținut. E ca și cum am fi bombardați constant, dar deloc constructiv. Înotăm, pur și simplu, printre fragmente. De aici disconfortul și anxietatea. Peste tot, oamenii încearcă să găsească înțelesurile pe care, mai demult, li le oferea religia, și acea unitate simbolică a vieții care nu cred că mai există. Simțul responsabilității individuale e mult mai mare, dar pur și simplu nu reușim. Mulți o fac, dar fiecare pe cont propriu, haotic. Nu există nici măcar un orizont de lectură comun, ca în trecut.

Orașul e locul în care aceste lucruri se manifestă la modul cel mai dramatic. Ca scriitor, îmi e foarte ușor să reprezint dezordinea și individul asaltat constant. Poate de aceea un loc precum Bucureștiul mă invită să scriu despre el, nu pentru că acesta sau Cairo, care apare în mai multe povestiri din cea de a doua carte, m-ar interesa în mod deosebit.

C.C.: Mă faci să mă gândesc la experiența ta americană. Crezi că fragmentarismul, haosul, sunt mai pregnante acolo?

P.O.C.: Ca progresie istorică, totul în Statele Unite se află într-un stadiu mai avansat. Ce se întâmplă în SUA în anii '50-'60 în ce privește cultura de consum a ajuns în Europa cu întârziere de unul-două decenii. Cu bune și cu rele, totul s-a întâmplat mai repede acolo.

C.C.: Spuneai că unii scriitori descriu aceste schimbări mai bine ca alții. Ai autori contemporani favoriți?

P.O.C.: Nu neapărat. Lucrurile la care mă refer sunt comune tuturor societăților istorice supuse schimbării. La Dostoievski apar reacții similare la haos; există personaje care nu mai cred în nimic. Se revoltă împotriva unei societăți injuste și trebuie să construiască ceva complet nou. Ce spune Dostoievski în *Frații Karamazov* și *Crimă și pedeapsă* e că nimeni nu are înțelepciunea de a face acest lucru pe cont propriu. Nu suntem mai mari decât istoria ce ne-a precedat. O poți contracara, dar nu depăși.

C.C.: Te tentează non-ficțiunea?

P.O.C.: Următoarea mea carte va fi, probabil, una de non-ficțiune. Scriu despre Holocaust prin prisma scriitorilor evrei din estul Europei.

C.C.: La ce scriitori te gândești?

P.O.C.: Mihail Sebastian, Vasili Grossman, Isaac Babel. Saul Bellow e și el, în foarte mare măsură, un scriitor est-european; s-a întâmplat să se nască în Montreal. A crescut vorbind idiș ca primă limbă; tatăl său era rus. Ca tânăr adult, conștientizarea a ce se întâmplase în Europa îi modelează scrierile și le conferă perspectivă.

C.C.: Cartea ta se va concentra pe istoria est-europeană văzută de scriitori?

P.O.C.: Holocaustul e un subiect dificil de tratat și de păstrat; nu pretind nici eu că reușesc. De regulă, e ignorat sau prost înțeles, unul dintre motive fiind însăși vastitatea sa. Experiența indivizilor care l-au trăit și au scris despre asta îl personalizează însă, ca toată lumea să îl poată înțelege. Unii dintre cei mai mari scriitori din Europa de Est au fost evrei, martori forțați ai celor mai teribile evenimente ale secolului în această regiune. Prin experiența lor, ce s-a întâmplat devine accesibil. Nu mă interesează cunoașterea din punctul de vedere al istoricului, ci al celui ce trăiește aici și acum. Vorbim despre ceva ce nu a fost interiorizat sau recunoscut în România, Ucraina, Polonia. Ce s-a întâmplat

e convenabil pus pe seama unei scurte aberații a Germaniei fasciste: s-a întâmplat, a trecut. Dar nu s-a terminat! E un fenomen cu rădăcini adânci, ce stă la baza istoriei secolului XX european, nu unul tipic german.

România le-a acordat evreilor cetățenia în 1923 și le-a retras-o în 1938. E vorba de o populație fără de care nu ți-ai putea imagina orașele de aici. România e de neconceput fără evrei, armeni, greci, tot șuvoiul de oameni din alte zone ce au permis dezvoltarea unei societăți urbane. În Europa de Est, societatea urbană e povestea evreilor. Văd distrugerea civilizației evreiești în Europa de Est ca pe un fel de întoarcere a civilizației împotriva sa. Nu s-a întâmplat fără preaviz. Dacă citești jurnalele lui Isaac Babel descoperi presentimentul a ce pândește după colț. În cazul lui Sebastian, trezirea e impusă de experiența personală. Vasili Grossman a fost corespondent de război, urmând Armata Roșie de la Stalingrad la Treblinka, trecând prin Berdichev, unde propria mamă a fost printre masacrați. Nu cred că dezgrop ceva ce ar trebui lăsat să moară, ci examinez ceva ce nu a fost studiat îndeajuns, care poate oferi cheia înțelegerii modului de funcționare al minții umane.

C.C.: Ce studiezi tu transcende granițele geografice stricte. Crezi că e un fenomen care unește Europa Centrală și de Est în aceeași măsură în care le desparte?

P.O.C.: Nu e un fenomen ce se referă numai la evrei; ceva similar s-a întâmplat destul de recent în Iugoslavia. S-a întâmplat și populației germane după al Doilea Război Mondial, când au existat schimburi de populație masive între germani și polonezi. Se întâmplă aproape peste tot în Europa odată cu formarea statelor naționale. Fenomenul devine cunoscut în anii 1990 în Iugoslavia drept "purificarea etnică", dar e unul vechi. În Balcani, a început odată cu independența Greciei (1832), care a adus cu sine masacrarea populațiilor turce de acolo. Oriunde se formează un stat, apare ideea unei națiuni și a unei rase ce ocupă respectivul spațiu. Dar civilizația din aceste zone nu poate fi înțeleasă în termenii exclusivității. Dacă te uiți la declinul orașelor din Balcani și Uniunea Sovietică, la o întreagă porțiune e Europei de Est, la România și Ucraina: în multe feluri, sunt doar rămășițe a ceea ce au fost sub imperiul Austro-Ungar și nu numai.

Existau schimburi de popoare și idei, pe lângă cele comerciale. Odată ce acestea s-au încheiat, orașele au început să moară întrucâtva. Pentru a avea un oraș, trebuie să ai un artizan, ideea de trai urban și amestecul de oameni care l creează. Iașul era pe jumătate evreiesc. Ravno, Berdichev, Brăila au avut considerabile comunități evreiești. Nu poți să ucizi populația care a ctitorit un oraș și să te aștepti ca el să înflorească.

C.C.: Crezi că relativ noul concept al Uniunii Europene și al extinderii sale ne readuce într-o eră a migrației perpetue? Devine Europa un întreg pronunțat multi-etnic?

P.O.C.: Nu știu ce va fi peste două sute de ani. Lumea nu mai e atât de definită de religie ca în trecut. Am intrat într-o altă fază. Libera circulație în sine e extrem de importantă. Mai ales în Balcani, există teama de vecini. Am descoperit-o locuind la București. Acum cincisprezece ani mi s-ar fi spus: "Nu te du în Bulgaria! Treci granița și te împușcă!" Treceai granița și totul era la fel. Oamenii nu știu ce se află în imediata lor apropiere. Frontiera dintre Bulgaria și România nu a fost deschisă din dorința vreuneia dintre părți, ci din cea a superstatului european. Și e un lucru foarte bun. Mă gândesc la conflictul din Irlanda de Nord. Azi poți trece cu mașina pe lângă granița militarizată din adolescența mea fără să o observi. E nesemnificativă în mare parte datorită U.E. Statalitatea a devenit mai puțin importantă. Euro-scepticii vorbesc de o tragedie; îmi pare rău, dar nu o văd.

C.C.: Unii politicieni români par a vedea U.E. ca pe o amenințare crescândă.

P.O.C.: Asta pentru că o percep ca pe o amenințare la adresa propriilor interese economice. E o poveste veche: ideea naționalistă devine importantă ca mijloc de menținere a controlului asupra populației. Așa a fost încă din vremurile fanariote, pe care românii lor le place să le descrie drept exploatarea populației

de către turci și fanarioți. A fost, de fapt, un sistem foarte profitabil pentru boierii care l-au menținut și după alungarea fanarioților. Nu a existat o revoluție a poporului; aceeași castă a păstrat conducerea. România e singura țară din Balcani care nu a avut o revoltă naționalistă care să-i alunge pe turci și să-i ajute pe cei de jos. Trecutul ei politic e foarte stabil; reușește, de sute de ani, să reziste schimbărilor de sistem. Am văzut recent trecerea de la comunism la democrație: aceiași oameni au reușit să rămână la putere. Acum se simt puțin amenințați de Uniunea Europeană și se întreabă cum se vor acomoda.

C.C.: E importantă politica pentru scrierul tău?

P.O.C.: Am văzut mereu povestirea ca pe un eveniment uman la care orice persoană, din orice epocă și loc se poate raporta. Politica și istoria nu sunt, deci, importante în acest sens. Totuși, examinând literatura din estul Europei îmi dau seama că nu seamănă cu ce se întâmplă în Europa de Vest sau America, unde indivizii sunt lăsați să-și trăiască viețile fără interferențe din partea statului. Îți poți închipui că trăiești anistoric, spre deosebire de cei ce trăiesc experiența unui război sau a unei dictaturi unde statul se amestecă în fiecare aspect al vieții private. De fapt, nu ai viață privată; ea seamănă cu toate celelalte în care intervine statul. A fi scriitor sub dictatură și a o ignora înseamnă a-ți falsifica experiența și tot ce se întâmplă.

Sunt foarte critic la adresa încercării scriitorilor români de a se mulțumi cu un fel de realism magic, anistoric, cu o idee fantastică despre literatură drept ceva poetic, rupt de mizeriile pe care le îndură oamenii. Nu poți face asta; e o falsificare. Cred că nu iese prea multă literatură din România în anii comunismului pentru că nu există acel tip de rezistență care să permită înregistrarea vieții obișnuite în opere imaginative. În alte țări a existat. Republica Cehă se află, probabil, la extrema opusă. O întreagă industrie de oameni scria și reușea să producă și să distribuie cărți în afara statului, înfruntându-l. Și unii scriitori sovietici au scris, dar nu au reușit să publice. Te poți întreba ce valoare are asta; e o altă chestiune. Cu siguranță, mai multă decât a te acomoda cu un stat care îți cere să scrii într-un anume fel. Există, cel puțin, oameni ca Șalamov sau Grossman, care încearcă să împingă lucrurile până când sunt opriti. Nu văd așa ceva în scrierul românesc.

C.C.: Ai câștigat deja destule premii. Sunt importante?

P.O.C.: Îmi plac petrecerile și oamenii care răs în jurul meu mult mai mult decât singurătatea și nefericirea, deci da, mai dați-mi un premiu!

C.C.: Contează valoarea financiară sau mai degrabă bucuria premiului?

P.O.C.: Bani ajută dar e bine să ai un mediu. E greu să scrii când nu te citește nimeni. E o încurajare să simți că oamenii reacționează la ceea ce scrii. În același timp, e minunat să poți rămâne indiferent. La un moment dat, la începuturi, am reușit exact ce îmi doream pur și simplu pentru că știam că nu mă îndreptam în nicio direcție, eram total ignorat. Odată ce

începi să ai un pic de succes, te expui la tot felul de nefericiri. Nu va fi niciodată de ajuns, vor exista mereu oameni care au mai mult succes, nu te vei simți niciodată îndeajuns de apreciat. Câștigi premiul Nobel și lumea te invidiază, spune că nu l-ai meritat; îți faci griji că nu mai ești la fel de bun ca înainte. Îți poți face viața un iad preocupându-te de relația ta cu lumea. Trebuie să încerci să pui aceste lucruri în perspectivă.

C.C.: Există scriitori obișnuiți să publice regulat. E unul dintre scopurile tale sau publicii doar când te simți pregătit?

P.O.C.: A nu te grăbi e un mare lux. Ca toată lumea, mă străduiesc să îmi câștig existența și uneori, când trece o zi și simt că nu am făcut nimic, nu pot dormi și mă gândesc: "Doamne, ce o să mă fac?"

C.C.: Să înțeleg că nu ai o rutină strictă a scrierului?

P.O.C.: Ideal, îmi place să scriu dimineața, singur; să nu mă distragă nimic. Uneori nu e chiar așa de ușor dacă vrei să ai o viață normală cu alte ființe umane.

C.C.: Există vreun subiect despre care ai vrea să vorbești și nu ești întrebat?

P.O.C.: De obicei ți se pun întrebări generice, dar e plăcut când cineva are o curiozitate anume.

C.C.: Cei mai mulți recenzenti se concentrează pe povestirea ce parodiază *Alchimistul* lui Coelho. De ce crezi că se întâmplă asta?

P.O.C.: Probabil pentru că el însuși e atât de cunoscut. *Alchimistul* e o lucrare de referință a culturii populare, un exemplu spectaculos de scriitură de proastă calitate și naivitate ce reușește să se vândă în absolut orice cultură. India, Iran, Rusia: peste tot se citește Paulo Coelho. Reușește să activeze toate resorturile spirituale lenese. Am scris povestirea în timp ce citeam, surprins de ce aiureală era. După douăzeci-treizeci de pagini mă așezam, râdeam și dactilografiam ceva. A fost probabil unul dintre cele mai ușoare lucruri pe care le-am scris, aproape deloc revizuit. Nu m-am gândit niciodată că o voi publica, nu făceam decât să mă distrez. Un critic se întreba chiar cum a putut include ceva atât de frivol într-o carte, dar multă lume s-ar putea distra citind-o.

C.C.: Mi-a atras atenția e *Când te îndepărtezi*. E inspirată dintr-o situație reală?

P.O.C.: E o poveste specială din mai multe puncte de vedere. Mi-a luat ani să o scriu, deși cred că e cea mai scurtă. Nu pare foarte complexă. E povestea unui bărbat care întâlnește o femeie într-o seară; fac sex și, a doua zi, el pleacă. Pe parcurs aflăm că s-au cunoscut la o înmormântare. Inițial, când proiectam povestirea, descriam un bărbat care aude despre sinuciderea prietenului său, merge la casa unde s-a întâmplat, vede familia. Mai târziu, la înmormântare, întâlnește o femeie și, în finalul povestirii, își imaginează o relație cu ea. Aveam chiar ultima propoziție: "Își imaginează că are șanse".

Continuare în pagina 31

Interviu și traducere de
CRISTINA CHEVEREȘAN

PENTRU BORGES PARADISUL AVEA FORMA UNEI BIBLIOTECI. DAR PENTRU DUMNEAVOASTRA? (III)

LIVIU PETRU BERCEA

Nu mi-am imaginat, la maturitate, paradisul, pentru că nicio clipă nu m-am putut desprinde de cotidian. În copilărie, ei, da, în copilărie, am fost în stare să concretizez un soi de paradis. Copilul are avantajul că-și poate făuri un colț de rai chiar și în mijlocul iadului. Cam așa ceva mi s-a întâmplat...

Bunicii mei erau, prin anii '50 ai veacului XX, chiaburi. Nu vreau să detaliez, dar nu pot să uit. O categorie socială care, în optica autorităților, trebuia marginalizată sau eliminată fizic. Un singur lucru îi reținea pe comuniști. Moara pe care o avusesse în proprietate bunicul le aducea autorităților un venit constant și consistent, iar bunicul gestiona toate treburile fără să primească nimic, în afară de batjocuri, de la oficialități. Deci totul venea gratis. Obligat să fie zilnic la moara de pe Mureș, bunicul mă lua mai întotdeauna cu el, dar mă lăsa într-un loc liniștit și ferit, ca "să pescuiesc". Vorba vine că pescuiam... Priveam ore în șir curgerea domoală a apei, peștii care înotau în voie, neatrași de undița mea rudimentară, pietrișul colorat al unui prund și, spre toamnă, femeile care, pe partea cealaltă a Mureșului, puneau snopii de cânepă în apă, la "mura". Nu știam nimic de droguri și mă miram cum cânepa atrage sute de pești, care înotau bezmetici, amețiți de cânepă și pe care băieții mai mari îi prindeau cu mâinile. Singurătatea în care stăteam, lipsa grijilor, faptul că mă știam în siguranță în apropierea bunicului, toate îmi dădeau un sentiment de fericire pe care îl pot apropia de ceea ce s-ar numi "raiul pe pământ". Apoi, în disperare, bunicul a făcut, într-o iarnă, un gest care mi-a "distru" colțul de rai. A dat drumul morii pe Mureș, când începuse să plece gheața (pe atunci, 3-4 luni pe an, Mureșul era bocnă). Din moară s-a ales praful. Bunicul și-a mărturisit gestul cu câteva zile înainte de a se stinge. Din păcate, eu a trebuit să mă mulțumesc cu grădina și curtea, care erau prozaice de tot.

VASILE BOGDAN

Locuiam încă pe fostul bulevard Lenin, deci mă aflam încă în primii trei ani de școală primară la Liceul "Loga", când am furat... o carte. De la o librărie, ori expoziție de carte ce se afla în sediul actualei Farmacii din Piața Victoriei, vizavi de librăria "Eminescu". Cu coperta albastru închis, autor evident sovietic, cum se intitula nu mai țin minte. țin însă foarte bine minte formatul ei, de fapt foarte obișnuit, cum mi se așezase cu anume căldură în mână, înșuruierea de litere nu îmi spunea nimic, dar simțeam că acolo, pe loc, voi muri dacă nu va fi a mea. Cum nu aveam bani de buzunar, mi-o însușisem într-un moment de neatenție al vânzătoarei.

Acea carte avea să fie prima din biblioteca mea personală, a mamei era altceva, deci biblioteca mea s-a așezat având la bază acel furt primordial. Și de atunci acest sentiment mă apasă, primele zeci, apoi sute, mii, în mobilierul din sufragerie, stivuite pe coridorul dintre camere, în dulapuri din alte încăperi, pe peretele unui sas, pe balcon. Și mai cu seamă în suflet. Năravul acesta de a îmi lipi câte o carte, caldă, plăcută, insinuantă, atrăgătoare de mână m-a urmărit ca un blestem întreaga viață și nici acum nu-mi dă pace. (Să ne înțelegem, de atunci nu am mai furat nici o carte, am dat bani

grei pe multe din ele, altele mi-au fost oferite). Cartea a devenit, de fapt, aventura vieții mele, cea mai mare, cea mai pasionantă, cea mai durabilă și... cea mai dureroasă.

Mă uit la cărțile ce lucesc palid în jurul meu și mă întreb ce gânduri nemărturisite m-au dus la ele? Nevoia de a ști? Nevoia de a le admira? Nevoia de a le avea pur și simplu? Nevoia de a le citi? Nevoia de a-mi omorî timpul? Din toate câte ceva, dar mai presus de toate, poate, nevoia de a mă împlini. Eram prin clasa a V-a când profesoara de română, doamna Cernescu, intra oră de oră în clasă cu catalogul și un mic teanc de cărți. Catalogul îl deschidea și ne executa după cum era cazul, dar teancul de cărți îl așeza neglijent în colțul catedrei, mai aproape de bănci. Iar în prima bancă stăteam eu, care nu pridideam să mă holbez la ele. Erau cărți de aventuri, romane simple, cărți colorate. Nu se referea niciodată la ele, parcă nici nu ar fi existat. Dar aproape toate aveau să fie cât de curând noi membre ale familiei mele livrești. Din curiozitate. Le și citeam, dornic să-mi confrunt, chiar și imagistic, opiniile cu profa. N-am apucat nicicând să-i spun ce mult a însemnat acel gest mărunț în existența mea.

De la enigmatică bibliotecă din "Numele trandafirului", la Biblioteca "Bathyanum" din Alba Iulia, aveam să admir, imaginar ori palpabil, multe biblioteci, dar nicioare nu îmi poate revela misterul propriei mele adunături de cărți. De ce am cumpărat-o pe aceea și nu pe cealaltă, de ce nu am preferat un anumit gen ci am cumpărat cărți de toate soiurile, de la filozofie la artă culinară, de la geografie la istorie, almanahuri, lexicoane, romane polițiste, best seller-uri alături de Kafka, Dostoievski, Tolstoi și Nietzsche? Pentru că sunt om și păcatele mele sunt nemărginite. Am dorit să citesc cât mai mult, din toate, să știu tot, dar absolut tot. Iar acum am ajuns să știu cât să ajungă la laba gâștii (cred că așa se spune). Dincolo de împlinirea unui orgoliu intelectualist, pentru că asta mi-a trecut prin cap, biblioteca a devenit mai degrabă eu însumi, decât să devin eu o bibliotecă. O bună parte din ea nu am parcurs-o. Încă? Dar câtă vreme mai am să parcurg sutele de cărți nefrunzărite? Și de ce atunci atâtea cărți, atâția bani dați de pomană? Pentru că atunci când am nevoie să știu ceva să mă ridic de la birou și să găsesc în ungherul cutare informația dorită. Oricând, pe orice vreme. Să pot alătura cunoștințe, să construiesc idei, să pot deschide poate și eu, cândva, un drum.

Fără biblioteca mea nu aș fi putut face multe din filmele documentare pe care le-am realizat. Unele din ele s-au născut pur și simplu pentru că aveam, de pildă, în casă, de 25 de ani nefrunzărite, cărțile lui Nicolae Stoica de Hațeg, ori "Armonia lumii" a Sfântului Gerard, ori cărțile lui Sever Bocu, ori... Cărțile așezate aparent la întâmplare în rafturile bibliotecii tale au vremea lor să vină la tine, să-ți răspândească interesul pentru ele, să-ți dezvăluie taine, să-ți umple sufletul.

Dar cine mai are nevoie de cărți? Oameni din preajma mea îmi spun cu aer superior că internetul este biblioteca viitorului. De ce e nevoie de praf, de mizerie, de cotoarele acelea din ce în ce mai palide, când e suficient să dai un click și afli tot ce dorești. Și cui să lași bogăție de maculatură după ce pleci în marea călătorie pentru că nimeni nu mai are nevoie de așa ceva, copiii

citesc dar mai mult nu mai citesc, aflu că se simt chiar jigniți când sunt puși să citească, pentru că asta e realitatea, se mișcă, lumea este a celor practici, nu a celor din cărți.

Iar asta e durerea mea că nu le împărtășesc ideile. Recunosc că și la redactarea cărții, la care trudesac acum, în care povestesc cum am realizat filmul documentar dedicat Marii Uniri de la 1 Decembrie, am consultat în multe rânduri diverse fișiere de pe internet, dar acestea au fost informații, date, nume, localități, utile dar nu suficiente. Sufletul acelor evenimente l-am găsit în cărți de hârtie, prăfuite, în documente îngălbenite. Poate că despre viața mea va fi suficient să afli doar două date, cele ale existenței, dar spiritul, neliniștile, căutările mele le vei afla mai degrabă în cele câteva cărți ce-mi poartă numele din rafturile bibliotecii tale.

CONSTANTIN GURĂU

Ce formă ar avea, pentru mine, paradisul? La această întrebare am însălat mai multe răspunsuri posibile / plauzibile în accepția regulilor jocului dar am amînat să pun pe hîrtie unul, oricare dintre ele. Acum, când încerc s-o fac, mediul ambiant autohton, cu osîrdie discreditat de o clasă politică discreditată la rîndul ei, a căpătat aspecte hidoase, izuri pestilențiale, accente inomabile, încît a face speculații pe tema configurației paradisului ar putea să însemne sau blasfemie, sau mîntuire (*dixi et...*).

Despre cum arată paradisul lui Borges știm din atît de citată afirmație a scriitorului. Forma, imaginară / imaginată, a Paradisului s-ar putea configura din preocupările / obsesiile fiecăruia, fiind o întruchipare a lor (cel puțin în materie de *post exitus*).

Pentru Borges, ale cărui vicii, după propria-i mărturisire, sunt Don Quijote și Divina Comedie, Paradisul nu putea să aibă decît forma unei biblioteci, așadar să fie "decît o bibliotecă" – după o construcție care tinde să se generalizeze în limbajul a mereu mai mulți vorbitori de "românește" și, Doamne ferește, prin uz (abuz) să înstituie noi reguli de vorbire. A propos de Paradis – după modul în care robii și slujitorii în sutană ai lui Dumnezeu înțeleg să practice / distorsioneze învățătura Lui, n-ar fi de mirare ca Domnul, excedat de ce vede și aude că se petrec pe pământ, să poprească accesul în Paradis, oricare ar fi formula lui sau, în cel mai bun caz, să agate într-u piron, pe poarta Raiului, anunțul: "Închis pentru renovare.")

Deși ideea lui Borges nu-i de lepădat – săli prietenoase, multă lumină, rafturi doldora de cărți, colecții de ziare și reviste, foșnetul paginilor întoarse la răstimpuri, ba chiar fișitul creionului sau al stiloului celor care-și iau notițe, rumoare calm înviorătoare cu care este întîmpinat cîte un nou venit – îndrăznesc să devoalez imaginea pe care mi-o fac despre forma Paradisului: o sală de cinema în obscuritatea catifelată a căreia fericirii spectatori urmăresc, în extaz, filme din patrimoniul de aur al celei de a șaptea arte, "la crème de la crème" a producțiilor cinematografice. Și sunt atîtea...

În cazul că voi fi vrednic să acced cîndva acolo (fie și după un stagi de penitență în care voi fi obligat să înghit filmele mediocre românești – cele, cîteva, foarte bune, rulează, să nu uităm, la cinema în Paradis – la grămadă cu cele D.D.R.-iste, indiene, vietnameze-R.S., coreene – R.P.D., și asta, sper, foarte repede), voi fi întîmpinat la intrare, îmi va rupe biletul și mă va invita în sală să-mi ocup locul, undeva pe la mijloc, cam pe la jumătatea rîndului, spre stînga, nimeni altul decît sfîntul descălecător din dreptunghiul alb, Philippe (Noiret). Da, pentru mine Paradisul este **Cinema Paradiso**.

CONSTANTIN MĂRĂSCU

Limita dintre Paradis și Infern suntem noi, pentru că biblioteca este atît de generoasă încît poate cuprinde orice și ne poate absorbi pentru toată viața. Suntem la limita dintre Borges care din beznele sale, pentru noi înspăimîntătoare, simte Paradisul și Umberto Eco, care ne plimbă dintr-o sală în alta prevestindu-ne cumplite conjurații legate de manuscrise celebre. Plăcerile estetice pot fi înlocuite cu angoase existențiale în funcție de gradul de educație și de imaginația fiecăruia. Timpul cărții nu a trecut, deși era tiparului este în declin. Poate generațiile viitoare vor refuza cu obstinație să răsfoiască o carte – ar fi un fel de sacrilegiu în fața altarului monitorului calculatorului sau tabletei dar, în ceea ce mă privește, voi prefera întotdeauna cartea.

Sunt întrebări de genul: ce ai lua cu tine dacă vei ajunge singur pe o insulă pustie și ai avea dreptul să alegi doar zece obiecte? Mulți au răspuns că ar lua și o carte. O carte, chiar prost scrisă, reprezintă la urma urmei un univers și de cîte ori va fi citită vei descoperi alte valențe, vei avea alte senzații. Cartea este o pîrticică din paradisul bibliotecii în care te cufunzi și, uneori, nu

mai dorești să ieși din brațele acesteia, deși luai de forfota și neputințele existențiale trebuie să evadezi, să te grăbești (spre unde? spre ce?). Dăm mereu vina pe timp atunci când suntem întrebați ce am mai citit în ultima vreme și mereu amânăm lecturi esențiale (lasă că vine ea vacanța, lasă că mă îmbolnăvesc și cât sunt țintuit la pat voi citi, lasă că vine vremea pensiei...). Ne mințim și dintr-o dată acest paradis devine muștrător de câte ori intrăm într-o bibliotecă sau când privirile ne alunecă pe cotoarele cărților din camera de zi fără a ne convinge să scoatem ceva de pe raft. Și ne mințim că avem paradisul la îndemână când, de fapt, este un "Paradis pierdut".

LUCIAN P. PETRESCU

Jorge Luis Borges ? Ascultați-vă când îi pronunțați numele... Suntem în *acea realitate*, alcătuită din ficțiune, fie și minciună, contrafacere, derulare paralelă a vieții, o biată recenzie după o carte imaginată? *El libro de los seres imaginarios*. Și știți care-i culmea ? Singurul reper nonfictionar care-mi vine în minte e tocmai scotocirea casei memoriale din Buenos Aires, printre străduțe vechi și coșcovite, în celebrul cartier, cine știe cu cât umor poreclit *Soho*. Undeva, aproape de o piață de vechituri, pe unde își întind tarabele improvizate bătrâni *guarani* din nord sau bolivieni, peruani și paraguayeni cașetici și edentați, cu privirile mai mereu în pământ și poncho-urile rufoase și complet decolorate. La cel mult două sute de metri distanță mai poți găsi o căsuță pe unde s-ar fi aciuat Adolfo Bioy (citește Bios) Casares, cel cu care a buchisit (bâjbâit) împreună pentru întocmirea *Seis problemas para don Isidro Parodi*, dar și o străduță mai înverzită de frunze de platan și goruni, cu câțiva *araucaria* rătăciți între trotuare cam strâmbe, pe unde și-ar fi făcut plimbările paralele, doar cațiva ani, și aceia cam seci, saxofonistul Julio. Julio Cortazar. Mai rămâne și traseul cunoscut pentru întâlniri versperale cu nebosita Victoria. Victoria Ocampo. Știți, cel mai strâmb simțământ nu e cel datorat reticentei contemporanilor ori închiderii sertarului cu trupul și opera Bibliotecarului, ci locului de edec al orbecăielii, în palma Mariei Kodama... Strada de aproape de apele cam agitate ale Lemanului. Rece și strălucitoare, cu iarba veșnic verde și proaspăt tunsă, cu promenada politicienilor, tehnicienilor, secretarelor și ambasadiorilor bătrânei democrații ateniene, transformate în aparat de segmentat hărți, continente, străzi și morminte. 1986, Cimetiere des Rois. Și ce să fi căutat, în afara umbrei generalului San Martin, eroul, în fine, odihnit în Catedrala Neamului, cu mormântul păzit de garda militară înarmată, care se schimbă la 6 ore, cu ceremonial neabătut și sacru, tocmai pe acolo, prin pământul precolumbian ? Lugano, Mallorca, Barcelona, în fine, Madridul conchistadorilor – strămutările familiei Borges, sure oi rătăcite și apoi reîntoarse pe estuarul lui La Plata și eșuate undeva, îndărătul Bibliotecii Naționale. Ce să fi căutat, dacă nu Paradisul, în tot timpul asta, contorsionat de războaie și uragane, de exoduri și mistificări oficiale. De istorie ficționară a omenirii. Într-un târziu, tocmai Ficatul, acel unic organ abscons, elucubrant și pervers, ocult, persuasiv și dantesc, așa ca în *Historia Universal de la Infamia*, era de așteptat să se fi petrecut ceva abominabil și final anume prin canaliculele lui portale, prin lacunele lui bilios-sepulcrale... Sau poate chiar asta e soarta celor care cresc la sân utopii, sădesc cărți mai peste tot, în toate peregrinările insuficient asumate, adânc, adânc în pământ, în locul convenit doar pomilor, apartamentelor pentru proletari, fabricilor și ficțiunilor puterii,

rătăcitor din specia celor damnați – Homer, Erasmus de Rotterdam, Lucian din Samosata, Platonos, Morus sau Cantemir... Așa cum merită cei care se împotrivesc speranțelor deșarte, ecoului vocilor și puterii maselor imbecilizate de frică (citiți - anticomuniști). Îmi amintesc, cu tristețe, timpul în care am moștenit niște mii de cărți dinspre familiile mele reunite, arborele meu (contorsionat) genealogic – stră-străbunici, bunici, părinți ; de încetul-încetul deschis al ochilor printre ele, printre tomurile de hârtie pe alocuri sfoiegită. De corpurile lor *mincinoase și desăvârșite*. Ce vierme de măr, ce șoarece de bibliotecă semi-orb, ce om inutil și găngav, prost ieșit în lume mai eram! Da, îmi amintesc afurisit de bine de zilele în care luam *rata* de Iecea Mare, pentru că acolo era o librărie de unde îți găseai fără umilințe extreme romanul secolului XX, b.p.t., e.s.e – clasicii filozofiei universale, meridiane, globus și alte minuni ale antichității... Căci antică e copilăria și tinerețea mea, dragii mei contemporani, antică și paradisiacă. Pe undeva, cam între Tigru și Eufrat, dar în același an și la aceeași oră și pe locul unde La Plata se varsă în ocean, pe unde se întinde infamul și gloriosul Buenos Aires, cam cât tot județul Timiș, iar, dacă ai timp și răbdare – și peste nu foarte multă vreme, eu voi avea din nou, să treci cu bacul estuarul până la așezarea soră uruguayană – Colonia, orașelul înghețat prin 1750, nemişchimbând de nimeni și de nimic, nici măcar de scrierile Orbului Rătăcitor. Sub umbra platanilor și a mangotierilor, pe piatra cubică a străzilor martore la sângeroasele schimbări de stăpâni, spanioli, portughezi sau englezi, fiecare deținător ai adevărului universal. Doar eu nu știu sigur cui aparțin, cărei cărți îi datorez existența parazită și evanescentă, inutilă și catastrofală în neînsemnătatea și evazivul ei neconstruit, în care istorie, nu mai puțin desăvârșită și infamă, să mă citesc și isprăvesc, dacă nu în cea a Elogiului Universal al Nebuniei ?

Pentru conformitate, cine știe cât de adevăratul Lucian P. Petrescu

TITUS SUCIU

În cultura mondială *binomul Jorge Luis Borges-biblioteca* este celebru. Orice creator își iubește nu doar propriile volume, considerațiile se răsfrâng și asupra cărților de excepție semnate de confrăți. De altfel *parcursul* firesc are ca punct de plecare tocmai seducțiile lecturilor, față de acestea reușitele personale fiind consecutive. Întîi citim, recitim, medităm, și doar apoi ne aplecăm asupra paginii – mă rog, *asupra* calculatorului!

Scrisul – ca de altfel pictura, sculptura, muzica... – este activitatea în care sunt necesare harul și dăruirea. Predispoziția e de natură divină, perseverența reprezintă *complementul*. Constituie contribuția personală în definitivarea *produsului* artistic. În casa literatului pot lipsi multe obiecte, biblioteca nu. Inspirația, ideile, soluțiile, sunt *aparitii* fulgurante, nu *prezențe* statornice. Din fericire acestea, în perioadele de criză creatoare, pot fi *provocate* prin lecturi. În mod deloc paradoxal, fie că textul parcurs te seduce ori irită, rezultatul e pozitiv. În primul caz e vorba de **model**, în celălalt de **replică**. Pentru scriitor biblioteca e spațiul sacru în care se stabilește conexiunea cu **trecutul**, care, prin ceea ce acesta desăvârșește în **prezentul** relativ, asigură **trecutul** necesar **creatorilor de mîine**. Pe scurt – **viitorul**. Nu știm ce cărți va fi aruncat Borges în coșul de sub birou - și acestea avînd importanța lor în dăltuirea personalității sale! –, sunt cunoscuți însă autorii ale căror înrăuriri sunt mărturisite cu sinceritate și respect. Jorge Luis Borges – în acte Jorge Francisco Isidoro

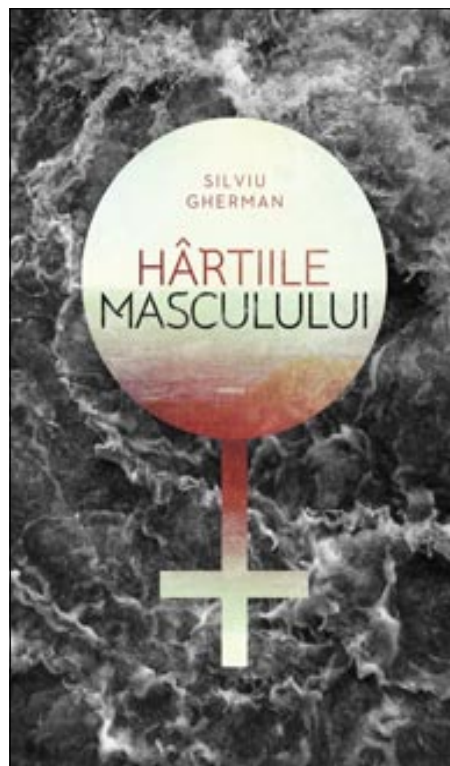
Luis Borges Alcevedo – a stăruit în lecturi aprofundate pe scrierile lui Dante Alighieri, Miguel de Cervantes, Franz Kafka, H. G. Wells, Rudyard Kipling, Arthur Schopenhauer, Dostoievski, Walt Withman, G. K. Chesterton... A așezat apoi în **biblioteca lumii** volumele proprii, ce-au devenit, în scurt timp, cărți de căpății pentru marile personalități literare, dintre care amintim doar câteva: Julio Cortazar, Italo Calvino, Umberto Eco, John Barth, Philip Dick, Gene Wolfe...

Nu se cade să nu pomenim însă numele doamnei Leonor Alcevedo Suarez, mama sa. După părerea multor comentatori, dînsa e cel mai important – ca să nu spunem *perturbator!* – factor în viața și activitatea literară a marelui scriitor argentinian. Doamna Suarez a trăit 99 de ani (1876-1975), a fost femeie frumoasă, voluntară, energică, într-atît însă de autoritară și posesivă, încît, pentru varii motive, a pus capăt tuturor relațiilor intime ale scriitorului. Biografia omului de cultură amintesc câteva nume de doamne care au *trecurt* prin viața lui Borges, toți fiind de acord că Norah Lange, scriitoare norvegiană, a fost marea sa iubire. Numai că dacă doamna Suarez n-a fost de acord cu această relație...

Jorge Luis Borges are, totuși, două mariaje. Prea tîrziu însă pentru ca scriitorul să-și întemeieze un cămin. Primul a fost încheiat în 1967 (fiind posibil, poate, pentru că doamna Leonor – la data aceea avînd 91 de ani – nu fusese capabilă să se mai impună. Oricum mariajul cu doamna Elsa Astele – maestrul fiind lovit de cecitate din 1955! – a fost un eșec. Relația se destramă de altfel repede. Din fericire, peste doi ani Borges înfilnește, în fine, femeia de care avea nevoie. Maria Kodama a fost pentru scriitor mîna dreaptă, bastonul alb, vocea prin care *ajungea* la cărțile pe care nu le putea citi de unul singur, pana prin care *apăreau* pe hîrtie meditațiile, eseurile, celebrele sale povestiri. Cu care, din motive lesne de înțeles, cu câteva luni înainte de a trece în neființă, se căsătorește.

Trecerea în revistă a acestor date biografice nu e colaterală temei propuse dezbaterii. Formularea lui Borges e exemplară, după părerea mea însă prea diplomatică. Pentru mine biblioteca e paradis dar și refugiu, sursă de idei, *ogor*. ținînd cont de cele câteva date biografice ale scriitorului argentinian, putem spune că și pentru Jorge Luis Borges biblioteca n-a fost *legată* totdeauna de starea de extaz.

NOU la CURTEA VECHIE

INTOLERANTA CU MANUSI DE CATIFEA

ALEXANDRU BUDAC

Am auzit adesea de la cunoscuți că Alexandru Paleologu ar fi fost o persoană fermecătoare. Eu disting un portret în clarobscur. Zone de lumină și, mai ales, umbre. *Breviar pentru păstrarea clipelor*, un volum de conversații cu Filip-Lucian Iorga, acum la a treia ediție, va face fără îndoială deliciul unei anumite categorii de nostalgici și va flata narcisismul aceluiași gen de cititori care consideră că cele trei sute și nu știu câte de vorbe înțelepte ale lui Petre Țuțea constituie expresia gândirii articulate.

Meritul lui Filip-Lucian Iorga, inițiatorul conversației, este discreția. Nu se pune pe sine în valoare, lasă interlocutorul să-și ducă fraza până la capăt, rămâne suficient de invizibil ca să-l putem auzi clar pe Alexandru Paleologu, și totuși mereu prezent, așa încât atenția lui constantă să se concretizeze într-o carte coerentă. Sub aspectul rotunjimii discuției, *Breviarul* are ce oferi. În primul rând, un dialog în stil clasic. Spre deosebire de intelectualii ce nu se ascultă unii pe alții și care, cu firave excepții, colportează aceleași idei (nu discut acum dacă ideile sunt bune sau rele, spun doar că se mulg vaci bătrâne), cei doi poartă o conversație veritabilă. Apoi, închizi cartea, și ai o imagine. În ce măsură va fi clară sau tulbură depinde de felul cum te raportezi la o mentalitate expusă foarte sonor. În România zilelor noastre, ea trece drept liberală, aristocratică, rafinată, cultă. Pe unul dintre trotare. Dincolo de baricadă, va fi înfierată drept reacționară, elitistă, învechită, fascistă. Nu mă interesează opțiunile politice. În schimb, mă preocupă terțul exclus: *logica*.

Indiferent de problema abordată (memorie, religie, politică, istorie, iubire), Filip-Lucian Iorga păstrează lungimea de undă a interlocutorului. Nimic grav în asta, dacă Alexandru Paleologu n-ar avea păreri atât de ferme și n-ar face niște afirmații care, în opinia mea, necesitau justificare temeinică. Lipsesc, de ambele părți, umorul și (auto)ironia. Dialogul stă sau cade odată cu maniheismul său absolut: lumea de ieri a fost civilizată, lumea de azi e barbară. Invocat frecvent, Montaigne nu sare gardul referinței bibliografice. N-am simțit nicăieri relaxarea, deschiderea spre slăbiciunile umane, incapacitatea sublimă a minții de a găzdui gândul crud, absența reflexului dogmatic și flexibilitatea cognitivă de unde au apărut *Eseurile*. Aristocratul francez avea un avans de câteva sute de ani față de cotemporanii lui. Aristocratul român ce și-l revendică pe maestru ne voia cu câteva sute înapoi.

Alexandru Paleologu este interesant și sofisticat când își amintește proustian viața boierească. Excelent profesor în materie de eleganță vestimentară, tabieturi de conac, maniere, conversație, el poate să însuflească în câteva cuvinte o lume apusă. Deși explică, în cele mai frumoase pagini din carte, importanța igienică a frivolității, și apreciază fără greș raportul dintre seriozitatea bătoasă și prostie propunând ca antidot răsul sănătos, multe dintre verdictele au gust amar. Obiectele stau la rând să devină madlene: pipa, un inel aparte, parfumurile cumpărate din drogherii selecte, haine de croitorie. Lucrurile poartă ambianța. Moșii, saloane cochete, cluburi exclusiviste, localuri de vinietă interbelică, dineuri, călătorii la Paris cu Orient-Expressul, toate recuperate credibil, căci evocarea lor înseamnă evocarea unor chipuri de demult, iar evocarea chipurilor înseamnă selectarea unor detalii deloc estompe. Figuri dintr-un

spectaculos arbore genealogic valsează literar, ca într-un roman rusesc, cu apariții virile și prezențe diafane, siluete cazone și fete balcanice, oameni de cultură, politicieni energici și comeseși în fracuri.

Spre deosebire de prietenul său Constantin Noica, un gânditor atent la concepte, dar fără organ pentru literatură, Alexandru Paleologu se dovedește priceput la literatură, însă nu înțelege nimic din filozofie. Îi ajunge un episod tolstoian ca să distingă filigranul dintre gesturile personajelor și emoțiile cititorului: "Știi că frivolitatea are enorme deschideri către lucruri profunde și pasionante. De pildă, ce e mai frivol decât să dansezi la un bal, cu o tânără frumoasă? Lucru frivol și în același timp unul dintre marile momente ale vieții și literaturii. Cred că nu există pasaj mai pasionant și mai hotărâtor în literatură decât acela în care Kitty dansează la balul la care se întâmplă ca Vronsky s-o cunoască pe Anna Karenina și deci să nu continue logodna cu ea. Dansul lui Kitty, cum se mișcă ea, descrierea gleznelor ei, și a fusteii care plutește și descoperă ciorapul verde, este ceva de un dramatism, de o frumusețe și de o importanță covârșitoare, deși aparent ceva frivol. Ea e disperată și dansează cu atât mai frumos, tocmai din cauza asta."

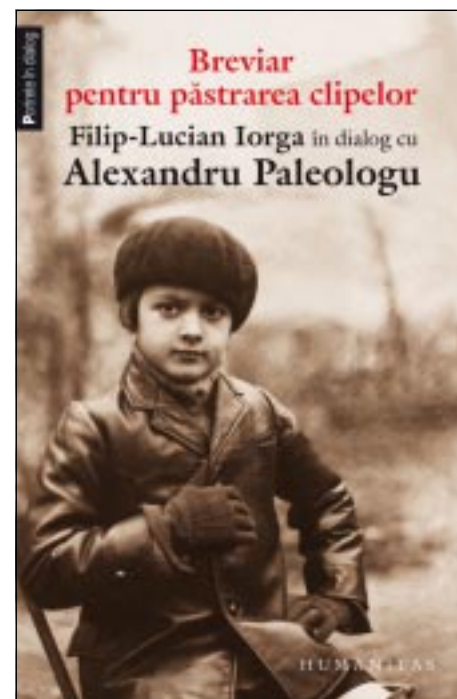
Printre delicatele și clipe aureolate își fac loc opinii aspre, furia mocnită și o așezare culturală intolerantă și suficientă. Tonul se păstrează grav, sentențios. Se caută ideea grea, efectul retoric al lui "Amin!". Banalități formulate complicat. Complicații rezolvate banal.

Alexandru Paleologu pretinde că închisoarea l-a vindecat de vanitate și preocupări deșarte. Întrebat ce mai recitește la bătrânețe, răspunde că în primul rând propriile cărți, scrise pe gustul său. Categorie plasat de partea realiștilor, îi consideră pe nominaliștii medievali imaturi. "Nominalismul este antimetafizică". M-am întrebat dacă i-a frecventat pe Abelard și William Ockham. Ei și-au folosit cărturăria ca să demonstreze în ce fel Dumnezeu e mai presus de predicătele umane și de preceptele rigide ale unor teologi rivali. Numai că Alexandru Paleologu consideră că dogmatismul Bisericii a fost în Evul Mediu "o formă de libertate. Fiecare om avea o justificare evidentă de a fi." Concluzia rezultă firesc și din premise eronate. Realiștii aveau raționamentele lor, Alexandru Paleologu, pe ale lui. Nu ezită să calculeze, trufaș, IQ-ul divin: "[...] singura religie inteligentă și cu adevărat fecundă e creștinismul, fiindcă Iisus Hristos, care, cum bine spune Nicu Steinhardt, ca om era un lord, descendent de regi, nu se interesează decât de oamenii imperfecti, de cei aflați pe marginea prăpastiei. Temelia Bisericii a pus-o în sperjurul Petru și în Pavel, fostul securist roman Saul." Sar peste subtilitățile poveștii despre Iorzi și securiști, seamănă mai degrabă cu viața lui Paleologu însuși decât cu Noul Testament, și ajung la deznodământ: "[...] creștinismul este singura religie serioasă de pe planetă". Celelalte religii "trebuie și ele stimate, dar nu creditate." Așadar, e just ca Schopenhauer să primească o chelfăneală. Mare filozof, germana lui își datorează forța limbii franceze (engleza de azi, ce oroare!), însă ideile din *Lumea ca voință și reprezentare* trebuie respinse în bloc. Le-a contaminat hinduismul. Aici, de pildă, Filip-Lucian Iorga ar fi putut să-l întrebe: Și ce rămâne din Schopenhauer? Nici Immanuel nu iese neșifonat:

"Kant, un tip mediocru, cu o cultură sumară de elev silitor, a avut totuși genialitatea colosală" să inventeze un vocabular și cam atât. Imperativul categoric, "o pură prostie, cu aer de rigurozitate plină de idei fixe puritane."

Silogisme bizare ies la iveală și în paginile mai puțin speculative. În ciuda faptului că boierii îi exploatau pe țărani, relația lor se baza pe "camaraderie". Cei sărmani se împăcau bine cu truda pe moșii, întrucât, inteligenți, știau că "asta face parte din rânduilele lui Dumnezeu." Cât de pitorești ne par noroaiile de la țară când conașul ni le descrie din goana calului, de la fereastra trăsorii și din spatele volanului! Iar paysanii nu au fost nici pe departe așa abrutizați și nefericiți. Aflu acum că-și băteau nevestele într-un profund ritual amoros: "Cred că bărbaiții le chinuiau pe femei tocmai ca să le fie mai milă de ele și să le iubească mai mult." *Chapeau*. Nu m-aș fi gândit. Criteriile se aplică până în Statele Unite. Admirator înfocat al lui Reagan și simpatizant reținut al lui George Bush ("Dubya" – model de eleganță și rafinament, într-adevăr), Alexandru Paleologu deplânge victoria Nordului asupra Sudului și povestește cât de bine au fost integrate familiile sclavilor negri în comunitățile proprietarilor de plantații. Oaze de prietenie și adaptabilitate. Încă o rânduială divină, bănuiesc.

Liberal convins, eseistul îi amintește interlocutorului său că democrația în Roma antică se întărea periodic cu câte o dictatură strașnică, iar în alt loc descrie votul ca pe-un moft. Ca să funcționeze, democrația trebuie strunită cu câte o dictatură, "dar nu una ideologică, ci una de tip militar." Inevitabil, vine vorba și despre legionari (ai noștri, nu cei din Imperiu). Deși condamnă vărsarea de sânge și fanatismul, apreciază mișcarea ca fiind hotărâtoare "pentru devenirea societății românești." Mulți dintre legionari "erau oameni foarte bine". Te trec fiorii. Dacă pogromurile sunt esențiale în istoria unui popor, de ce n-ar fi și închisorile comuniste? Doar vorbesc destui despre "securiști buni". O altă întrebare ratată de Filip-Lucian Iorga.

Nu lipsește ispita profetică. Lumea contemporană, "cretină, dementă și ticăloasă", exaltă progresul tehnologic. Știința? O pacoste. Ne umple viața de prostii și idioțenii. "Ce mare lucru a făcut Edison? În loc să citească marile capodopere, în loc să vadă frumusețea lumii, el a făcut invenții". Primim și definiția virilității: "[...] cred că bărbatul, dacă nu are talent literar, nu e nimic. Degeaba trăiește". În locul lui Felix Baumgartner aș rămâne în stratosferă. De rușine. Firește, apocalipsa cibernetică bate la ușă. Computerele ne vor termina specia. Știm asta din câteva francize.

Pe la începutul discuției, Alexandru Paleologu spune că se face prea mult caz de caracterul diversilor intelectuali compromiși. "Caractere avem prea destule. De fapt, se confundă caracterul cu căpoșenia. A avea caracter înseamnă, în primul rând, a fi foarte inteligent. E drept, invers am văzut că se cam poate: poți să fii inteligent, dar să nu ai caracter".

Și dacă lipsesc amândouă?

NOU la POLIROM

ÎN CONTRA DIRECȚIEI DE AZI DIN CRITICA ROMÂNEASCĂ SAU CRITICUL BINE TEMPERAT

ELENA CRAȘOVAN

Dacă privim cronică de întâmpinare din ultimii ani, s-ar părea că mai degrabă se poartă "la noi" stilul acid, căutarea asiduă a erorilor, eventual completată cu recomandări sfătoase. Cu cât mai necruțător criticul, cu atât mai profesionist, mai credibil și, deci, mai citit comentariul. Gelu Ionescu dovedește că se poate și altfel. Așa cum avertizează autorul în prefață, comentându-și titlul "de romanță", articolele culese în volum sunt anacronice prin durata ce le separă de apariția textelor și (aparent) inactuale prin spațiul care îl desparte de lumea literară autohtonă. Sunt însă și alte cauze care dau analizelor un timbru aparte: Gelu Ionescu nu e dependent de mode și mondenități literare, nu devine niciodată caustic; uneori e temperat ironic, alteori afectuos, însă fără a renunța la echidistanță, generos în superlative și moderat în obiecții, mereu argumentat, ponderat confesiv și subtil analist.

Comentând experiența agonică a exilului, Gelu Ionescu mărturisește: "Am învățat să scriu mai simplu, mai direct, mai repede – mai «gazelărește». Am pierdut însă din subtilitatea stilului «artist», din capacitatea de nuanțare a ideii și din bagajul lexical, deși am citit și citesc în permanență cărți și reviste din țară." Prezentul volum dovedește, pe de o parte, direcțea abordării, dar și diversitatea lecturilor și pluralitatea metodologică; fie că fixează aspecte interne ale textului comentat, fie că scrutează peisajul cultural-literar al unei epoci, contextul socio-politic, sau coordonatele care leagă biografia și opera, discursul este unul nuanțat, "adus la zi", în care judecata de valoare și reflecția etică se află în echilibru. De la primele pagini este surprinzătoare senzația de lectură serioasă și, simultan, de cozerie intelectuală ("între comilitoni", cum ar spune autorul) despre cărți-reper ale ultimului deceniu. Sobrietatea tonului, relevanța afirmațiilor, concizia stilistică acompaniază firesc delicatețea dezicerilor și marcarea discretă a afinităților.

Erudit exeget al operei lui Eugène Ionesco, autorul intră în dialog, în prima secvență a cărții, cu alți comentatori ai dramaturgului. Lecturând interpretările publicate cu ocazia centenarului Ionesco, Gelu Ionescu găsește similitudini cu propria situație critică față de opera dramaturgului: încă din anii '70, el a identificat un fond confesiv care transcende genurile; critica, poezia, proza, teatrul lui Ionesco ar fi fragmente ale unui amplu jurnal. Teză susținută și de Matei Călinescu (admiratul profesor căruia îi și este dedicat prezentul volum), ceea ce nu îl împiedică pe G.I. să sancționeze un prea apăsător determinism biografic în analiza făcută de M.C. operei ionesciene.

După o primă secvență dedicată receptării lui Eugène Ionesco, partea a doua, mai amplă, este consacrată romanelor

publicate la noi în ultimii ani. Surprinde disponibilitatea pentru diversitatea tematică și stilistică: scriitorii din generații diferite, texte de debut sau reeditări, formule deja clasicizate sau experimentale. Comentatorul nu ocolește romanele masive, realismul tradițional (Radu Mares), nici mozaicul înrudit cu proza scurtă (Cristian Teodorescu), nici experimentul. Chiar dacă avertiza în prefață că ceea ce vom citi nu sunt propriu-zis "cronici (de întâmpinare)", senzația de lectură "la cald" e constantă; la fel și grija prietenesc-profesorală de a implica lectorul: criticul rezumă antrenant un roman în timp ce îi desenează structura de adâncime sau precizează detalii "tehnice", oferind doar atât cât trebuie din "poveste" pentru ca o viitoare lectură să rămână incitantă.

Fie că râvnește la idealul imparțialității criticului, sau își asumă o lectură prietenească, Gelu Ionescu îmbină măiestrit "exercițiile de admirație" cu exegezele critice. În acest sens, cronică la romanele lui Radu Cosașu e un exemplu remarcabil în care portretul prietenului și cel al scriitorului sunt subtil creionate, iar conexiunile biografice-opere sunt punctate fără stridente și integrate fără patos tulburătorilor ani '50-'70, cu evenimentele care au marcat existența și cariera autorului *Supraviețuirilor*. Gelu Ionescu reușește o remarcabilă sinteză, punctând caracteristicile esențiale ale unei proze vaste, sugerând procesul complex de ficționalizare a existenței. Similar, în capitolul destinat lui Livius Ciocârlie, criticul împrumută straiile stilistice ale autorului analizat: mimează jocul histrionic al eului multiplu din cărțile prozatorului și cochetează ludic cu autorul-narrator-personaj.

Indiferent de textul comentat, rămâne remarcabilă modestia afirmațiilor și exprimarea în surdină a "sentințelor" (în cazurile rare când Gelu Ionescu optează pentru asemenea formulări tranșante). Foarte bun "diagnostician" și subtil interpret, criticul identifică posibile "cauze" sau sugerează soluții; chiar în registrul, considerat minor, al cronicii, se remarcă amplitudinea viziunii, capacitatea de a citi în perspectivă diacronică un text, de a-l raporta la cele deja publicate și la cele abia bănuite, anticipate ale unui prozator (Filip Florian).

Gelu Ionescu poate fi, pe pagini alăturate, usturător ironic (Petru Popescu) și entuziast-admirativ (Eginald Schlattner), fără teama de a scrie "în contra direcției de azi" din critica românească. Remarcile despre "Nobel", analiza reacțiilor la premiul Hertei Müller (însoțită de lectura profesionistă și caracterizarea succintă și exactă a romanelor autoarei) sunt un bun exemplu de autonomie critică. Ca și în cazul "Cărtărescu", Gelu Ionescu surprinde cu abilitate cauzele celebrității și motivațiile universalizante ale operei unor scriitori simultan adulați și denigrați.

După ce, pe mai bine de 100 de pagini de cronică la romanele ultimilor ani ne-am obișnuit cu tonul destins-distins al comentariului, "critica criticii" din a treia secțiune a cărții surprinde nu mai puțin plăcut. Chiar dacă obiectul analizei pare mai arid, iar rivalitățile dintre critici sunt bine cunoscute, lui Gelu Ionescu îi rămân străine acreala, iritabilitatea, intransigența – atât de vizibile în intervențiile multor celebriități ale criticii noastre. Și în această secvență autorul optează pentru diversitatea generică/stilistică: abordează imparțial, mereu generos, adesea entuziast, lucrări monografice, de hermeneutică erudită, enciclopedii sau volume de eseuri. Sunt preferate abordările totalizante, care stabilesc conexiuni între scrierile unui autor și tind să integreze analiza internă considerațiilor extra-literare, echilibrând judecata estetică și reflecția etică asupra operei. La un alt nivel, și cronicile lui Gelu Ionescu sunt un astfel de "jurnal", în măsura în care intră într-un incitant dialog cu autorii comentați: în fiecare text critic se inserează firesc experiența exegetului, o contopire a opiniilor profesionale cu viața trăită, pe cât de firească, pe atât de rar întâlnită la profesioniștii scrisului.

Astfel, comentariul la *Iluziile literaturii române* este mai mult decât o cronică, analiza devine prilej de confesiune despre anii comunismului, mărturisire valoroasă despre cum s-a scris, citit, rezistat în acei ani. Deși structural pare atât de departe de spiritul demolator, sarcastic-acid al profesorului bucureștean, Gelu Ionescu găsește multe motive de entuziasm, chiar vizavi de această carte care spulberă iluziile. Reflecțiile sale pun mai bine în lumină textul comentat, oferă un plus de sens abordării lui Negrici. E în acest capitol, cel mai extins al cărții, un dialog între voci cu un timbru distinct, dar care, alăturate abil, oferă o perspectivă caleidoscopică asupra unei perioade intens contestate. Gelu Ionescu devine coautor al unor dileme și al unei încercări de rescriere a istoriei literare recente sub forma unei cascade de interogații ("*De ce jurnale și nu opere de ficțiune, romane sau nuvele? De ce nu literatură, ci doar frontierele ei? Copleșiți de egotism, nu suntem în stare să ne asumăm destinul unor personaje mai "grele" decât panicile noastre?*") – întrebări deschise unor multiple răspunsuri și justificări, dependente și acestea de apartenența la o "generație" sau alta, de perspectiva din care participăm la o istorie care se scrie sub ochii noștri.

Cartea se încheie cu capitole destinate dramaturgiei lui Matei Vișniec și personalității lui I.L. Caragiale (aniversarea din 2012), în echilibru cu centenarul Ionesco din deschiderea volumului. Un text-cheie îl constituie răspunsul autorului la ancheta "Apostrof" cu ocazia centenarului Caragiale: replicile spun multe nu doar despre

GELU IONESCU

Târziu, de departe...

Editura Cartea Românească, 2012

dramaturg, ci mai ales despre Gelu Ionescu: "Fiind un om de litere și încercând de peste 50 de ani să mă apropiu cum trebuie de literatură, am învățat că nici nu trebuie să-mi treacă prin cap ideea de repudiare, adică de alungare din literatură a unui text care are și o valoare estetică, chiar dacă nu e cea esențială".

Deși se desparte de omul Caragiale și de personajele lui (nu își recunoaște afinități), Gelu Ionescu afirmă necesitatea criticismului radical, efectul benefic al scriitorilor satirici, fără de care "nu știm sau nu putem afla corect cine suntem" (iată și o explicație în plus pentru laudativa receptare a *Iluziilor* lui Negrici). Interpretarea pieselor lui Caragiale și a reacțiilor noastre de lectură/participare transcende esteticul: "autorul nostru și-a făcut personajele pe cât de ticăloase, pe atât de simpatice pentru că a observat în societatea din jur, în mentalitatea ei, această toleranță, această leneșă acceptare a imoralității".

Finalul sugerează o deschidere spre "azi" și spre "social", un dialog între epoci, vârste, "culturi", și enunță "Speranța că măcar ei, tinerii... ne vor salva", nu fără întrebarea sceptic-relativizantă: "Oare ce mai înțeleg tinerii noștri școleri din această operă fără egal pentru noi ("sunt vechi, domnilor!"), care suntem trecuți prin mai multe valuri ale istoriei daco-romane... Și dacă nu mai înțeleg mare lucru, o fi viața lor mai plăcută?"

Încheierea obișnuită, interogativ-retorică (aproape o manieră, des întâlnită în cronicile volumului) – nu are doar funcția de a evita "verdictul" și concluziile, ci și de a problematiza. Căci, în cele mai multe cazuri, formulările nu sunt pe de-a-ntregul retorice; chiar dacă nu așteaptă un răspuns imediat, ele reclamă o receptare activă, o lectură personală a textului invocat. Și poate că nu altul al trebui să fie și efectul (ideal) al unei cronici, "Nu-i așa?"

DESPRE DISCIPLINĂ ȘI POEZIE

GRATIELA BENGA

Pe Ana Pușcașu am cunoscut-o cu doi ani în urmă, la o lectură organizată de Institutul Blecher. Daniel Vighi citea proză, Ana Pușcașu – poezie. Tânăra autoare studiase Literele, trecuse prin cenaclul "Pavel Dan" și nu era străină nici de ce se întâmpla la "Ariergarda". Poemele citite atunci îi valorificau experiența de fostă elevă a Liceului Militar. Ceea ce m-a uimit era combinația din care prindeau formă versurile Anei Pușcașu: austeritate cazonă și o emoție autentică, dar disciplinat strunită. Despuiere discursivă și fragilitate mascată.

În urmă cu câteva luni, Anei Pușcașu i-a apărut prima carte*. O editură care a pariat nu de puține ori pe varianta câștigătoare i-a publicat poemele adunate sub un titlu inspirat – **te aștept ca pe un glonte**. E ușor de remarcat că, pe coperta cărții de debut, numele Anei Pușcașu vine ca o mânășă. Însă, dincolo de acest amănunt care întregeste perfect o anume atmosferă, important e felul în care autoarea merge pe niște cărări (poetice) nebatătorite. E nevoie de curaj ca o instanță lirică feminină să propună un cadru și un limbaj pe care poezia le-a lăsat, până acum, în umbră. Și e nevoie de talent ca această îndrăzneală să nu fie reținută doar prin doza ei de insolit. Despre anii petrecuți în Liceul Militar Ana Pușcașu vorbește într-un interviu aflat pe site-ul editurii: "Uniforma din volum nu e doar o mască, ci e chiar un film pe care l-am trăit pe propria-mi piele. De mică am tot stat cu mâinile în lighene cu lut moale și am visat să dau la Liceul de Arte din Deva, doar că una dintre kolegele de clasă mi-a propus să dăm testele pentru Liceul Militar, așa, doar de fantezie, ca să vedem dacă le putem trece. Și uite așa m-am trezit bine mersi într-o cu totul altă lume, care pe de-o parte mă fascina, iar pe de alta mă îngrozea de-a dreptul."

De extracție douămiiștă, **te aștept ca pe un glonte** pleacă de la biografism și coboară spre minimalism, însă miza pe sinceritatea nefiltrată, cu defilări zgomotoase, adesea șocante, atât la nivelul trăirii, cât și al expresiei sale verbale (specifică multora dintre douămiiști) rămâne departe. La Ana Pușcașu, poetica notațiilor nu exclude un tremur afectiv. Rutina nu provoacă neapărat alienare iar densitatea asediană a obiectelor nu șterge vulnerabilitatea. Gândul rămâne viu, sufletul se păstrează proaspăt. E drept, cu prețul rupturii față de o lume care îi provoacă umilințe și revoltă. Cu prețul unei *rămânere în urmă*, care îi dă autoarei semnalul inadecvării la o realitate exterioară cu a cărei asperitate nu se poate împăca: "rămân în urmă mereu/ e un fel de rugăciune să stai/ să speli cămășile albastre sau să/ trasezi linii cu var/ prin fața comandamentului// pentru ei să rămâi în urmă/ e de fapt o boală/ numai zgură în promptitudinea cu care/ răspunzi oricui cu ordonații// abia când plutonul/ care dezăpezește platoul/ se va opri leneș în aburul lor/ o să îți se pară că toate/ gesturile sunt contururi/ dintr-o carte armeană de geografie" (**LM 3 – numai zgură** -)

Textele din ciclul **LM** (care alcătuiesc prima secțiune a cărții) formează un jurnal-depoziție, o consemnare austeră a frustrării și a acelei dureri surde pe care o provoacă ratarea. Ceea ce se întâmplă pare a nu avea nicio logică. Viața e convertită la o dinamică sterilă, timpul se măsoară altfel, gestul a devenit mecanic, cuvântul – formal. Rutina trezește și amplifică sentimentul ratării, pentru că apare, tot mai pregnantă, trauma lucidității. Însă *rămânere în urmă* dă, totuși, prilejul redescoperirii sinelui. E pauza de respirație în care se poate adulmeca ordinea interioară și se poate intui, totodată, salvarea prin cuvânt. Prin poezie. Adică împlânzirea realului și

disciplinarea eului. Conservându-și atent intimitățile, sufletul nu poate să nu-și creioneze temerile, adăugând notației brute a faptului de viață o tușă de imaginație suprarealistă: "o să plătim cândva pentru/ superficialitatea cu care ne zgâriem/ pielea și ne aprindem hainele/ din dezgust sau ură// seara la un alt etaj/ în sectorul caporalilor/ aburi incandescenti ne topesc/ și mai mult memoria/ / trecem dușul din mână în mână la fiecare/ două minute încercăm să nu ne atingem/ de parcă ne-am cunoaște // suntem toate în corpul unui deținut/ am început să-i curățăm oasele de miere" (**LM 13 – la un alt etaj** -).

Poemele Anei Pușcașu preiau și transcriu o stare de criză. Spontană (prin tensiunea lucidității) sau provocată (prin presiunea externă a non-sensului). Fragilitate afectivă și gândire, atașament și detașare, neastâmpăr interior și severitate – pe astfel de antinomii cresc versurile din **te aștept ca pe un glonte**, dospind în imagini lapidare care, în ciuda direcției, spun și nu spun, descoperă și maschează în același timp. Dincolo de imaginea concretă, cu organizarea unui cadru de viață supus regulilor și materializat într-un limbaj specific (cu defilări, plontoane, miguri, mască de gaze, cămăși albastre cu epoleți și uniforme de instrucție, cu veste antiglonț și mine antipersonal), se află și altceva. Limpezimea imaginii poate fi înșelătoare. Imprimată versurilor, cadența pașilor de marș pare că lasă totul la vedere, când, de fapt, propune ocolșuri și deghizează frământări nemărturisite. Ceva semnificativ rămâne întotdeauna nespus, ceva important se menține în umbră – în memoria afectivă a poetei care vrea să protejeze, cu îndârjire, un fapt, o zvârcolire interioară, o întâlnire. Cu sine sau cu celălalt.

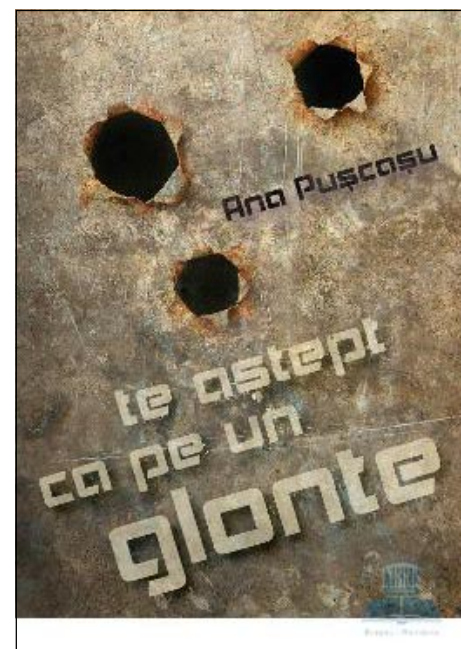
Există, în poemele reci ale Anei Pușcașu, o irepresibilă nevoie de apropiere. O sensibilitate care încălzește, dinăuntrul imaginii seci, suprafața poetică. Aproxieri, contaminări, despărțiri conturează un spațiu afectiv dominat de emblematice false blazări. Reclamată de umanitatea comună, dar mai ales de o vulnerabilitate tăcută, nevoia de apropiere devine unul dintre vectorii acestui lirism care scrijelește povestea singurătății. La douămiiști, trăirile personale, încrâncenate sau alienate, fixează de multe ori stop-cadre. La Ana Pușcașu, stop-cadrele intră în mișcare, însoțind starea în curgerea ei continuă. În mișcarea ei delicată, antinomică - exprimabilă (prin imaginea de o brutală evidentă) sau inavubilă (prin ocolul făcut de memorie): "... toată lumea aici îmi caută venele/ tu bei whisky și fumezi într-un/oraș pe care nu l-am văzut decât în trecere // urâsc vulnerabilitatea cu care aștept/ să te apropii și să-mi străpungi/ coloana de parcă ai pune doar/ ștampile pe ordinul de serviciu// restul serii ni-l petrecem împreună/ în altă rezervă de spital unde ne amintim/ mult mai ușor primele defilări" (**LM 7 – ștampile pe ordinul de serviciu**).

Sentimentul de hărțuire și de neliniște difuză bântuie poemele din ciclul **LM**. Într-o ordine în care mitraliera e un reper fundamental iar verticala e stabilitate de încremenirea în formație, identitatea e făcută cioburi. Nu agresivitatea disciplinei îi este greu de suportat Anei Pușcașu, ci agresivitatea împotriva identității. Nu regulamentul formal îi repugnă, ci formalismul apropierei. Identitatea goală. Privită astfel, ratarea ascunde, în fond, o victorie. *Rămânere în urmă* și, mai apoi, ieșirea din teritoriul identității goale evită adevăratul eșec, ale cărui consecințe ar fi fost incalculabile: "ai ajuns la capăt/ acolo unde nu mai ai voie să schimbi/ plăcuțele de ceramică din vestele antiglonț// după standardele lor ai ratat cam tot/ ce se putea rata ai dezamăgit exact/ atât cât se putea dezamăgi ai acum/ greutatea

unui bărbat bolnav/ care mănâncă măceșe" ... (**LM 20 – la capăt** -) Pentru Ana Pușcașu, la capăt așteaptă altceva de care să se apropie. Dacă apropierea de celălalt e pândită mereu de eșec, apropierea de poezie instituie o formă de dialog. Cu murmurul afectiv, cu întrebările nerostite și cu singurătatea ei. Dar și un dialog provocator cu ratarea – cea care a fost și cea care ar mai putea să fie.

Celelalte secțiuni ale cărții, **dăre de benzină** și **a cincea cameră**, indică un imaginar poetic atent la substraturile dezolante ale existenței, în care "oasele cuiva o să trosnească scurt/ ca niște poduri din orașele lego" (**basarabia legoland**). Banalul, falsa blazare și iluzoria detașare nu șterg urmele stării de criză. Acută, terorizantă. Și continuu amplificată de o conștiință profund traumatizată: "mă bați prieteneste pe umăr și/ nu am curajul să strig/ așa cum ar trebui frica nu trece/când din stomac îți ies paie și/ știi cât de aproape ești// ai alerga de la un capăt la altul al/ acoperișului într-o singură noapte și acolo/ la capăt te-ai opri bărbați ar ieși/ în stradă s-ar strânge în/ jurul tău și te-ar privi te-ar/ obliga să tragi din țigările lor să bei/ din paharele lor și apoi/ te-ar lovi peste față// e ca și cum până la inima mea s-ar fi trasat/ sute de dăre subțiri de benzină și la capătul/ celălalt cineva m-ar privi în ochi" (**frica nu trece**). Exercițiul de autopepsire prin înfruntarea unei realități crude, poemul e și un mod de asumare a singurătății. Sau de a rămâne uman(ă) până la capăt, în ciuda presiunilor și a adversităților. Dar, mai ales, în ciuda spaimei de a fi - căreia Ana Pușcașu îi adaugă cu încăpățănare o surdina și îi opune, derulate în privire, **marile filme ale indiferenței**. În fața ostilității exterioare și a propriei fragilități, preferă masca detașării și își concentrează atenția pe zonele mărunte ale existenței, ca pentru a-și proteja mai bine spațiul interior, întotdeauna amenințat: "... locuiești într-un oraș din filmele lui almodóvar acolo/ îți plătești rata la mașină joci jocuri/ de strategie sau adormi/ după tura de noapte/ / stau în fața ta și tac// pe dinăuntru sunt de fapt/ un punct de frontieră în care/ trei imigranți arabi răspund/ cu greu în engleză" (**stau în fața ta și tac**).

În spațiile atmosferei reci și a ritmului cazon, **te aștept ca pe un glonte** e totuși o carte a sensibilității. Poemele Anei Pușcașu nu au morga celor care fac prea mult caz de

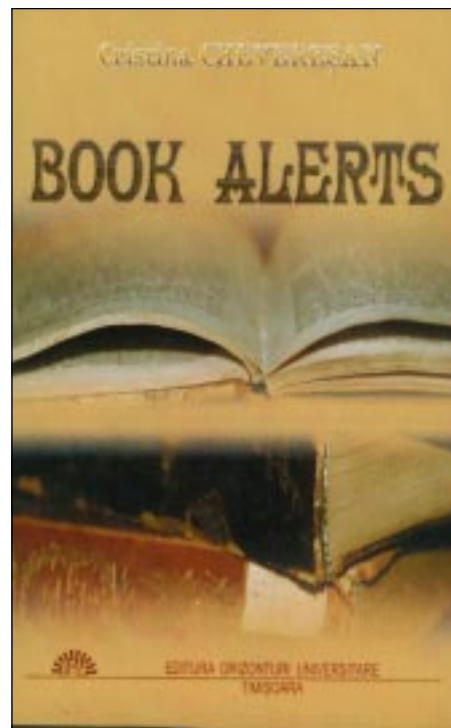

propria condiție. Suprimă în fașă lamentația, iar locurile în care drapajele retorice pun în umbră starea sunt foarte puține. Iar dacă se întâmplă ca apăsarea să scadă din intensitate e mai degrabă din pricina tăieturii contorsionate a versurilor, decât din cauza unor fluctuații expresive. De cele mai multe ori, poemul e o însemnare fugară, cu interferențe de planuri care surprind tremurul abia perceptibil al ființei tulburate de sălbăticia lumii. De uniformizarea ei palpabilă. Și de neputința de a-și (re)descoperi identitatea prin apropiere: "... sunt pariul pe care nu aveai cum să-l pierzi/ limba mea a devenit o broască de pânză/ și acum înghite zgomotele/ din casa pustie// te aștept ca pe un glonte/ de calibrul mic/ ținându-mi tâmpile" (**te aștept ca pe un glonte**).

Neastâmpărul interior al autoarei (constructiv la nivel poetic) își caută echilibrul în rugozitatea lirismului său. Poemul ca disciplinare a sinelui – acesta e, cred, exercițiul liric al Anei Pușcașu. Mă întreb dacă e un proiect *in progress*, dacă formula aceasta va reveni și în următoarele cărți ale autoarei. Până atunci, debutul e, fără îndoială, de apreciat.

* Ana Pușcașu, **te aștept ca pe un glonte**, București, Casa de pariuri literare, 2012

CĂRȚILE COLEȚILOR NOȘTRI

"Volumul de față aduce laolaltă lecturi dintr-o perioadă extrem de plăcută în care, sub umbrela generoasă a ideii de "nouă literatură", am avut ocazia să explorez teritoriul ficțional dintre cele mai variate, urmărind aparițiile recente pe piața de carte din România - cu precădere din sfera traducerilor – și liniile de forță propuse de acestea cititorului avid de cunoaștere [...] În vreme ce unii dintre autorii incluși în această selecție vin dinspre sau se concentrează asupra trecutului și evenimentelor lui definitorii, alții modelează cu succes prezentul literaturilor la îmbogățirea cărora au contribuit și continuă să contribuie. Într-un univers din ce în ce mai fluid, în care noțiunile de "centru" și "margină" nu se mai plasează în opoziție ci, mai degrabă, în dialog și continuu proces de modelare reciprocă, "minoritățile" permează cu dezinvoltură spații rezervate nu demult "majorităților", rezultând discursuri fascinante prin prospețime și diversitate." (C.C.)

DISCIPOLI ȘI MAESTRI

IOAN VULTUR

Labirintul identității*, volumul recent apărut al universitarului clujean Vistian Goia, reunește sub acest titlu inspirat mai multe articole și studii publicate de-a lungul anilor, în principal, în revista "Steaua", cărora li s-au adăugat câteva texte inedite. Firul roșu care străbate parcursul exegetic – așa cum ne spune și titlul cărții – îl constituie problema identității, o veritabilă obsesie a lumii actuale, modul în care ea ajunge să se definească și să se redefiniească. În raport cu vastul câmp referențial presupus de această temă, autorul își fixează drept țintă surprinderea elementelor identitare, mai ales în fazele inițiale de emergență și stabilizare, ale unei pleiade de scriitori și intelectuali români, începând cu Ienăchiță Văcărescu și terminând cu Mircea Cărtărescu.

Demersul lui V. Goia are ca suport literatura confesivă, în speță jurnalele, amintirile, memoriile, uneori corespondența acestor scriitori. Avem astfel un soi de galerie de portrete, configurate pe baza autoportretelor *in nuce* pe care scrieri de genul acesta ne lasă să le întrevădem. Autorul e interesat, așa cum mărturisește într-un lapidar "Argument", de prezența și rolul jucat de eventualii magistri în formarea personalităților studiate, de măsura în care "relația dintre aceștia și discipoli a fost un stimulente în deschiderea "porții" spre realizarea artistică a unora sau pe teren științific a altora". În acord cu o asemenea miză, centrul de greutate al interpretării nu vizează opera, ci autorul "cu psihologia lui aparte, cu obsesiile și ambițiile lui omenești și creative, constituind felurite exemple de conduită în fața semenilor și în practica profesiei literare." Articolele și studiile cărții pun în lumină cu pertinență și cu o indubitabilă rigoare a argumentației aspecte esențiale referitoare la profilul interior al autorilor, la traiectul lor existențial sau la intenționalitatea unor acte creatoare. Deși sunt scrise în perioade diferite, studiile din *Labirintul identității* au o vizibilă coerență procedurală și stilistică. Cele mai multe debutează *in media res*, enunțând ipoteza de lucru, evocând opiniile formulate de cercetările anterioare, pentru ca apoi, pe baza unei dezbatere susținute cu argumente fiabile, convingătoare, să avanseze o perspectivă proprie.

Elocvente din acest punct de vedere ni s-au părut studiile consacrate lui Titu Maiorescu, Nae Ionescu, Mircea Eliade sau Mircea Cărtărescu. "T. Maiorescu par lui-même!" pleacă de la ideea că în ce îl privește pe criticul mentor al Junimii, nu putem vorbi de un magistrul care să fi avut un rol în cristalizarea personalității sale și implicit a identității acestuia. "El și-a găsit mentorul" în sine însuși, dovedind deplină maturitate în anii tinereții, când alții parcurg un adevărat labirint pentru a-și afla adevărata vocație". Teza își va afla susținerea în notațiile din celebrul "Jurnal" și în corespondența din perioada de început a activității sale de la Iași. Cum nu putem sintetiza analiza densă a studiului, vom preciza totuși că ea are în vedere un plan profesional și cultural și un plan psihologic, interior. Succesele repurtate (are funcții importante, la 23 de ani devine rectorul Universității ieșene etc.) au ca pandant pe plan interior o distanțare, o lipsă de empatie față de tatăl său, Ioan Maiorescu, atunci când află de agravarea bolii de care suferea și de sfârșitul iminent. Pe baza confesiunilor din "Jurnal", exegeții de anvergură (E. Lovinescu, de exemplu) l-au găsit vinovat pe părintele criticului, acuzându-l de lipsă de sensibilitate față de fiu

și familie. Autorul nuanțează această optică, schițând o relație tată-fiu mult mai complexă. Teza inițială conform căreia Maiorescu și-a găsit mentorul în sine este elocvent exemplificată de o scrisoare din 27 mai 1863, neexpediată, avându-l ca destinatar pe prietenul său Richard Capellman. Scrisoarea e "un adevărat "manifest" spiritual, cod etic, carte a înțeleptului etc., de la care Maiorescu nu a abdicat în niciun moment al vieții, rămânând mereu el însuși".

Relația maestru-discipol e regăsită în funcționarea sa duală în cazul unei personalități precum Nae Ionescu. Studiul dedicat filosofului ("Nae Ionescu: adevăr și legendă") pare a fi un efect al schimbărilor survenite după 1989 care au înlăturat prohibițiile ce planau în perioada comunistă asupra acestuia, creând posibilitatea editării sau reeditării cursurilor lui, a publicisticii, corespondenței etc. Concomitent s-a înregistrat o creștere semnificativă a exegezelor consacrate operei (numeroase articole, cărți, multe cu un pronunțat caracter polemic), dar și omului. Cu toate acestea, după opinia lui Vistian Goia, Nae Ionescu nu are un "loc stabil" în constelația culturală a epocii interbelice, fapt care îl determină să urmărească traiectoria formării și descoperirii vocațiilor (filosofie, gazetărie, profesorat etc.). Sunt amintite mai multe situații care atestă inteligența remarcabilă și dorința de cunoaștere arătată de elevul brăilean, dar și spiritul nonconformist care îl aduce adeseori în conflict cu unii profesori. În perioada studiilor de filosofie la Universitatea din București e remarcat de C. Rădulescu – Motru; acesta îi publică primele lucrări și îl ajută să meargă la studii doctorale în Germania, iar apoi să devină universitar. Reperle oferite de autorul studiului cu privire la activitatea de profesor a lui Nae Ionescu (un mod de a filosofa de inspirație socratică, succesul extraordinar de care se bucură în rândul studenților etc.), ca și cele foarte interesante asupra gazetăriei acestuia, ne dau o idee despre profuziunea acestei personalități. Ar fi de observat însă că analiza informată și judicioasă asupra diverselor domenii în care s-a ilustrat Nae Ionescu omite relațiile sale cu lumea politică a epocii și ipostaza sa de ideolog.

Axat pe cele două volume de "Memorii", apărute la Humanitas, eseul "Mircea Eliade și proba labirintului" retrasează cu o bună știință a esențialului traiectul vocațional al scriitorului și istoricului religiilor. E pusă în evidență trăirea pleneră a etapelor inițiale ale vieții, foamea de lectură, de cunoaștere, creativitatea vădită de timpuriu sau importanța unor magistri ca Nae Ionescu și Dasgupta în configurarea drumului său existențial și științific. Într-o paralelă cu Titu Maiorescu, care și-a identificat de timpuriu vocația, autorul conchide că "în cazul lui Mircea Eliade găsirea propriei identități este un proces de lungă durată și pasibil de continue completări. Personalitatea junimistului prinde contur precum un copac cu tulpină sănătoasă, însă fără coroană deosebită. Personalitatea celui alt crește arborescent, coroana îmbogățindu-se mereu."

Comparativ cu rolul jucat de "modelul paideic" (Gabriel Liiceanu) la acești autori, în cazul altora el nu mai este prezent ori capătă o formă difuză, bazată pe o racordare la o personalitate uriașă, cum a fost B.P. Hasdeu ("Școala" lui Hasdeu: configurații spirituale"). Dincolo de acest lucru, textele despre memorialistica lui Ienăchiță Văcărescu (și, în special, nararea întâlnirilor

– la Brașov, iar mai târziu la Viena – cu împăratul Iosif al II-lea), despre cea a lui V.A. Urechia (care creionează portretul lui George Sand, vizitată la vârsta senectuții), amintirile lui Sextil Pușcariu, ale lui Ion Agârbiceanu, jurnalele lui Mircea Zăciu, Mircea Cărtărescu propun racursiuri de incontestabilă relevanță asupra celor portretizați, a lumilor interioare, dar și a lumii prin care au trecut sau trec. Cercetând o pleiadă de scriitori într-o diversitate de ipostaze autoreflexive, autoscopice, *Labirintul identității* lansează implicit cititorului o invitație la dialog cu sine, cu ceilalți, condiție esențială a existenței unui spațiu intersubiectiv, a unei socialități firești.

*Vistian Goia, *Labirintul identității*. Amintiri, jurnale, memorii, Editura Ecou Transilvan, Cluj – Napoca, 2012.

CĂTĂLIN DORIAN FLORESCU REVINE ÎN ROMANIA: TURNEU DE LECTURI DIN JACOB SE HOTĂRĂȘTE SĂ IUBEASCĂ

În perioada 23 noiembrie-10 decembrie 2012, Cătălin Dorian Florescu, unul dintre cei mai apreciați și mai îndrăgiți autori de expresie germană, se va afla în România pentru promovarea celui mai recent roman al său, *Jacob se hotărăște să iubească*, apărut recent în colecția "Fiction Ltd." a Editurii Polirom – și în ediție digitală, în traducerea Marianeii Bărbulescu. Autorul va susține lecturi publice din noua sa carte în București, Timișoara, Cluj, Oradea și Iași. Programul lecturilor, mai jos.

Romanul *Jacob se hotărăște să iubească* (*Jacob beschliesst zu lieben*), apărut la prestigioasa editură germană C.H. Beck și desemnat "Cartea anului 2011" în Elveția, a fost pentru mai multe luni *bestseller* în Elveția și s-a vândut pînă în prezent în peste 50.000 de exemplare în spațiul german. O carte despre viață și suferință, unde istoria europeană și poveștile personale se contopesc într-o mare epopee. În Banat, un amestec de neamuri format din români, nemți, francezi, sârbi, unguri trăiesc împreună de secole. Aici s-a inventat sistemul binelui făcut din iubire: "Încă nimeni nu refuzase vreodată să dea ajutor și nu se împotrivesc vreodată aceluia lucru care definea viața de aici: îndatorirea binelui făcut din iubire. Asta era datorită față de ceilalți. Datoria îi ținea pe toți împreună". Așadar, și Jacob iubește – însă și pentru că așa îi stă în fire. El își iubește mărunta viață, mizeră și dură; învață să-și iubească tatăl, care însă îl trădează mereu; le iubește pe Katica, sîrboaică, și pe Ramina, țiganka cea grasă, însă una este ucisă și cealaltă deportată. O poveste despre duritate și sărăcie, dar și despre sensibilitate și tandrețe, o poveste emoționantă și palpantă în care iubirea devine o artă a supraviețuirii.

Jacob se hotărăște să iubească este cel de-al cincilea roman al lui Cătălin Dorian Florescu. Toate cărțile sale au apărut în traducere la Polirom: *Vremea minunilor* (2005), *Drumul scurt spre casă* (2006), *Maseurul orb* (2007), *Zaira* (2009, 2010). Romanul este în curs de apariție în limbile franceză, suedeză, olandeză, cehă, lituaniană.

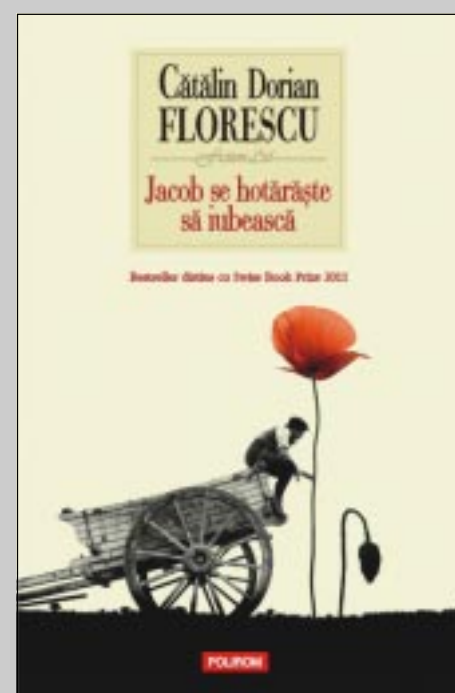
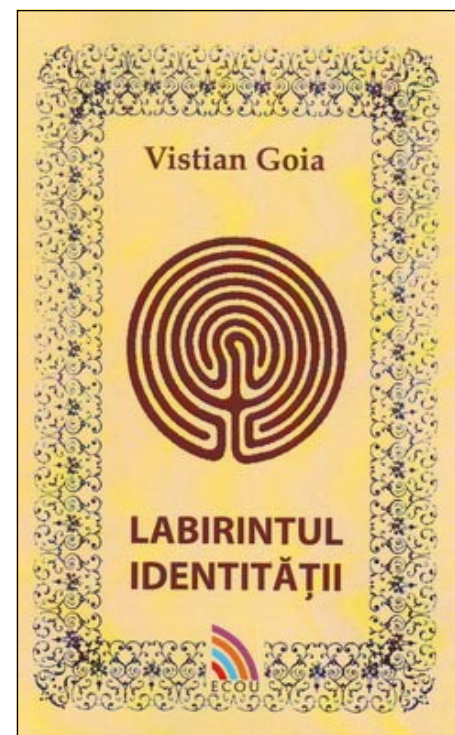
Programul lecturilor pe care le va susține Cătălin Dorian Florescu în România

TIMIȘOARA

Întîlnire cu studenții de la Litere
Joi, 29 noiembrie, ora 14.30, Amfiteatrul A12, Facultatea de Litere, Istorie și Teologie, Universitatea de Vest din Timișoara (B-dul Vasile Pârvan nr. 4). Invitată: Adriana Babeți. Moderator: Dumitru Tucan

Lectură în Jazzissimo Lounge (Str. Hector, nr. 1, Bastion)

Joi, 29 noiembrie, ora 18.00. Amfitrioni: Radu Pavel Gheo, Robert Șerban

CLUJ
Întîlnire cu studenții de la Filo'
Luni, 3 decembrie, ora 16.00, Sala "D. Popovici", Facultatea de Litere, str. Horea 31, Universitatea Babeș-Bolyai Cluj, Amfitrioni: Sanda Cordoș, Alex Goldiș

Întîlniri esențiale la Cluj-Napoca
Lectură Cătălin Dorian Florescu
Luni, 3 decembrie, ora 19.00, la Cafeneaua Piano Cazola (Str. Fulceia nr. 3 - lângă Casa Matei). Amfitrioni: Sanda Cordoș, Valentin Derevlean

ORADEA
Întîlnire cu studenții Facultății de Litere
Miercuri, 5 decembrie, ora 12.00, în Sala de Conferințe a Bibliotecii Universității din Oradea (Strada Universității Nr. 1). Amfitrioni: Florin Cioban, Marius Miheș

IAȘI
Lectură la Colegiul Național din Iași
Vineri, 7 decembrie, ora 13.15, în Sala de Festivități a colegiului (Str. Arcu nr. 4)
Participă: studenții Facultății de Litere, Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași, elevii Colegiului Național și ai Colegiului Național de Artă "Octav Băncilă", redactorii revistei *Alecart*. Invitați: Mariana Bărbulescu, Antonio Patraș. Amfitrion: Nicoleta Munteanu

Lectură la Bibliotecă Cărtărescu Palas Iași
(Str Ștefan cel Mare și Sfînt nr 1 A)

Vineri, 7 decembrie, ora 18.00. Amfitrion: Liviu Antonesei

RAFINĂRI LIVREȘTI CLAUDIU T. ARIEȘAN

(I) O incitantă recuperare din aria literaturii patristice de secol V este volumul lui **Filostorgiu**, *Istoria bisericească*, trad. Dorin Garofeanu, introd., note Dragoș Mîrșanu, Polirom, Iași, 2012, 456 p. Ediția bilingvă este îngrijită de Adrian Muraru, cel ce coordonează de altfel și colecția "Tradiția creștină", ajunsă astfel la volumul al 14-lea. Socotită de Fotie "mai degrabă un encomion închinat celor cu aplecări eretice și, în același timp, o denigrare a ortodocșilor și o mustrare

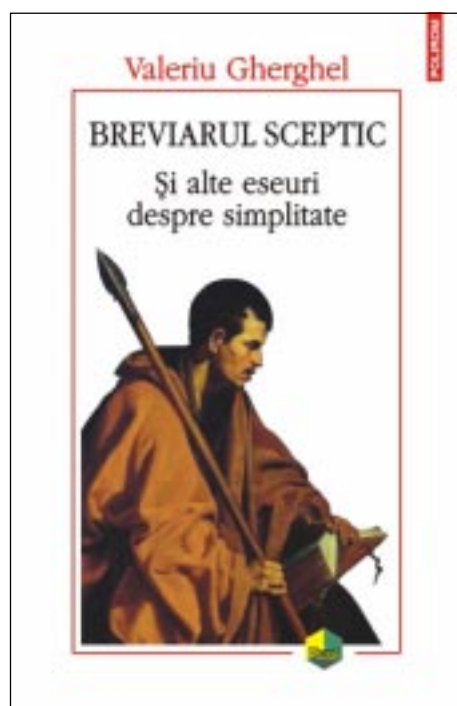

a lor decât o istorie în adevăratul înțeles al cuvântului", cartea deține totuși un loc aparte în epocă, fie și prin calitatea informațiilor geografice, zoologice și etnografice despre ținuturi îndepărtate, dacă nu prin grila originală de interpretare a evenimentelor sau prin planul compozit al întregii lucrări, la fel de puțin ordonată ca și tratatul agronomic scris de Cato Maior la începuturile prozei latine. Autorul, probabil cel mai erudit din vremea lui, avea vădite simpatii ariano-eunomiene iar istorisirile sale chiar încep cu Arie și sfârșesc cu Aetius și Eunomie, socotiți noi profeti trimiși de Dumnezeu omenirii care încă nu i-a recunoscut ca atare. Acoperind aproximativ anii 315-425, opera sa în 12 cărți, păstrată parțial, oferă o grilă complet diferită față de ceilalți cronografi ecleziastici, trădând și un gust special pentru tot ce este curios, bizar sau aparent miraculos. O notă aparte merită excelenta traducere realizată de Dorin Garofeanu, absolut de aleasă calitate și al Filologiei Clasice timișorene acclimatizat în Canada, predând acum la York University din Toronto.

(II) Când un savant de anvergură "rodește" în preajmă fără încetare, după ritmul parcă natural al forței sale creative, ajungi să taxezi drept firești noile sinteze și compendii ce îmbogățesc iară și iară domeniul său de referință. Este, cu siguranță, cazul recente apariții editoriale a Părintelui Profesor **Vasile V. Muntean**, *Monografia Arhiepiscopiei Timișoarei, I, Antecedente istorice, deziderat-realizare și evoluția sa până astăzi*, Editura Învierea, Mitropolia Banatului, Timișoara, 2012, 340 p. Acest eminent cunosător al vieții bisericești din Banat și-a asumat descrierea amănunțită și concentrată deopotrivă a ecleziei bănățene (cu privire specială asupra celei ortodoxe) din Arhiepiscopia Timișoarei, o lucrare ce lipsea de multă vreme din bibliotecile teologice și academice ale țării și ale lumii. Excelent informată, bogat și acerb documentată (unele texte capitale fiind chiar inserate *ad litteram* în anexe), elegant redactată și minunat ilustrată, cartea de față constituie un prim pas, capital ce e drept, întru edificarea unui

monument cultural-teologic ce va configura, la final, întreaga articulație, devenire și perspectivă a uneia dintre marile Arhiepiscopii ortodoxe ale Banatului și ale Patriarhiei Române. Coordonatorul întregii monografii va rămâne apreciatul preot lugojean și universitar timișorean Vasile V. Muntean, însă volumul următor ce va prezenta datele și evenimentele de la 1918 până în prezent se dorește a fi elaborat de către un colectiv. Sperăm să vedem finalizat cât mai curând acest proiect major al spațiului nostru spiritual.

(III) Culegerea universitarului ieșean **Valeriu Gherghel**, *Breviarul sceptic. Și alte eseuri despre simplitate*, Polirom, Iași, 2012, 250 p. reprezintă o abordare filozofică proaspătă a conceptului de "simplitate", relevând principiile aplicării acesteia în analiza și interpretarea textelor. Socotind o tragedie faptul că "în hermeneutică, adepții risipei și excesului sunt legiune" iar istoria domeniului "e plină de exegeți dogmatici", autorul îndrăgostit de parimonie și lapidaritate se ascunde sub definirea eseului ca specie non-academică spre a-și vărsa năduful metodologic în pagini îndreptățite umoral și axiologic dar pline, la rândul lor (chiar dacă nu exagerat sau ostentativ) de referințe, trimiteri și adnotări enciclopedice. *Sancta simplicitas*, excesul quodlibetal, Cavalerul Tristei Lecturi, erezia determinării, pleonasmul divin sunt doar câteva dintre pasionantele încercări de fixare a unui subiect atât de imponderabil și inefabil

incânt nici măcar Umberto Eco, apreciat ca magistru al simplificării *in re* de literatul moldav, nu a reușit sau cutezat a-l defini... definitiv. Un excurs proaspăt, suficient de tonic și justificat pentru a capta cititorul avizat, o voce deja distinctă ce confirmă impresia excelentă conferită de scrierile anterioare.

(IV) Niciodată nu este de prisos un ghid al manierelor convenite și elegante, de aceea notăm un recent **Lexicon al bunecuviniște creștine pentru tineri**, alcătuit de Ignatie Monahul, pref. Pr. Gh. Paschia, Editura Iona, Arad, 2012, 192 p. Apărut cu binecuvântarea Mitropolitului Serafim al Germaniei și al Europei Centrale și de Nord, volumașul colectează texte biblice, gânduri patristice, cugetări personale și maxime clasice în tentativa salutară de a combate nerușinarea, lipsa de scrupule, obrăznicia ofensivă și alte maladii comportamentale "într-o vreme în care valorile morale sunt profund zdruncinate și, probabil, alterate iremediabil". Două exemple; unul din vorbele Părintelui Arsenie Boca: "Să-ți ferești în viață capul de frig și de prostie", altul rostit de Victor Hugo: "Cei răi invidiază și urăsc: este modul lor de a admira!".

CRONICA MĂRUNTĂ CARTI GRELE ANEMONE POPESCU

1. **Radu F. Alexandru** publică la Editura Cartea Românească al șaptelea volum de teatru cu *Labirint* (considerată de UNITER cea mai bună piesă a anului 2010), *Românica* și *Gertrude* (*Hamlet*, rescris de Radu F. Alexandru: probabil cea mai bună piesă a anului 2012). Volumul e însoțit de o prefață a autorului și de "Cuvinte în fața cortinei" scrise de Alexa Visarion și Silviu Purcărete. Ultimul își încheie elogiile la adresa *Gertrudei* astfel: "Adresându-se mai mult minții decât inimii, piesele lui Radu F. Alexandru te încântă în mod paradoxal tocmai datorită jubliației sarcastice care însoțește fiecare situație, fiecare replică". Să așteptăm un spectacol Radu F., realizat de Silviu Purcărete?

2. **Artelul textual "Brazde peste haturi" revisited**, cu "pagini salvate dintr-un samizdat colectiv, ediție nevenală: îngrijită de Luka Lukici Meletiev, prefațată de Sorin Antohi și sponsorizată de Luke O Pitsoo" a apărut la Editura Opera Magna, Iași în 2011. Volumul, op de referință pentru înțelegerea anilor optzeci ai culturii române, adaugă (între altele) și fotografiile "artelnicilor Textuanți ai Anilor Optzeci Sorin Antohi, Dan Petrescu, Luca Pitu și George Pruteanu". Un studios ar putea face o comparație între cele o sută de pagini ale artelului textual cu cele o mie de pagini ale marelui scriitor Péter Esterházy, din *Trei îngeri mă supraveghează*. Romanul scriitorului maghiar, apărut în 1980, cu aceleași deschideri către înțelesurile literaturii realist socialiste (așa cum se vedeau ele în anii optzeci) a fost mai norocos.

3. **Dulap de vânatoare** de Ion Corlan a animat o polemică (blândă de tot) la lansarea volumului *Tablete fără rețete* de Dan Poenaru, fiindcă referentul încerca să demonstreze, prin comparație, fericita evoluție a învățământului medical din România. Ion Corlan ar fi fost, bănuia referentul, studentul profesorului timișorean! Iar volumul profesorului Poenaru are cca o sută de pagini, pe când al medicului Ion Corlan, carte savantă, cu îndrăzneală ce le anulează pe cele ale romancierului Alexandru Vakulovski, o mie! O mie, dacă numărăm corect, zicea referentul, iată progresul! Profesorul Poenaru l-a corectat repede pe referent: el nu i-a fost profesor lui Ion Corlan, ci coleg! Cei doi au fost alături în studenție și au înființat *Scalpelul*, revistă satirică importantă, celebră în Timișoara de odinioară! Amintirea *Scalpelului* nu se pierde în cărțile mai surzătoare ale lui Dan Poenaru, mai încruntate și mai neîndurătoare cu cititorul, ale lui Ion Corlan.

4. **Deutsche Literaturtage in Reschitza 2006 – 2010 Vortrage, Studien, Berichte**, volum editat de Erwin Josef Țigla atrage atenția asupra unui fenomen cultural reșitean: orașul realizează anual *Zilele literaturii germane* în care se descoperă pe sine. Descoperă ținutul de odinioară și de azi. Participă personalități importante ale culturii de limbă germană, de la Nora Iuga și Joachim Heinrich Wittstock, Carmen Elisabeth Puchianu și Hans Dama, la Annemarie Podlipny Hehn, Maria Lăzărescu, Michael Astner. Eseuri, pagini documentare privind literatura din Banat, studii erudite asupra culturii ținutului, poezii și proze propun o imagine vie a scrisului de limbă germană din România de azi. Eminentul organizator Erwin Josef Țigla, editorul, va prelungi cu alte volume la fel de masive istoria zilelor literaturii de limbă germană din Reșița din 2011, 2012 ș.a.m.d. Să sperăm.

5. **Un manual de surâs**. Alexandru Freiberg și *Însemnări pentru ziua a șaptea*. "Un manual de surâs la purtător" se cheamă prefața lui Radu-Ilarion Munteanu. "Cu lucrarea de față Alexandru Freiberg își caută în continuare drumul în literatura ciudată și fascinantă a textelor scurte. După celelalte două tentative – prima fiind *Mozaic de gânduri – Aforisme și reflecții* (1994) iar a doua, *Infidelitățile oglinzii de serie – Aforisme* (2011), acum vine cu o specie autonomă, unică în felul ei, pe care o adaptează nevoilor lui de exprimare. Autorul o intitulează mai degrabă discret-înțelept decât modest: *Însemnări de ziua a șaptea*. Nu bănuim că timișoreanul Alexandru Freiberg, acum aflat, îmi spune cineva, în Olanda, se află la al treilea volum. Și nu bănuim că specia propusă (așa cum ne înțelege prefațatorul să credem) ar fi unică. Adevărul e că aforismele, adunate în mai bine de cele trei sute de pagini ale volumului, pot fi transcrise fără suspiciune: sunt, aproape toate, scilicet. Nu știu dacă avem autori care să reușească să treacă lejer de mai bine de trei mii de aforisme fără să-i amortească pagina.

6. **Cărășeni, de neuitat**. Petru P. Ciurea, Constantin C. Falcă, *Cărășeni de neuitat, Partea I*. Din cele 14 volume ale *Cărășenilor de neuitat* am alege, pentru această cronică mărunță, uluitoarea descriere pe care cei doi enciclopediști o fac: nu Lucian Blaga, ci Romul Ladea ar fi scris versurile: "De-ar fi să dăinuiesc nespus/ În gândul tău, pământ ce sunt/ Din răsărituri la apus/ Mai e nevoie de-un mormânt?" Cei doi propun, pe aproape fiecare pagină a celor 14 volume, descoperiri de neuitat. Propunem în următoarele numere ale revistei o antologie. Fiindcă dl. Ciurea și dl. Falcă vor revoluționa, repede-repede, literatura noastră.

DESTINUL CARE SFIDEAZĂ ȘI SOMEAZĂ ALEXANDRU RUJA

Apariția acestui prim volum din "partea literar – artistică" a creației lui Fundoianu – Fondane este, pe lângă importanța în sine a volumului, un încurajator semnal că se mai poate spera ca în cultura română să se realizeze ediții critice. Situația actuală ca și perspectiva de realizare a ediției sunt pe larg prezentate de Mircea Martin în "Notă asupra ediției de *Opere Fundoianu – Fondane*". "Proiectul unei ediții de *Opere complete Fundoianu – Fondane* datează de aproape un deceniu. El a început să mă preocupe după eșecul încercării de a publica la Editura Univers (în colaborare cu Editura Vinea) un volum masiv (peste 700 de pagini) cu eseistica literară, politică și filosofică (română și franceză) a autorului. La colocviul anual al Societății de studii "Benjamin Fondane" din vara lui 2003, de la Peyrseq (Franța), am prezentat planul unei asemenea ediții integrale, în 23 de volume, ce urma să cuprindă, pe lângă toate cărțile apărute, și variante ale lor păstrate în arhive, ca și sute de pagini cu articole de critică literară și de filosofie; la care se adaugă o bogată corespondență atât a lui Fundoianu, cât, mai ales, a lui Fondane."

Un proiect generos, important nu doar pentru cultura română, ci și pentru spațiul cultural european, propus de un critic și teoretician literar cu o activitate validată axiologic, cu o competență dincolo de orice îndoială de a realiza un asemenea demers cultural de anvergură. De altfel, Mircea Martin s-a ocupat mai de mult timp și în mod constant de opera lui B. Fundoianu, este un cercetător avizat al acestei opere, a publicat studii, a îngrijit ediții, a realizat un volum de exegeză din opera lui B. Fundoianu în seria "Introducere în opera lui..."

Principiile enunțate arată claritatea concepției de realizare a ediției, care își propune să cuprindă toate domeniile disciplinare și filierele formative (iudaică românească, franceză) ale operei, respectând, în măsura posibilităților, criteriul cronologic. Se preconiza cooptarea unor specialiști străini pentru realizarea comentariilor critice la fiecare volum, iar (re)editarea să se facă volum cu volum, respectând "propria scandare a autorului". Alături de aceste principii a fost exprimată ipoteza de lucru, susținută de experiența cercetării operei: "... între Fundoianu și Fondane există o cezură (lingvistică în primul rând), dar nu o ruptură; Fondane și Fundoianu sunt autori diferiți, dar nu fără legătură unul cu celălalt. Iar unitatea esențială constă – pe deasupra hiatusului lingvistic și ideatic (nu neapărat ideologic) – într-un *stil de gândire* și într-un *stil de viață*."

Proiectul în această viziune de realizare a unei ediții de *Opere complete* ale lui Fundoianu – Fondane nu a putut fi pus în practică. "Din păcate, în urma unei neașteptate și extrem de agresive intruziuni, această ediție nu a mai putut fi una integrală. Prin decizia din martie 2008 a deținătorului de drepturi, opera lui Fondane – singura disputată, de altfel, nu și cea a lui Fundoianu – a fost împărțită în două: partea literar – artistică a fost repartizată Editurii Art, iar cea filosofică a revenit Editurii Limes, apoi Editurii Polirom, urmând a fi gestionată de doi fondanologi recenți: reputatul filosof Mihai Șora și tânără speranță Luiza Palanciuc." Deci, ediția în discuție cuprinde opera scriitorului Fundoianu – Fondane, aceea de poet, dramaturg, prozator, traducător și exeget literar, scrisă în română

și franceză.

În acest prim volum de *Opere* este cuprinsă poezia antumă, volumul *Privești* și poezii din periodice ("Valuri" (Iași), "Vieța nouă", "Revista noastră", "Zări senine" (Iași), "Hatikvah" (Galați), "Flacăra", "Lumea evree", "Rampa"). Alături de *notă asupra ediției de față*, semnată de Mircea Martin și George Zarafu este reproducă și *notă asupra ediției* din 1978 semnată de Paul Daniel și George Zarafu. Acestea trebuie citite împreună pentru a vedea cum s-a realizat ediția de față, ce s-a preluat din ediția Daniel – Zarafu, dar și care sunt diferențele. Una esențială este aceea a separării poeziei antume de cea postumă. Ediția din 1978 beneficiază de un studiu introductiv semnat de Mircea Martin și de o postfață a lui Paul Daniel. Studiul lui Paul Daniel este, pe lângă elementele de exegeză, o biografie completă (în limba română) a lui B. Fundoianu. Paul Daniel (soțul surorii mai mici a poetului, Rodica) a avut acces la documentele familiei. El însuși scriitor, mai ales pe filiera prozei umoristice, (a debutat în "Bilete de papagal", Arghezi fiind cel care i-a cerut să-și aleagă un pseudonim, numele fiind Paul Ionescu; debut în volum: *Republica Barbă – Arsă*, 1938), Paul Daniel s-a apropiat cu pasiune și înțelegere de opera lui B. Fundoianu.

"La 3 octombrie 1944, un mare poet, un strălucit gânditor, un intelectual de o rară calitate umană, purtând numele de Benjamin Fondane, B. Fundoianu, B. Weschler, era ucis la Auschwitz, «îmbogățind – cum scria Virgil Teodorescu într-un poem omagial – cenușa cuptoarelor naziste cu un pumn de pulbere rătăcitoare». Inițiind această ediție de *Opere*, nu putem să nu ne gândim la omul care s-a aflat la originea lor și să nu încercăm să retrăim imaginativ oroarea, atrocitatea, nedreptatea cumplită, barbaria absolută. Un destin ca al lui Fundoianu ne sfidează și ne somează" scrie Mircea Martin în cuvântul de deschidere al acestei ediții. Gestul său de a rămâne alături de sora sa mai mare – Lina – în lagăr (deși el se putea salva), înfruntând cu un gest de demnitate moartea, primește valori de simbol sacrificial. Existența sa este luminată de acest mod de a sfida moartea.

Volumul *Privești* (*Poeme*, 1917 – 1923) a apărut în 1930 la Cultura Națională (cu un portret inedit de C. Brâncuși), cu texte selectate de Ion Minulescu (poetul plecase în 1923 în Franța). Din Franța trimite cele două texte care vor sta în fața volumului. Primul – o dedicație "*Lui Ion Minulescu, primul clopotar al revoltei lirice românești, poetul evaziunii din Române pentru mai târziu, poetul bucuriei de-a fi din De vorbă cu mine însumi, această carte îi este dedicată virtual, încă din anul de grație 1917.*" Dedicția nu este una formală, poetul știa valoarea prieteniei și prețuia virtuțile unei asemenea atitudini. Nu doar gesturile ca atare (îndemnul lui Minulescu de a veni de la Iași la București; selecția poeziilor pentru volum), ci chiar poezia lui Minulescu a reprezentat un liant al prieteniei, de care Fundoianu nu se dezice nici când a devenit Fondane – "Aceiași am rămas în prietenie, aceiași în admirație."

Al doilea text – *Câteva cuvinte pădure* – este mai mult decât o prefață a volumului. Datat, Paris, 1929, este dedicat lui Claude Sernet. Începe abrupt prin accentuarea unei falii ce nu mai dă șansa legăturii ("Volumul de față aparține unui poet mort, în vârstă de 24 de ani, prin anul 1923. De atunci urma lui se pierde prin continent."), pentru ca să

continue nu doar cu evocarea unui tărâm germinativ al poeziei ("Poezia aceasta s-a născut în 1917, pe vremea războiului, într-o Moldovă mică cât o nucă, într-o febră de creștere, de distrugere. Nimic din ceea ce constituie *materia primă* a acestui lirism nu mai exista în realitate."), ci și cu glisarea pe coordonatele unei surprinzătoare estetici a poeziei, pe o poetică de evidentă individualitate. Este un fel de zicere despre poezie și de decizie de poezie, nu fără o undă de tragism existențial, de regret al timpului, de căutare al unui alt topos și de revenire încrâncenată la cel fixat prin poezie, la priveștile care au fascinat o anumită vârstă. Evocare și revocare al unui segment existențial, al unui moment de creație, textul lui Fundoianu coagulează o viziune estetică. "Poezie! Câtă nădejde am pus în tine; câtă certitudine oarbă, cât mesianism. Am crezut că în adevăr poți libera și răspunde acolo unde metafizica și morala și-au tras obloanele. Te credeam singura metodă valabilă de cunoaștere, singura rațiune a ființei de a persevera în ființă. În poem, cu o lupă măritoare în ochi, deslușeam atent miile de revoluții, miile de aberații stelare."

Seismul conștiinței zdruncină adânc, poezia nu este un simplu exercițiu estetic. Relația cu poezia nu poate fi lină, ea exprimă neliniști, dureri, regrete, regăsiri salvatoare. "Am înțeles că nu te lepezi, nici nu apuci poezia când vrei cu lațul. A deschis ușa și-a strigat: cu – cu. Din ceasul acela am înțeles că poemul e altceva... Ce?... N-am priceput prea bine... nu pricep încă... Ceva care modifică realitatea? Nu ... Ceva care *mă* modifică... Pe mine? Dar cine? Și cine-s eu?". Drama ființării prin scris se unește cu drama existențială într-o seismică și tulburătoare căutare a sinelui. Întâlnirea cu Șestov/Chestov a fost modelatoare, dar ea nu trebuie supralicitată în a explica vocația spre reflecția filosofică a lui Fundoianu – Fondane. În structura poetică se ascundea un gânditor meditând la tragismul existențial. Poate nu este întâmplător că un articol despre filosoful de care s-a simțit atras evidențiază tocmai ideea tragicului (*Un philosophe tragique: Léon Chestov*).

Aș observa în volumul *Privești* dimensiunea expresionistă a poeziei, nu atât filonul tradiționalist și coordonata simbolistă pe care s-a insistat în comentarii. Imaginile dure, halucinante, ușor terifiante nu se leagă de crochiurile subțiri al simbolistilor, ci mai ales de pânza grea, păstoasă a expresioniștilor. Imaginea turmelor de porci înnegriți în noroiul bălților răscolește fantezia poetului, legând-o de început, de haos. Eferescența vitală a naturii, revărsarea sevelor, iarba care invadează, hergheliile de cai prin stepe, semințele aruncate într-o nouă germinare, pulsația accelerată a existenței, mișcarea grăbită a elementelor, toate acestea se fixează în grila esteticii expresioniste.

Seria Fundoianu – Fondane, **Opere I**; B. Fundoianu, **Poezia antumă**. Ediție critică de Paul Daniel, George Zarafu și Mircea Martin. Cuvânt înainte și prefață de Mircea Martin. Postfață de Ion Pop. Cronologia vieții și a operei și sinopsis al receptării de Roxana Sorescu. Editura Art, București, 2011, 386 p.

NOU la CARTEA ROMÂNEASCĂ

CE A FOST COMUNISMUL?

MESIANISM, IDEOLOGIE, TEROARE

VLADIMIR TISMĂNEANU

Dacă marxismul a fost cea mai importantă fantasmă filosofică a modernității, comunismul, descendentul acestuia, a fost cea mai însemnată rătăcire a secolului trecut. O sinteză tragică și grandioasă de milenarism politic și romantism revoluționar, comunismul a fost înainte de toate o utopie socială care a mobilizat, motivat și însuflețit reverii colective de salvare seculară. A substituit transcendența religioasă cu promisiunea unei izbăviri imanente. A oferit masele rețete prefabricate simpliste și a oferit intelectualelor raționalizările de care au avut nevoie pentru a se angaja în acțiuni nesăbuite. A fost, pentru a folosi formularea marelui istoric francez François Furet, o enormă iluzie entuziasmantă, o credință intoxicantă, fundamentată pe o pretenție scientiștă.

În anii treizeci, în timpul perioadei considerate de W. H. Auden drept "un deceniu josnic și infam", mulți au aderat la comunism pentru că au crezut în promisiunile sale internaționaliste, opunându-l barbariei fasciste. A propus un etos eroic și numeroși oameni au fost pregătiți să moară pentru acesta. Prea puțini au fost cei care au vrut să știe despre ororile Gulagului. Voința de a crede a triumfat în detrimentul voinței de a gândi rațional, iar seducția a îngropat spiritul critic.

Ate pune în slujba mișcării comuniste a însemnat, atât pentru oamenii de rând cât și pentru mandarinii intelectuali sofisticati, să iei partea umanismului împotriva obscurantismului rasist și naționalist. A fost o imensă amăgire. Mai târziu, mitul și-a pierdut din strălucire/magnetism, în special după moartea lui Stalin; după "discursul secret" demistificator al lui Hrușciiov; revoluția maghiară; ruptura sino-sovietică; Primăvara de la Praga; după aversiunea față de perioada Brejnev cu a sa osificare cinică a marxismului; și după colapsul sistemului final în timpul revoluțiilor din 1989-1991. Așa cum accentuează editorii (Silvio Pons și Robert Service) în introducere, realizarea unui volum precum cel de față a confruntat autorii cu "tensiunea dintre două exigențe care nu puteau fi ignorate: condamnarea morală a crimelor în masă care au fost comise constant pe parcursul istoriei comunismului și înțelegerea istorică a comunismului însuși."

Reflectarea acestei aventuri istorice extraordinare cu ale sale speranțe infinite, agoni și tribulații într-un singur volum este o imensă provocare. Trebuie așadar să apreciem efortul lui Silvio Pons, Robert Service și al excelențelor lor colaboratori de a crea o enciclopedie a comunismului monumentală, impresionantă și într-adevăr exhaustivă. Volumul *A Dictionary of 20th-Century Communism* (Princeton University Press) acoperă un întreg secol de ambiții și proiecte revoluționar-marxiste care sunt discutate la nivelul întregii planete. Este echilibrat, just, superb documentat și pertinent.

Biografiile principalilor lideri comuniști reprezintă o lectură captivantă. Desigur, anumite personalități lipsesc (de exemplu, "Pasionaria din Balcani", înflăcărata stalinistă

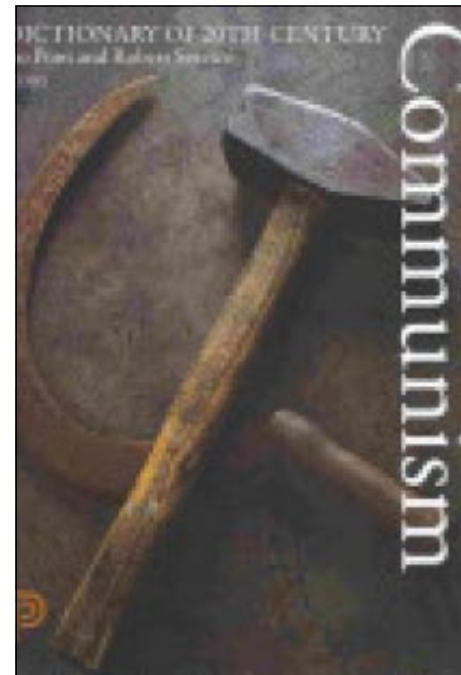
Ana Pauker sau președintele chilian socialist Salvador Allende), dar cele mai importante nume apar în volum, fiind-le prezentat un trecut politic complet. Aceștia au fost fanaticii revoluțiilor mondiale imaginate de Lenin și Troțki atunci când cei doi au pus la cale preluarea puterii de către bolșevici în octombrie 1917. Putem citi despre Klement Gottwald, Rudolf Slansky, Antonin Novotny, Alexander Dubcek și Gustav Husak în Cehoslovacia; despre Boleslaw Bierut, Wladyslaw Gomulka și Wojciech Jaruzelski în Polonia; Gheorghe Gheorghiu-Dej și Nicolae Ceaușescu în România; despre Matyas Rakosi, Imre Nagy și János Kadar în Ungaria. Biografia lui Mihail Gorbaciov, redactată de Archie Brown, este în mod particular clarificatoare și exemplar scrisă – un real ghid pentru destinul politic al lui Gorbaciov, dar și pentru concepția lui asupra lumii. În mod similar, portretele făcute de Robert Service lui Lenin și Troțki, biografia lui Nikita Hrușciiov scrisă de William Taubman și articolul lui Silvo Pons despre Stalin sunt veritabile bijuterii de analiză sovietologică. Cititorul care nu are timpul necesar pentru lectura unor studii biografice detaliate poate găsi în volumul de față o documentare solidă, excelent argumentată.

Interesante articole tratează partidele comuniste din varii regiuni ale lumii. M-aș fi așteptat să găsesc analize separate despre influente partide comuniste din America Latină, precum cel brazilian, chilian sau mexican. Secțiunea care abordează istoria Partidului Comunist Român este realizată de regretatul istoric Florin Constantiniu. Deși este bogată în detalii ea nu oferă cititorului posibilitatea de a înțelege cu adevărat cum a fost posibil ca o sectă politică minusculă să se transforme într-o organizație de masă și, în timpul perioadei Ceaușescu, într-un instrument docil al experimentului grotesc al comunismului dinastic.

Dominația comunismului a presupus înregimentarea ideologică. Teroarea a fost indispensabilă, dar regimurile leniniste au avut nevoie și de un simulacru de legitimitate. Aceasta a fost funcțiunea doctrinei oficiale, iar dicționarul acordă atenția cuvenită acestei dimensiuni cruciale. Odată ce ortodoxia a început să se erodeze, în special prin cu moartea lui Stalin, revizionismul marxist a formulat o viziune alternativă asupra emancipării umane. Grupuri de intelectuali precum "Școala de la Budapesta" sau "Praxis" în Iugoslavia au devenit voci ale ereziei și chiar ale apostaziei. Este surprinzător însă că nu există articole despre astfel de proiecte ale marxismului critic. Am fost în special mirat de absența unui articol despre cel mai influent revizionist marxist, care a fost atacat violent de ideologii de serviciu din Polonia, Leszek Kolakowski. De fapt, biografia lui Kolakowski este ea însăși o sinteză a dramei pe care dicționarul de față încearcă să o prezinte sintetic. Această omisiune este cu atât mai neașteptată în condițiile în care există un capitol erudit scris de Giuseppe Vacca despre Antonio

Gramsci. Intrarea despre marxistul maghiar Georg Lukacs, scrisă de filozoful român-francez Nicolas (Nicolae) Tertulian, este o evaluare informată a impactului acestui gânditor asupra marxismului occidental. Autorul însă nu reușește să explice atașamentul neabătut al lui Lukacs pentru bolșevism până la sfârșitul vieții.

Doresc să amintesc și articolele exemplare despre anticomunism și totalitarism (Abbott Gleason); comunismul francez (Marc Lazar); cultul personalității (E. A. Rees); fascism (Marco Palla); Gulag (Nicolas Werth); Adolf Hitler (Richard Overly); mesianism (Igal Halfin); primăvara de la Praga (Mark Kramer); Cursul Scurt de Istorie a PCUS (David Brandenberger). Articolul despre Brigăzile Internaționale (Gabriele Ranzato) este impresionant, dar conține informații eronate despre foști veterani care au devenit personaje proeminente ale regimurilor comuniste est europene (Milovan Djilas, Klement Gottwald și Enver Hoxha nu au luptat în Spania). Sunt articole foarte bune și despre oponenții intelectuali ai totalitarismului, de la Arthur Koestler și George Orwell la Jacek Kuron, Adam

Michnik și Alexandr Sojenitîn. În concluzie, volumul de față este o remarcabilă realizare intelectuală, un veritabil instrument de cercetare, care va rămâne relevant mulți ani de acum încolo, indispensabil pentru toți cei care doresc să înțeleagă grandioarea și decăderea utopiei comuniste.

LIBRĂRIA ESOTERA

(director Florica Petrean)

Sărbătorile nu s-au încheiat!

Librăria **ESOTERA** sărbătorește Cartea în fiecare zi!

Librăria **ESOTERA** înseamnă un program managerial dinamic, al mileniului 3.

ESOTERA preîntâmpină emoția examenelor de capacitate, bacalaureat și admitere fiindcă are o ofertă completă de manuale și auxiliare școlare (ghiduri, dicționare, culegeri, antologii, sinteze). Cea mai bună pregătire începe de la cărțile cele mai bune!

La **ESOTERA** găsești titluri de la peste 300 de edituri!

O ofertă care nu trebuie să îți rămână străină : cartea străină!

ESOTERA oferă albume, dicționare, beletristică în engleză, franceză, germană.

Ai nevoie de o carte și nu ai găsit-o?

ESOTERA onorează orice comandă și ți-o trimite acasă!

În atenția școlilor!

Pentru elevii silitori, oricând o carte poate deveni un premiu mult dorit.

ESOTERA oferă cărți pentru serbările școlare la prețuri avantajoase.

Secretul nostru?

CONTRACULTURA, SUBCULTURA ȘI UNDERGROUND POLITIC ROMANESC ÎN TIMIȘOARA PERIOADEI "AKTIONSGRUPPE BANAT" (II) DANIEL VIGHI

Rezistența prin cultură era mai puțin permisă în provincie, iar zonele de graniță vestică, în special Timișoara și Arad, au avut parte de o intensă supraveghere culturală și muncă propagandistică. De ce așa, era simplu de aflat la o privire sociologică, oricât de superficială: relațiile de graniță cu Iugoslavia, prezența sârbilor la iarmaroace cu produse de consum occidentale, emigrarea șvabilor, mai apoi posibilitatea de a urmări posturi de televiziune din țările învecinate care s-a mărit considerabil odată cu apariția antenelor parabolice satelitare.

Un rol extrem de important l-a avut în aceste margini vestice ale României rezistența la cultura oficială, dar și diferența față de cultura înaltă de tip "arta pentru artă", "turnul de fildeș" sau "rezistența la cultură" prin fenomene de tip subcultură și contracultură. Cea dintâi nu presupune neapărat, în accepțiunea largă a antropologilor, o formă coerentă și pe deplin asumată de împotrivire față de cultura oficială, cu toate acestea rolul ei în dizidența și împotrivirea față de autorități poate deveni potențial primejdios. Structurile specifice din cadrul poliției politice intuiau acest lucru, în jargonul de partid zonele de frontieră vestică a României erau "cu probleme". Răspunsul structurilor județene de conducere a fost în permanență inadecvat: pe de o parte înăsprirea controlului de partid, de miliție și de Securitate, numai că în perimetrul subculturii o serie de manifestări nu se puteau circumscrie strict unui delict politic, așa cum erau iarmarocurile unde se vindeau mărfuri din Occident provenite mai ales de la rudele plecate în străinătate. Acestea aveau potențial politic și propagandistic extrem de ridicat datorită calității produselor față de cele autohtone, a diversității colorate și spectaculoase a ambalajelor, a unor alimente precum celebra cafea Jacobs sau țigările Kent sau Marlboro care deveniseră în imaginarul public mărci ale unei lumi libere, dar și simbol al statusului social asumat și de nomenclatură și de ofițerii de Securitate care au sfârșit prin a cădea pradă mirajului acestora. Răspunsul autorităților la această ofensivă subculturală a fost unul care nu putea fi politic, deși subliminal era așa ceva: prin urmare au fost restricționate pachetele din Germania, s-au supravegheat contactele cu apropiații plecați, cu străinii în general. Pe de altă parte, s-au intensificat manifestările culturale-propagandistice național-comuniste și supravegherea culturii din orașele vestice, Timișoara, Arad, Oradea, dar și Cluj sau București.

O componentă de tip contracultură, adică mai ferm contra stereotipului cultural

propagandistic, a fost mișcarea muzicală Phoenix de până la apariția cenaclului Flacăra, singurul răspuns inspirat al puterii la ofensiva simbolică cu potențial politic a subculturii și contraculturii muzicale. Această rezistență a contraculturii rock s-a deosebit esențial de tradiția maioreșciană a rezistenței autonomiei esteticului care alimenta cultura *mainstream* pe care partidul a sfârșit prin a o adopta pentru efectul de vitrină propagandistică față de lumea democratică, mai ales că activiștii și ofițerii de la departamentele de supraveghere a culturii din Securitate au realizat faptul că rezistența prin cultură nu avea potențialul distructiv antisistem pe care-l reprezentau simbolurile subculturale, de la antenele parabolice la pantalonii blugi originali. Pe de altă parte în raport cu scriitorii tineri din literatura germană din România, dificultatea Securității și a activiștilor din propagandă în combaterea lor eficientă era și aceea a sincerei lor plasări pe stânga politică democratică, în acord cu marile mișcări de tineret din mișcările *sixties* americane sau din perioada revoltelor europene din 1968. În *mainstream*ul cultural românesc, elita culturală citea mai ales Noica, Heidegger sau tratatele de istorie a religiilor, pe când lecturile și credințele tinerilor scriitori germani erau alimentate mai degrabă de Elias Canetti cu studiul *Masele și puterea* sau scrierile lui Herbert Marcuse. Aici poezii aceștia se întâlneau parțial cu sensibilitatea contraculturii din Vestul românesc, care erau de stânga asemenea marilor sensibilități ale fenomenelor *hippie*, fără ca acest lucru să fie perceput conștient de aspirațiile tinerilor din contracultura Estului european.

Hentea, C. (2011, octombrie). <http://www.historia.ro>. Preluat din Ghiveciul propagandistic comunist, iluzia libertății și "șopârlele" studențești: http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/ghiveciul-propagandistic-comunist-iluzia-libertatii-soparlele-studentes

Opriș, C. P. (2003). 1958. PLECAREA ARMATEI SOVIETICE DIN ROMÂNIA. (E. C. Constanța, Ed.) "Anuarul Muzeului Marinei Române 2002", V, 391-398.

Romania si Germania, 4. d. (2007, februarie 13). *Romania si Germania, 40 de ani de relatii diplomatice excelente*. Preluat din <http://www.9am.ro>: <http://www.9am.ro/stiri-revista-presei/Politica/54963/Romania-si-Germania-40-de-ani-de-relatii-diplomatice-excelente.html>

Totok, W. (2011, septembrie 1). *Ceausescu dorea să joace rolul lui Tito*. Preluat din <http://m.rfi.ro/articol/stiri/politica/ceausescu-dorea-sa-joace-rolul-lui-tito>

ÎNAINTE ȘI DUPĂ (II) VIOREL MARINEASA

Au fost vreo două zile, între 17 și 22 decembrie 1989, în care autoritățile au tăiat legăturile telefonice ale Timișoarei cu țara. Înainte de asta, în noaptea de 17 spre 18, am izbutit să-i contactez pe Gheorghe Crăciun și pe Bogdan Lefter. Am pus receptorul la fereastră. Ascultau stupefii rafalele de automat.

În 20 ianuarie 1990, Gheorghe Crăciun îmi scria din Brașov: "Textul alăturat e de fapt o scrisoare. Așa că prezentele rînduri pot părea inutile. Știu acum ce s-a mai întîmplat de la ultima noastră convorbire telefonică. Dumnezeu a fost cu noi. Trăim. Trăiți voi toți, sperăm că va fi bine./ Vîltoarea evenimentelor m-a prins și pe mine. La serviciu, la asociația scriitorilor, acasă. Abia dacă se mai poate respira.(...) Timp consumat, trăit într-un oraș care cîndva se numea Stalin. (...) Cu Caius Dobrescu, Andrei, Ovidiu Moceanu, Sandu Mușina încercăm să punem pe picioare o revistă. Dar opoziția *astristă*, comunitatea foștilor sînt tari și active. Timp pentru masa de scris sau citit? nici nu mai poate fi vorba. Îmi revin, mă regăsesc greu. E multă confuzie în jur, multe întîmplări te pun pe gînduri/(...) Aș vrea, dacă va fi posibil, ca rîndurile mele să apară în *Orizont* (un text separat de scrisoare, ce reface acel moment al dialogului telefonic din 17 spre 18 – nota VM). Am văzut primele două numere. Cum aș putea să spun că sînt foarte bune, cînd ele mi-au umplut ochii de lacrimi?! Te îmbrățișez și iartă-mă încă o dată pentru frica mărturisită! Îmbrățișează-i pe Vighi, Iliesu, Mihăieș și Adriana din partea mea."

Revenea în 17 februarie. "Cîte ceva despre voi și Timișoara am aflat de la Andrei, care s-a întors cutremurat. Ziarul pe care mi l-ai trimis îmi spune, de asemenea, multe. Dar de unde mai aveți putere și pentru gazetărie?! Eu unul sînt frînt de oboseală și de amărăciune. Mai e mult pînă departe, vorba lui Creangă. Nu reușesc să văd bine înainte, firea mea e a unui sceptic. Asta nu înseamnă că stau aici cu brațele încrucișate. (...) Totul mă năucește și mă irită: televizorul, ziarele, serviciul, casa. Nu-mi găsesc locul, nici starea. Textul convorbirii noastre telefonice e unul dintre puținele pe care am reușit să le pun pe hîrtie în ultima lună."

La rîndu-i, Andrei Bodiu mă avertiza ca nu cumva să colaborăm la revista brașoveană veche, unde fusese înscăunat de circumstanță redactor-șef, ca fost disident, Vasile Gogea, căci acesta se înconjurase de o "gașcă de trogloditi".

Ion Bogdan Lefter punea plicul la poștă în 18 februarie, din București: "Nu mă simt în stare să-ți scriu o scrisoare adevărată. Iartă-mă! Se-ntîmplă prea multe lucruri, se perindă prin jur prea mulți oameni, trebuie să schimb două vorbe cu prea mulți domni și prea multe doamne, trebuie să citesc prea multe ziare și să mă uit prea multe ore la televizor, să alerg în prea multe locuri și să fac prea multe treburi deodată, încît – una peste alta – aș putea zice că mă simt cam... extenuat! Asta e! Poate-or veni și zile mai calme (deși nu se prea văd semne!), în care să putem sta liniștiți de vorbă. Dacă liniștiți o fi un cuvînt potrivit..."

De fapt, prima misivă pe care am recepționat-o, cu oarecare neplăcere, "după revoluție", expediată fiind în 3 ianuarie 1990, a fost cea a lui G. Nistor, lector la Filologia sibiiană. "Vreau să te știu în viață și sănătos. În ziua de Crăciun am sosit la Sibiu. Am stat claustrat în București, după susținerea tezei, care a avut loc în 21 dec., ora 12.00. Sub gloanțe. Sper să mi se recunoască doctoratul, teza neavînd în ea nimic politic. Comunică-mi urgent că ești teafăr." Îi purtam pică bietului Nistor, pentru că, într-o vară, cu vreo doi-trei ani înainte, pe timpul taberei de literatură de la Crivaia, mi-a făcut o figură care putea să mă coste. Discuțiile literare se săvârșeau seara. Dimineața era pentru plajă și alte cele. Închiriasem o hidrobicicletă împreună cu Daniel (Vighi) și ne plimbam tacticos pe suprafața lacului de acumulare Văliug. Răsărit dintr-o barcă plină, Nistor, un pic răchiat, a venit înot spre noi și s-a cocoțat pe bara din față a ambarcației noastre, pendulând, în ciuda protestelor, până a răsturnat-o. M-am trezit pe fundul apei, convins că, fără abilități de înotător, sunt ca și pierdut. Norocul a făcut să revin aproape de hidrobicicleta întoarsă cu cracii/roțile-n sus și să mă agăț de ea. Nistor și discipolii lui sibiieni s-au cam distrat de pătanie chiar la vremea penibilei "salvări", așa că n-aveam cum să uit. Omul m-a bombardat, în primele luni ale lui 1990, cu zeci de materiale: poeme proprii, traduceri, eseuri despre poezii basarabeni, pasaje din antologia de poezie latină etc. Fiind novice la *Orizont*, n-am reușit să conving pe nimeni. Apoi a suferit un atac cerebral, iar scrisorile sale erau ba mînios-imperative, ba tandru-vinovate. Într-un rînd mi-a reproșat că m-am ajuns "după revoluție", care a scos la suprafață toate gunoaiile. I-am răspuns că, da, sunt un gunoi, de-aia am reușit să ies deasupra atunci cînd el era să mă înece. În alte dăți se arăta sfios, stingherit: "Știu că ți-am creat nervi și te rog să mă ierți. Cred că am fost destul de bolnav cu pacostea asta de paralizie și nu m-am controlat întotdeauna cum ar fi trebuit.(...) Cum ți-am spus, eu mi-am revenit, dar sînt teribil de dezamăgit de politica noastră internă – citește articolul lui Cistelean din Discobolul, nr.2, Alba, despre comunismul uman cu salam și pașapoarte." (Scrisoare trimisă de Sf. Gheorghe, în 1990. Deci Gheorghe era numele lui de botez, pe care-l ținea secret. O oficianță de la poștă m-a silit să-i trec numele complet pe o recomandată. Nu știu, am zis. Treceți ce vă vine. Și dacă n-ajunge? Ajunge. Nu țin minte ce-am completat: George? Grigore? Gherman? Gherasim? G. Nistor, pie fie-ți memoria, oriunde te-ai afla.) Mi-a dedicat un poem, *drumul la lindenfeld*, probabil ca o reparație după istoria de la Crivaia: "(...) biblioteca mutată la poalele semenului/ se încropea și pregătea îngroparea leșurilor de hîrtie// (...) muntele încețoșat dimineața devreme/ și frigul și șoseaua alunecoasă/ mlaștinile cu iarbă tăioasă/ fîntării în roiri pe fețele noastre/ (...) și bărbații cu voci guturale și sîni de femeie nu mai erau/ și femeile bărboase cu obiceiuri septentrionale de mult au plecat".

VIENNA CALLING

ALINA RADU

Am ajuns în Viena la începutul lui octombrie și am stat pînă spre sfîrșitul lunii. Am prins Noaptea Muzeelor, o mulțime de expoziții Klimt (de la a cărui naștere tocmai s-au împlinit 150 de ani), saltul austriacului Felix Baumgartner, care a depășit viteza sunetului în cădere liberă, și un cer înalt, rareori acoperit de nori de ploaie. Ca și cum totul ar fi fost orchestrat anume să mă facă, la final, să mă întorc în Timișoara, pentru prima oară în viață, cu inima cam îndoită. O fi Timișoara mica Vienă, mi-am spus, dar asta mare e paradisul bănățeanului, chiar și al celui *wannabe*, ca mine.

Ca de obicei, intrăm în Occident cu sfiala aceea de cotei care s-a strecurat pe furiș în bucătărie și acum încearcă să scape neobservat și să nu calce în străchini. Oamenii respiră prea multă degajare, prea multă bunăstare, parcurile sînt imense, clădirile prea elegante. Măreție și confort – intimidantă combinație. O simt de cum ies din metrou. Urmează să locuim în chiar inima Vienei, în MuseumsQuartier, într-un apartament destinat rezidenților scriitoricești. Gheo e fericitul beneficiar, stipendiat de Ministerul Afacerilor Europene și Internaționale din Austria, precedat de Florin Lăzărescu, Dan Lungu ș.a. Și alături de alți artiști de toate felurile, veniți de peste tot. De fapt, pînă una-alta, alături de mine, *the nevastă*. Intru în empireul scriitoricesc cu aplomb de frumoasă întreținută; cîteva uși mai încolo, în urma unui vecin de palier, artist plastic, intră cu aceeași degajare un prepelicar șocolatiu.

Apartamentul are ferestre spre Mariahilferstrasse și, pe partea opusă, spre un fel de coridor comun, luminat la rîndul lui de geamurile mari care-l închid și de pe care se vede curtea interioară a uriașului complex muzeistic. Avem la dispoziție o gospodărie cu toate cele de cuviință: plită și frigider, o mașină de spălat vase și una de spălat rufe, oale, farfurii, mixer, fier de călcat, așternuturi etc. În cîteva zile, mînuim expert toată zestrea din locuința noastră de o lună și sărim dintr-un metrou în altul și apoi în tramvaiele vieneze cu siguranța băștinașilor. Între paranteze fie spus, într-o lună de zile nu ne-a controlat nici naiba abonamentele de 45 de euro pe toate liniile, luate din prima zi. Să nu-ți vină să calci strîmb altădată?

Să nu-ți vină, pentru că și-așa mîndria de român ne e greu încercată zi de zi în cele mai turistice și mai vizibile locuri din capitala austriacă. Zeci, sute de cerșetori lălăie "Dă-le, Doamne, sănătate/ Fericire și de toate" și întind cutiuța pentru măruntiș înspre austrieci, francezi, americani și celor mai fi milioanele de turiști care invadează Viena anual. Chiar așa se milogesc, pe românește. Unii au învățat să murmure "Bitte", dar apoi îi auzi comentînd între ei tot în dulcele nostru grai. Cînd Elke Mitterdorfer, gazda noastră de la MuseumsQuartier, organizează, cu ajutorul echipei de la ICR Viena, prezentarea lui Gheo și a romanului *Noapte bună, copii!*, îi cere să citească un fragment din textul original înainte de lectura traducerii germane făcute de Georg Aeschl pentru publicul locului, ca să audă și ei cum sună limba

noastră. Nu mă pot opri să mă gîndesc că au răs-auzit-o cu toții, fără nici o îndoială, de li s-a acrit. Dar da, e o idee bună s-o mai audă și în alt context.

Cultura e, probabil, cea mai sigură cale de a ajunge la inima vienezului. O cale regală sau cel puțin nobilă. Printre cavaleri și împărați, în rînd cu Rudolf de Habsburg sau Carol cel Mare, prin Ankeruhr, ceasul Jugendstil cu figurine din Hoher Markt, construit la începutul secolului XX, lumecă majestuoasă pe șine, la ora 12, în admirația mulțimii de turiști care blochează trotuarul în fiecare zi, poetul medieval Walther von der Vogelweide și Joseph Haydn. Un semn că Viena știe să-și onoreze artiștii. Fiecare figurină apare în acordurile unei melodii evocatoare. Și cînd ora 10 a sosit, oare cine a venit? *Prinz Eugen, der Edle Ritter*. Inimile ne bat cald, în timp ce fantoma de aramă pictată a eliberatorului Timișoarei intră la loc în ceas. Hotărîm numaidecît să mergem și la Hofburg, să vizităm apartamentele Împăratului – și, desigur, ale lui Sissi, al cărei faimos portret în rochia albă și cu flori în cosițe este imprimat pe tot ce mișcă (sau nu) în Viena.

Austrieii nu scapă nici ei ocazia să ne amintească de trecutul nostru comun, cu un amestec de nostalgie și vagă superioritate. "Ați fost ai noștri", mă anunță un fel de Falco îmbătrînit, cu care intru în vorbă într-o cafenea. Voise să afle de unde vin, iar numele țării mele le stîrnise, lui și tovarășilor lui, cîteva jucate nedumeriri: oare de ce există atîția cerșetori români în Viena? Dar de hoții mulți, veniți din România și prinși asupra faptului aici, știu eu? Dau din colț în colț, într-o defensivă cam țîfnoasă, fiecare țară își are uscăturile ei, nu?, de ce-s atîția?, păi, noi nu le mai dăm bani, na, voi de ce-i încurajați? ș.a.m.d. Cînd pronunț însă Timișoara, se destind toți: *Aaa, Temesvár!* De ce nu spun așa? Și cum de nu știu germana atunci? (Conversăm în engleză, a lor mult mai proastă ca a mea, ceea ce mi mai oblojește orgoliul rănit de poveștile cu Parpanghelii din metrou.) Pentru că-s vinitură și-acolo, iată, vin din altă zonă a României, din Moldova. Aha, atunci trebuie să știu rusește, conchide unul dintre interlocutorii mei, care m-a și băgat în sertarul cu eticheta U.R.S.S.

Că tot veni vorba: plin de ruși aici. Și de turci, și de asiatici. Un banc vienez spune că cea mai importantă minoritate din Viena o reprezintă austrieii. Pînă și în Zentralfriedhof, unul din cele mai mari cimitire din lume, de suprafața unui orașel, împărțirea pe secțiuni nu se poate face doar pe confesiuni, ci uneori mai trebuie să țină seama și de etnie. Astfel, de exemplu, ortodocșii stau fiecare în țara lor de cruci și cavouri: românii, rușii, grecii, sîrbi, bulgarii și chiar coștii. Mai sînt parcele etichetate istoric (cei căzuți în războaie), celebritățile, președinții republicii. Cea mai stranie și mai mișcătoare este însă cea a copiilor, o aglomerare de morminte mititele de multe nații și religii, gravate în cele mai felurite limbi și "dotate" cu moriști de vînt, inimioare de piatră sau marmură, mii de flori și jucării. O să mă bîntuie mult un ursuleț de pluș putrezit de ploi, cu ochii de sticlă

și etichete înțepenite, crucificat pe o piatră de căpățîi. Hai să ne jucăm, te rog, hai să ne jucăm! Pentru totdeauna.

În partea evreiască, printre lespezi prăbușite și frunziș mort, se ițește la noi o căprioară. Ne privim încremeniți ochi în ochi cîteva clipe, Gheo încearcă să o fotografieze și reușește, ea stă în lumina blițului, apoi dispare într-un salt. *Shalom!*

Ne oprim, plini de reverență, la monumentul unui cavaler de Grigorcea, probabil rudă cu cei care aveau să redea literaturii române scrisorile lui Mihai Eminescu către Veronica Micle. Pe altă alee, altă rămășiță a moșierimii române, un Bălăceanu, cimotie cu o mulțime pestriță de nume ungurești, italiene, germane, în fine, austriece. Printre toți acești *von* și *de*, cîteva cruci vesele, cu poze colorate la propriu și la figurat și versuri în sîrbește, scrise cu litere chirilice. Premiul de popularitate îl acordăm unui ins care zîmbește eternității lîngă Merțanul lui negru. Kusturica curat: *Vremea țiganilor* se numește în original *Dom za vesanje*, "casă pentru veșnicie" adică.

La întoarcere luăm din nou, în sens invers, tramvaiul psihopomp: în argoul vienez, *să iei 71* se traduce cu "să dai colțul, ortul popii". Mă mir numai că municipalitatea nu s-a gîndit la un mijloc de transport în comun prin orașelul funerar (trăsura elegantă "cu cai mascați" pe care o întîlnim de două ori pe aleile cît străzile cu două benzi nu se pune). Căci în rest ajungi rapid și ușor unde poțtești, în orice colț al metropolei. N-ai decît să te așezi cu încredere într-o stație de metrou/ tren ușor/ tramvai/ autobuz și să aștepti maximum cinci minute. Ore în șir, zile, colindăm ca niște posedați, cu ochii în toate părțile, obosiți curînd de fotografii și de exclamații. Dincolo de centrul impozant, unde n-am prea văzut cine știe ce asemănare cu mica noastră Vienă de acasă, cartierele mai cumiști încep să ne aducă aminte de cîte un colț de Timișoară, *ring* după *ring* (sau circumvalațiune după circumvalațiune, pe timișorenește). Ne apucă un amar pe care l-au simțit toți prietenii noștri acolo: așa ar putea fi și la noi. Avem arhitectura, avem parcurile destul de largi pentru dimensiunile orașului, OK, vorbim

de alte dimensiuni și altă anvergură, dar de ce n-am avea curățenia, ordinea, degajarea modelului? Cîteodată mă gîndesc că nici nu le-a avut bietul, iubitul nostru burg bănățean. Puterea nostalgiei a aureolat, poate, trecutul și o va mai face și peste o sută de ani. Urmași nedemni, știți voi ce bijuterie era Timișoara începutului de veac XXI? Alung cu greu coșmarul orașului din viitor, chel de copaci și de parcuri, plin în schimb de parcări și șosele și mașini cocoțate pînă-n balcoanele blocurilor hidoase și dese.

Ce NU au însă mîndria vieneză este lumina tare și atotbiruitoare de Banat: nu s-a făcut încă un calcul al zilelor înșorite de la noi, dar cu siguranță stăm bine. Înțorși acasă, după ce înghițim șocul bine-cunoscut românilor care revin din Occident, zacem pe o terasă din Piața Unirii ca două mițe. Soarele mieriu de pustă scoate de pe noi haină după haină. E noiembrie, dar inima orașului e caldă și luminoasă. Lăsăm în urmă iluzia dulce din seara lecturii, cînd aplauzele vienezilor și punerea profesionistă în scenă (pentru prima oară vedem cum e cînd lectura e făcută de un actor, un actor adevărat!) ne fac să simțim că aparținem aceleiași lumi; punem într-un colț de memorie noaptea în care, alături de o mulțime fremătătoare și elegantă, am făcut cros printre comorile muzeelor cît ne-au ținut picioarele și ochii arși de atîta splendoare; la revedere, cafelele cu chelneri scortșoși și *Wiener Melange*, adio, împărăție a bicicletelor, trotinetelor și rolor. Din praful ei de cîmpie, printre bucăți de tencuială care cad pe trotuar, pe mașinile parcate adînc pe el, mica Vienă ne surîde sfios. Surîdem și noi: sîntem acasă.

P.S. Pentru cei care au deschis televizoarele după 1989: *Vienna calling* este un hit din 1986 al lui Falco, cel mai bine vîndut cîntăreț austriac al tuturor timpurilor, după cum pretinde Wikipedia. Videoclipul îl arăta dansînd într-o cafenea, printre scaune Thonet și frumuseți optzeciste tunse în scări, în rochii strălucitoare, și chemîndu-ne la un receptor de telefon cu fir cîrlionțat: "Hello! Vienna calling!" Venim, ne-am șoptit noi atunci. Și uite că am venit. Dar Falco nu mai era acolo.

VIENELE MELE

RADU PAVEL GHEO

Patru săptămâni de ședere în Viena înseamnă mult, dar, pe de altă parte, și foarte puțin. O ședere de două-trei zile îți permite să admiri orașul, să bifezi câteva repere turistice și să pleci încântat, cu o imagine strălucitoare și fragmentară: ai văzut ce se cuvenea văzut, ai bifat și mergi mai departe. Un an – bănuiesc –, un an de huzur în Viena te-ar putea transforma într-un *connoisseur* îndrăgostit de oraș. Însă în patru săptămâni descoperi suficient de mult din fosta capitală imperială ca să înțelegi câte frumuseți ascunde, câte mai poți descoperi, ba chiar reușești să amușini ceva din farmecele și tainele ei. Numai că nici nu apuci să prinzi gustul și ritmul vienez, că deja trebuie să pleci. Un turist de weekend pleacă din Viena vrăjtit, un vizitator de o lună o părăsește melancolic și tînjitor. Dar e bine așa. E ca o lună de miere, pe care n-o uiți niciodată. Și, cum am fost împreună cu Alina, am simțit cele patru săptămâni chiar ca pe o lună de miere – tîrzie, e drept, dar uneori bucuriile tîrzii sînt mai prețioase.

Probabil că orașele în a căror frumusețe te poți pierde luni în șir nu sînt tocmai puține. Dar pînă acum eu n-am întîlnit unul asemenea Vienei. De vină e, desigur, și afinitatea bănașenilor și ardelenilor cu fosta capitală imperială, afinitate inculcată istoric și cultural, ce supraviețuiește și azi. Urbea vieneză are ceva apropiat, familiar și liniștitor. Are ordine, dar nu rigidă, tihnă, dar nu leneveală, confort, dar nu răsfăț. În plus, Viena nu e una singură: sînt, poate, zeci, întrepătrunse și diverse, întretesute de cel puțin două secole și bine ținute laolaltă. Iar lucrul care mi s-a părut cel mai important, care o face să fie așa cum e și să-ți cucerească mintea și inima, e forța ei simbolică: pentru central- și est-europeni Viena e întruchiparea civilizației occidentale în cea mai bună formă a ei. Nu are rigiditatea prusacă, nici răceala britanică, nici rafinamentul franțuzesc, nici exuberanța mediteraneană și nici delăsarea balcanică – și, în același timp, are ceva din fiecare, într-un amestec echilibrat, ca și cum un alchimist urban ar fi nimerit formula perfectă (fie, aproape perfectă) de oraș. Asta am văzut eu în Viena.

(Ar fi păcat și incorect să nu spun că aceste patru săptămâni, reprezentînd o rezidență literară, se datorează echipei de la MuseumsQuartier – sau MQ – din Viena, Ministerului Afacerilor Europene și Internaționale din Austria, ce finanțează aceste rezidențe pentru artiști din toată Europa, și Institutului Cultural Român din Viena, care m-a susținut necondiționat – ca și pe alți artiști români.)

Viena mea, Vienele mele. Sînt atîtea lumi, atîtea straturi – și atîtea povești de descoperit! Mi s-a părut locul căruia nu-i lipsește aproape nimic – poate doar un climat mai cald, mai mediteranean, numai că atunci bănuiesc că n-ar mai fi Viena.

VIENA URBANĂ

La sosire, în clipa cînd am pus picioarele pe peronul din Wien Westbahnhof, aveam la noi o hartă, niște instrucțiuni și mai ales o siguranță că ne vom descurca, siguranță dată de imaginea stereotip a orașului germanic, în care toate lucrurile sînt bine aranjate și ușor de înțeles. Așa a și fost: stereotipurile au valoarea lor. Nici precara cunoaștere a limbii germane nu te poate împiedica să te descurci în oraș. În București, de exemplu, nu mă descurc nici azi cu indicațiile de la metrou, iar de tramvaie și

autobuze nici nu mai vorbesc. În Viena le-am priceput în cinci minute și, pe timpul șederii noastre acolo, am colindat orașul pînă în cele mai îndepărtate periferii: cu metroul, cu tramvaiul sau pe jos. Nu ne-am rătăcit niciodată și, mai important, nu am avut senzația că ne-am putea rătăci. Nu în Viena. Totul e clar, te descurci, sigur că te descurci... Străzile late te îmbie la plimbare. Prin întinsa zona centrală, plină de parcuri, un trotuar, unul singur, e adesea mai lat decît ambele benzi de circulație pentru mașini luate laolaltă. De prisos să spun că nici o mașină nu îndrăznește să parcheze pe trotuar sau pe benzile cicliștilor. Parcuri imense răsar la tot pasul. Mai bine de o treime din suprafața orașului o constituie spațiile verzi. Circulația (și mai ales parcare) mașinilor în zonele centrale sau semicentrale e puternic descurajată. Dacă vrei să vii cu mașina acolo, plătești mult, excesiv de mult, pentru parcare. Și nici nu are farmec.

Orașul e frumos: de ce să nu-l vezi și să nu respiri odată cu el? Am văzut sute de oameni pe biciclete, în ținută *office*, adică la costum și cravată și cu servieta diplomat în coșul bicicletei. Mergeau la muncă, la bancă, la minister sau la primărie. La un moment dat, înspre Hofburg, ne-a atras atenția o femeie de vreo treizeci și ceva de ani, proapăt coafată, cu o siluetă frumoasă, într-o rochie de zi maronie, elegantă și decoltată, cu o poșetă asortată pe umăr și pantofi cu tocuri de vreo șase centimetri, care își făcea vînt spre slujbă pe o trotinetă. Din cînd în cînd prin fața ochilor ne trecea câte un autovehicul de epocă – de exemplu, un Mercedes interbelic – recondiționat și lucitor. Dar bicicletele și trotinetele copleșeau mașinile și stăpîneau strada.

Prin parcuri, într-un octombrie mai însorit decît de obicei, zeci de oameni stăteau tolăniți pe gazonul impecabil. La orice oră din zi sutele de terase ce răsar de peste tot sînt pline de oameni care își beau capușinerul sau melange-ul, eventual cu o prăjitură alături și în mod sigur cu un pahar cu apă, cea mai curată apă de robinet, adusă pe conducte din munți, de la zeci de kilometri. Și toți – mașinile, bicicletele, oamenii de pe stradă – par să se miște într-un flux dinamic, dar lin, departe de agitația haotică pe care o știu de aici.

VIENA CULTURALĂ

Convingerea mea de nezdruincinat e că există o legătură inextricabilă între cultură și prosperitate. O țară săracă e și incultă – și invers: o țară incultă e condamnată la sărăcie. O țară prosperă e deschisă spre cultură, iar cultura, alături de educație, aduce prosperitate.

Viena e un argument bun în favoarea acestei idei. E un oraș prosper, cu mulți oameni înstăriți, chiar putred de bogați. Vienezii nu-și etalează ostentativ bogăția – decența, bunul-gust și civilitatea sînt omniprezente –, dar ea se simte peste tot: în îmbrăcămintea oamenilor, în vitrinele eclatante ale magazinelor de lux, în micile detalii arhitectonice și de design ale clădirilor, mai toate renovate și întreținute. E însă și un oraș care "consumă" cultură cu un nesătîcredibil. Gabriel Kohn, directorul adjunct al ICR Viena, mi-a povestit că abia la opt luni după premiera unui spectacol la Burgtheater a reușit să prindă bilete pentru o reprezentație. La operă, la Volkstheater, mai peste tot e la fel: în ziua spectacolului slabe șanse să prinzi bilete. Într-o seară am

intrat în holul operei vieneze și am văzut valuri de lume coborînd scările maiestuoase la încheierea unui spectacol. Apoi, în fața operei ne-a abordat un bișnițar care voia să ne vîndă la suprapreț bilete pentru următoarea reprezentație. Bănuiesc că doritorii se găsesc: unde e cerere, apare și oferta.

Am avut ocazia să prindem în Viena și Noaptea Muzeelor. Spre deosebire de România, intrarea nu era gratuită, ci exista un bilet general, care costa 13 euro și oferea acces la vreo sută cincizeci de muzee. Sigur, nu puteai să vezi decît vreo trei-patru – și pe acelea în fugă –, dar un bilet la un singur muzeu costă 10-12 euro. Iar în noaptea aceea fiecare muzeu, oricît de mare, a fost arhiplin. La faimoasa Secession Gebäude am așteptat la coadă vreu sfert de oră. La Albertina, doar zece minute.

E ușor de dedus că la Viena cultura înseamnă și bani. Dar și organizare – îmi vine să zic "nemțească", deși e cumva altfel. Catalogul evenimentelor culturale din luna octombrie, primit la MuseumsQuartier, era gros cît un roman de Amélie Nothomb. În fiecare zi au loc zeci de manifestări de toate felurile și fiecare instituție se străduiește să atragă cît mai mult public. Eu n-am văzut decît cum s-au petrecut lucrurile la organizarea lecturii mele, dar a fost suficient ca să mă impresioneze. Una din coordonatoarele proiectului, Elke Mitterdorfer, o fată blondă și veselă, cu o freză punk, mi-a spus de la început că totul e în regulă, se rezolvă lejer, să nu-mi fac griji... Între timp textul propus spre lectură a fost trimis în Germania, la Georg Aesch (se lucrează fără nici un rabat la calitate și doar cu traducători cunoscuți pentru valoarea lor), Elke a conceput pliantele, mi le-a arătat, apoi ele au fost expediate peste tot, cei de la ICR Viena au promovat și ei evenimentul, iar în dimineața din ziua lecturii, la ora 9 punct, am fost chemat să fac și o repetiție fără public, cînd am verificat și sistemele audio și video, pentru prezentarea propusă de mine, cu imagini și muzică. Seara, la lectură, am aflat că în public se afla și directorul de la MuseumsQuartier, care venise să vadă evenimentul, iar apoi, cînd textul în germană a

fost citit de un actor profesionist, Till Firit, originar din Germania, am auzit în timpul lecturii – fără să știu limba! – vocile personajelor mele. Așa, punînd cap la cap lucrurile, am priceput cîtă muncă și coordonare se ascund în spatele fiecărui eveniment și ce mecanism de selecție se pune în funcțiune pentru ca totul să iasă cît mai bine. Iar MQ organizează în fiecare săptămînă cîteva evenimente, de toate tipurile.

Tot de managementul profesionist ține și un alt eveniment organizat de MQ la unul din muzeele lor, Leopold Museum: o expoziție cu titlul *Nackte Männer* ("Bărbați goi"). Afișul central, răspîndit în tot orașul, era o lucrare fotografică a unei artiste din Franța, care reprezenta trei bărbați, trei fotbaliști goi pușcă, pe un gazon, fiecare cu cîte o minge de fotbal în față. Ca într-o *Mioriță* franțuzească, unul era alb, unul arab și unul negru. Bărbații lor, expuse în afișe de doi metri prin întreaga Viena, au stîrnit protestele unor organizații civice și comunități mai pudice, care i-au acuzat pe organizatori de indecență și au cerut cel puțin acoperirea "rușinilor" multirasiale. În unele zone ale orașului s-a și trecut la cenzură, iar peste cele trei părți rușinoase s-a trîntit o bandă roșie. Pe de altă parte, în centrul Vienei au rămas afișele intacte, în toată slendroarea lor – totuși non-turgescență. Zarva iscată a fost totodată și o formă de reclamă, nu știu cît de premeditată, dar foarte eficientă, atrăgînd masiv publicul spre expoziția cu nuduri masculine de la 1800 pînă în zilele noastre. Căci, între sutele de manifestări din fiecare lună, trebuie să știi să te faci vizibil.

**VIENA CULINARĂ,
VIENA EROTICĂ,
VIENA COSMOPOLITĂ,
VIENA CIMITIRELOR,
VIENA CARTIERELOR...
CITE ALTELE AR MAI FI
DE POVESTIT!**

Există o butadă care spune că dacă stai într-un loc frumos o zi, scrii un articol despre el, dacă stai o săptămînă, poți scrie și o carte, dar dacă stai un an, ești atît de copleșit, încît nu mai ești în stare să scrii nimic. Mi-aș dori ca data viitoare să nu mai pot scrie nimic despre Viena.

SINGURĂTATEA LUMINII (9)

PAUL EUGEN BANCIU

Începuse să ningă cu un fel de mielușei duri. Nu se mai vedea la un pas în față, astfel că atunci când din instinct am descoperit marcajul de la Masa Prânzului, ne-a mai venit inima la loc, doar că puțin mai jos copilul cade și spre norocul lui reușește să se răsucescă pe burtă și încearcă să se țină cu degetele făcute gheare de zăpada tasată pe care continua să alunece. Mama copilului scoase un țipăt și rămase ca paralizată. I-am strigat inginerului să stea în spatele unei stânci și i-am aruncat coarda. Trebuia să mă asigur. Copilul dispăruse în ceață pe toboganul de zăpadă înghețată. Mi-am dat drumul printr-un balans lateral să nu ajung să împing eu copilul în prăpastie, în așa fel încât să ajung undeva dedesubtul lui. Ingerul nu se pierduse și ținea coarda înfășurată pe după steiul de piatră. Curând nu l-am mai văzut nici pe el. După un scurt alunecș am ajuns undeva sub copil și am început să mă trag înspre el, de fapt spre locul unde bănuim că se află și alunecă. După primele țipete scoase când căzuse, puștii încremenise cabrat pe cornișă. Sub noi se auzea un torent ce curgea în cascadă.

Vântul nu contenise să ne bată cu grindina aceea lamelată ce ne tăia fețele. Zăresc o umbră ce se apropie de mine cu mult mai repede decât încerc eu să urc spre ea. Deslușesc bocancii copilului. Ajunge pe capul meu și-i strig să-și depărteze picioarele să mi se așeze după gât. Coarda trecea foarte aproape de mâna lui și abia atunci realizez că puteam ca din balansul meu să-l dizloc cu totul și să-l dezzechilibrez chiar și din precara poziție în care se afla. Sau poate că frecându-se de gheață coarda rămăsese puțin în urma mea, făcuse o buclă și cu toată greutatea pe care o aveam în alunecarea aceea voită nu avea cum să ajungă până la copil.

Îi strig inginerului să ne tragă. Alunecăm. Scot din marsupiul hanoracului cuțitul de vânatoare și încerc să mă ajut cu el înfigându-l în zăpadă. Figura merge. Cu ajutorul celui ce ne trage cu greu și al cuțitului pe care-l înfig tot mai greu în gheață, înaintăm. Trec minute cumplite, în care cred că nu sunt singurul ce vede negru în fața ochilor. Deslușesc într-un târziu umbra stâncii de care e fixată coarda. Panta e mai puțin accentuată și-i iau pe după gât pe copil, rămân în genunchi și în vârful picioarelor. Îl împing ușor înainte. Scot cuțitul și-l vâr în marsupiu cu teacă cu tot. Tragem de coardă și inginerul și eu. Curând suntem alături, pentru că între timp venise să-l ajute și soția lui. Ne așezăm secătuiți de oboseală sub baza stâncii. Nu ne mai pasă că vifornița își face de cap, că nu știm prea bine cum să ocolim limba de zăpadă și cât anume

mai ține lateral.

Ne ridicăm și pornim foarte aproape unul de altul pe la marginea albă ce se putea bănuși vag în față. Starea de surescitare continuă să ne bântuie întreținută și de vremea ce se înrăutățește, sau cel puțin nouă așa ni se pare. Abia după vreo jumătate de oră, când de teama de a nu intra în prăpăstiile de sub Tunau, o luaserăm direct în jos, trecând și peste câteva limbi de zăpadă, nimerim un marcaj. Curând aveam să fim în fundul căldării Sărății, lângă bolovanul uriaș de la care poteca o ia spre cabana Negoiu. N-am scos o vorbă tot drumul, încă sub impresia cumplitudinii accident pe lângă care am trecut. Abia a doua zi, în drum spre cabana Bălea Lac, aveam să ne vedem urmele pe o limbă de zăpadă ce cobora după un punct într-un plan foarte înclinat. Aveam să văd alături de alții, căci mai departe inginerul și familia să n-au mai vrut să meargă. Nu știam decât eu ce se întâmplase acolo. Deși seara inginerul îi povestise lui Kloss și mai apoi alpinistului cum era să-și piardă unicul copil.

La cină, după ce ne-am schimbat, iar hainele ude le-am dus lângă plita de la bucătărie, inginerul a băut dintr-o sticlă adusă de el niște rom. M-a îmbiat și pe mine. Am luat un pahar și l-am plimbat prin gură și pe sub nas până când ne-am dus la culcare. Atunci a deschis discuția despre oamenii care fac muntele și cum în condițiile de viață obișnuite de la oraș sunt cu totul altfel decât ceilalți. Eu eram pe vremea aceea încă tânărul care nu se gândea decât că iubeste, dar nu și că va avea o familie.

Ingerul părea întristat de ceea ce simțea pe pielea lui, pentru că, profitând de ocazia rară de a avea o nevastă cu dragoste pentru munte, își petreceau vacanțele și, uneori, chiar week-end-urile urcând pe creste. Nu mai făcuseră Făgărașul și veniserăm împreună de la Suru. Aveam să aflăm cum gândea un om matur ce încercase să prelungească viața muntelui în oraș. Era un om extrem de vulnerabil. Cu atâta am rămas și cu o prietenie neterminată.

Când am urcat cu studenții din Medias, se întâmplase ca peste noapte să vină o rupere de nori. Ei își pusese cortul lângă o căprioară kitsch-uristă făcută dintr-un ciot de copac. Urcaseră pe la Poiana Neamțului și ne întâlniserăm la cină. Noaptea i-am primit în paturile noastre. Au lăsat totul afară, în cort, și au venit numai cu hainele ude pe ei. În zori aveam să le vedem de pe ferestrele sălii de mese, și din balconul cabanei, cortul lăsat pe o parte. Le-am zis că vor fi avut ceva vizitatori, căci nu o dată pe an la Negoiu urcă urșii până la cabană și dau iama printre măgari. Sunt multe stâne pe Valea Tunsului și Sărății.

JURNAL DE FAMILIE PIA BRÎNZEU

16 august 2000, Pretoria. Sunt la Congresul ICLA (Asociația Internațională de Literatură Comparată) și am o zi liberă la mijlocul unei săptămâni de seminarii. Aleg o excursie mai exotică, un tur de safari urmat de un spectacol zulu. Totul, desigur, pentru turiști.

Un autocar mic ne duce timp de vreo două ore până în mijlocul savanei, o întindere de o mie de hectare amenajată de un proprietar multi-milionar, foarte priceput și harnic, care a adus diverse animale sălbatice și a strămutat un întreg sat zulu din zona de sud a regiunii Natal. Poarta principală este închisă, proprietarul își extinde proprietatea și nu dorește să intrăm pe acolo. Mă gândesc un moment cu interes la această persoană în jurul căreia ghidul țese o legendă a succesului și a puterii.

Suntem depuși la centrul Heia, construit în stil local ca un iglu acoperit de stof. Are hoteluri, piscine, restaurante, sedii administrative și inevitabilul magazin cu suveniruri. E evident că se poate petrece aici un concediu foarte plăcut printre păunii și gazelele ce decorează locul.

Abia am ajuns și suntem imediat suiți în două jeep-uri pentru a vedea o sumedenie de animale exotice: rinoceri, hipopotami, girafe (lipsește doar elefantul și leul pentru a fi "the five big", pe care dacă îi vezi împreună – conform unei legende locale – ai noroc toată viața), antilope, capre și păsări de toate felurile. Mă simt ca într-un roman de Hemingway, doar pușca ne mai lipsește. Nu ni se dă voie să părăsim mașina și când un coleg japonez coboară pentru a fotografia un rinocer alb, șoferul intră în panică. Ne avertizează că animalul aude extrem de bine și orice mișcare îl poate provoca să se apere. Fiind extrem de rapid, te spintecă doar în câteva secunde.

La prânz suntem aduși înapoi la restaurant. Bufetul îmbelșugat oferă mâncare de pe toate continentele. Servești cât dorești. La un moment se anunță proprietarul: un domn cărunț, de vreo șaptezeci de ani, într-o cămașă albă și un pantalon modest de tergal. Vine glonț spre noi să ne salute. Apoi se adresează celor doi japonezi din capul mesei, întrebându-i dacă nu cumva a venit și cineva din România. Mi se pare că nu aud bine: aici la capătul pământului foarte puțină lume știe de România. Deoarece nici japonezii nu prea înțeleg ce dorește, repetă întrebarea. Nu am halucinații, nu visez, e vorba chiar de țărișoara mea. Mă scol de la masă și multi-milionarul se repede încântat spre mine, rugându-mă să-i spun exact de unde vin. Din Timișoara.

"Aaah", zice cu emoție în glas, "și eu sunt din Timișoara. Pe ce stradă locuiți?". "Pe bulevardul 16 Decembrie, fost 6 Martie, fost Carol..." "Și eu sunt de pe bulevardul Carol... Acolo mi-am trăit copilăria și tinerețea, la statuia Mariei". Aflu că se numește Franz Richter, că este șab dintr-un sat de lângă Timișoara, că mama lui avea un magazin de corsete vis-à-vis de cofetăria "Pottichen", unde bunica mea era o clientă obișnuită. A plecat în anii cincizeci în Germania, apoi s-a mutat în Africa de Sud și a lucrat din greu în minele de diamant din Transvaal. A învățat limba engleză, a trecut la compania Mercedes, a început să câștige bani și încet, încet, a ajuns foarte bogat. Viața lui nu a fost altceva decât un șir lung de zile în care începea lucrul la șase dimineața și îl încheia târziu în noapte. La un pahar de cola îmi destăinuie secretul reușitei sale: s-a apucat de toate cu plăcere și cu mult, mult entuziasm. Restul a fost doar muncă.

KARAOKE

ADRIAN BODNARU

Se spune că odată, demult, eram bărbatul care ieșea în fiecare zi în oraș cu o haină de damă pe braț.

Alegea o terasă din centru și se așeza la o masă, după ce aranja cu grijă haina pe spătarul scaunului din fața lui.

Rămânea acolo câteva ceasuri intacte, fiindcă nimeni nu îndrăznea să-l deranjeze crezând că e împreună cu o doamnă ce s-a retras puțin, să-și verifice ținuta.

Se zice că am trăit mult și fericit, până când inima a început să mi se poarte ca femeia frumoasă despre care se știa că mă însoțește:

în timp ce lua ore de conducere, a oprit în mijlocul celei mai aglomerate intersecții, a scos o carte bună din poșetă și a așezat-o pe volan.

Instructorul a urmărit-o cu atenție și a început să-i întoarcă filele una după alta, până la capăt.

A fost găsit după îndelungi căutări, dormind cu tâmpla pe un pian negru, într-un bar destul de necunoscut.

Se crede că de atunci viața mea s-a făcut din ce în ce mai frumoasă odată cu trecerea timpului, dar într-o limbă nouă și oarecare, din cele care se vorbesc aproape în orice capitală.

ÎNTRE LUMI ȘI CUVINTE

RADU PAVEL GHEO

"Lucrurile trăite dispar în timp și reapar în literatură. Dar despre ceea ce am trăit n-am scris niciodată la scara unu pe unu, ci numai pe ocolite. Și a trebuit mereu să verific dacă născocirile ireale își pot imagina întâmplările reale" (p. 89). Astfel se declanșează una din mărturisirile Hertei Müller din eseu "Ce mare-i corpul și ce mic motorul", inclus în volumul *Mereu aceeași nea și mereu același neică*, apărut în 2011 la Editura Humanitas, în traducerea foarte curgătoare și captivantă a lui Alexandru Al. Șahighian.

Volumul amintit, care adună în paginile lui o serie de discursuri și eseuri ale autoarei româno-germane, este indispensabil pentru înțelegerea creației Hertei Müller și, în același timp, a personalității ei – atât biografice, cât și auctoriale. Rememorând, analizând, povestind și judecând, Herta Müller se dezvăluie aici mai mult ca niciodată. Își povestește copilăria, raporturile tensionate cu regimul comunist și cu Securitatea, dar, pornind de la propria biografie, se autoanalizează și își descoperă și devoalează resorturile și mecanismele ce îi animă creația. Vorbește despre momentul declanșator al scrisului, despre raporturile dintre cuvinte și realitate, despre relevanța bilingvismului ei și despre relația dintre limba română și limba germană, ce i-a influențat adesea discursul narativ. În plus, revine permanent, cu îndrjire și obstinație, la trauma sau traumele ce i-au modelat scrisul, biografia și personalitatea.

Deși H. Müller scrie în limba germană, creația sa nu poate fi separată de cultura română și de spațiul românesc, la care scriitoarea se raportează permanent, atât biografic, cât și literar. Însuși titlul cărții de față, poetic și eufonic, a fost gândit în limba română, autoarea mizând pe glisarea fonetică și semantică "nea/neică". Acest joc de cuvinte, care în eseu omonim are o miză existențială, e de fapt tradus ulterior (și, probabil, spontan) în germană, astfel că autoarea a simțit necesitatea unei glose pentru cititorul german: "În română mai există și un alt cuvânt, unul poetic, pentru zăpadă: NEA. Dar în română NEA mai înseamnă și un bărbat pe care îl cunoști prea bine ca să-i spui «dumneavoastră» și prea puțin ca să-l tutuiești. În germană i s-ar spune, poate, ONKEL («unchiașule» sau «neică»)" (p. 114).

E ușor de observat că dacă prin traducere se pierde întotdeauna câte ceva, aici pierderea poate fi pusă în contul limbii germane, cea în care a fost scris textul, iar traducerea revalorizează sensul original. Alteori însă se întâmplă și invers. Pagini întregi din acest volum explică și analizează balansul permanent între germană și română, permanenta raportare la două realități lingvistice și culturale, la răscrucea cărora se naște opera acestei prozatoare subtile și imaginative, ce se folosește de forța ambelor limbi pentru a exploata puterea cuvintelor de a crea – sau mai degrabă, cum spune ea, de a imagina – lucrurile reale. Coexistența și împletirea celor două realități lingvistice și semantice în gândirea autoarei se vede cel mai bine în ceea ce am numi *paronimie interlingvistică*, proces cu valențe creative nebănuite: "Și fiindcă pe românește se spune TREN, iar în dialectul germano-bănățean lacrimii i se spune TRAN, în capul meu scrîșnetul trenurilor pe șine se aseamăna totdeauna cu plînsul" (p. 11).

Există în creația Hertei Müller ceva misterios, ceva fascinant, și, la lectura acestui volum, ai impresia că autoarea însăși încearcă să explice acel ceva, să-l înțeleagă și să-l exorcizeze. E vorba de legătura inextricabilă, de ură și iubire, cu țara în care era acasă și în același timp străină, țara de care o leagă și ura, și dorul. Ruptă de România, obligată să se exileze, H. Müller nu se poate desprinde de țara ei de origine și nu se adaptează nici la țara de exil, patria limbii ei materne. Aceasta este una din traumele specifice exilaților de altă etnie decât cea română, cei care au plecat din România în anii comunismului. Prozatoarea româno-germano-bănățeană își găsește sprijin moral la Oskar Pastior, un seamăn al ei, un frate întru exil și suferință, în a cărui poezie "cuvintele românești sau ungurești, doar puțin schimbate, trimiteau îndărăt la locul de unde plecaseră" (p. 166). Încearcă să(-și) explice, să descopere măcar prin intermediul lui ce ar putea însemna patria, și un întreg text ("Dar de unu-i dispărut fără urmă, dar de-un cățel s-a ițit din clăbuci") este dedicat acestor probleme, deloc teoretice, ci de viață și moarte – mai ales pentru etnicii germani, siliți să emigreze din România din pricina unui regim totalitar.

Până la urmă e greu să eviți aici imagini devenite stereotipuri: cea a scrisului cathartic, a scrisului ca formă de salvare, și cea a scrisului ca formă de recuperare. Cumva, o mărturisește chiar autoarea: "Cine știe dacă lucrurile nu se învîrt în cerc: ce scriu trebuie să mănînc, iar ce nu scriu – mă devorează". Dar – adaugă ea – "pe cât mănînc, tot nu se isprăvește" (p. 115). Căci trauma pe care o înfruntă Herta Müller prin scris e profundă și multistratificată. Ea își are sursa în acea împletire stranie și blestemată între *ură* și *dor*, cea care face de fapt legătura între România și Germania din ea, între patriile pe care le reneagă și la care revine mereu, între lumile de care se desparte cu îndrjire și tristețe, fără a se putea rupe de ele. E acea "încîlcitură de iubire și trădare" pe care o pomenește când descoperă că Jeni, prietena ei româncă, a devenit agent al Securității și a venit în Germania pentru a o spiona. Este și ceea ce o individualizează pe Herta Müller atât în cultura germană, cât și în cea română, fără ca vreuna din ele să și-o poată revendica pe deplin.

JURNAL DIN ANII CRIZEI

ROBERT ȘERBAN

Miercuri, 24 octombrie 2012

La subsolul Muzeului de Artă e vernisajul expoziției lui Zgondi și Bogdan. Sus, în Sala Barocă, e deschiderea Festivalului Internațional de Literatură. Lume – puhoi! Și jos, și sus. *rupTrup* se cheamă expoziția. Citesc ce-am scris pe cartolina care se împarte celor prezenți: Bogdan Rața și Mihai Zgondoiu nu sunt doar doi artiști tineri, ci și doi bărbați tineri pentru care trupul este un univers extrem de ofertant. Și, ca orice univers, el pare infinit și este plin de surprize, tentații, necunoscute, bucurii, angoase, metamorfoze. Iar ei nu se mulțumesc să-l exploreze... epidermic, adică nu rămân doar bărbați, ci îl sondează cu instrumentele artei vizuale. Îl...rup și călătoresc prin el. O parte din ce au descoperit ei se poate vedea. Și se poate explora mai departe! Da, e valabil... Eu urc și explorez Sala Barocă: niciun scaun liber. Și e prima ediție. Și prima seară. Nu va fi liniște!

Joi, 25 octombrie 2012

Lansăm "Singurătatea vine pe facebook" a lui Dănuț. E cea mai bună carte a sa de poezie și îmi pare rău că nu a apărut la Brumar, ca ultimele. Zgondi i-a făcut o copertă simplă, într-o culoare, iar înăuntru a ilustrat cu câteva imagini... face. Scrie poetul: "prieteni din rețea/ se pregătesc de nașterea Domnului/ și de mântuire". Fix peste două luni va fi Crăciunul. Chiar și pe facebook!

Vineri, 26 octombrie 2012

De pe la 10 până după 11 stau la... aer, alături de vreo 200 de oameni: se sărbătoresc 100 de ani de la inaugurarea primei stații de epurare din România, de la Timișoara. E un soare dîntos, încât atunci când îmi vine rândul să prezint albumul despre istoria alimentării cu apă din urbe, vorbesc repede, repede, ca să mă încălzesc. Termin și o iau din loc cu viteză: de la 12 lansăm "Zidul de aer" al Monicăi Rohan. Lumea de la "Orizont" e caldă și prietenoasă. Autoarea – emoționată și timidă. Așa cum pare a fi tot timpul. Seara, de la 18, moderez cea de-a treia "etapă" a festivalului. Și ultima. Cam o sută de oameni în sală îi ascultă și îi întreabă de ale literaturii pe Philip O Ceallaigh, Daniela Rațiu, Vladimir Arsenijevici și Tudor Crețu. La final cântă Acustica și se bea vin de la Savoya, în pahare de sticlă, cu picior înalt. Ca-n filmele bune!

Martți, 30 octombrie 2012

"Tata, Dumnezeu doarme vreodată?" mă întreabă fiică-mea. Nu, scumpa mea, e treaz tot timpul. "Și el nu e obosit, lui nu i-e somn?"

Vineri, 2 noiembrie 2012

S-a stins doamna Ciolac. Scriu știrea despre moartea ei și îmi curg lacrimile. Peste

două luni ar fi împlinit 80 de ani. Mă simt vinovat că n-am mai vizitat-o de atîta timp. Mă văd cu atît de mulți oameni în fiecare zi, dar sunt parcă și mai mulți, pe care nu apuc să-i întîlnesc. Deși ar trebui, ar trebui, ar trebui.

Sâmbătă, 3 noiembrie 2012

Cu doctorul Ovidiu Grivu, spre satul său natal, pe un drum îngust, plin de serpentine, periculos, dar asfaltat, superb colorat de toamnă și cu surprize vizuale după fiecare curbă. Mă uit cu un ochi, celălalt îl las fixat la circuitul pe îl parcurg claxonând de parcă aș fi la nuntă. Probabil că drumul spre rai așa arată, prăpăstios, gătit, întortocheat, dar miraculos. Și neted, ca-n palmă.

Seara mergem la biserica din Săsciori. Înăuntru, doar noi și un domn care, prin analogie cu figura bunicului lui Ovidiu, îl recunoaște pe nepot. Bunicul domnului doctor a fost preot. Prind curaj și întreb omul: pot să urc în clopotniță? Cum să nu, dar atenție: scara este aproape verticală și îngustă. Îmi vine să-i spun: am făcut antrenament până aici. Ar fi cam rusesc să cazi pe treptele bisericii și să te duci definitiv. E pentru prima dată când sunt sus, în clopotnița unei biserici. Singur lângă două clopote, dintre care unul, cel mare, e din 1860. Simt un impuls să îmi fac cruce și să-l ating cu buzele. Printr-o fereastră, o vedere amețitoare: fumul din coșurile caselor leagă satul de cer.

Luni, 12 noiembrie 2012

Crina se joacă lângă mine cu păpușile și cu un căluț de plastic, care a fost al mamei și pe care asta mică l-a botezat Sabrina. Deci, e o iapă. Păpușile se ceartă între ele, care să fie șefă: blonda, bruneta sau roșcata. Când cearta e gata să degenezeze, Crina, călare pe Sabrina, intervine energic, dar cu geana spre mine, să-mi vadă reacția: "Nimeni nu e șefă! Nu există șefi aici! Doar Dumnezeu e șef!"

Luni, 19 noiembrie 2012

Dimineața, în mașină, spre grădiniță, cânt cu Crina din toți rărunchii: "Trecea fanfara militară./ În frunte cu-un tambur major./ Tras prin inel, cu mustăcioară./ cu buzdugan strălucitor". Partenerii de trafic – ce sintagmă creată! – mă privesc înmărmuriți la semafor cum dirijez energic, în loc să țin mâinile pe volan. Dar nu-mi pasă: fiică-mea e fericită și îmi mărturisește că va asculta melodia asta toată viața ei. "A, tata, și încă ceva: îmi place mult mai mult decât *Come on Barbie*". Mulțumesc, Dan Spătaru, oriunde-ai fi!

CU POE PRINTRE ROMÂNII

LUCIAN-VASILE SZABO

FILIERA FRANCEZĂ

Influența lui Edgar Allan Poe în literatura română este considerabilă. Caragiale, Eminescu sau Macedonski sunt printre numele mari care au dat versiuni din scrierile americanului. În același timp, în textele lor influențele sunt uneori evidente, uneori difuze. O apropiere există și în ceea ce privește contextul epocii, una marcată de avântul și bulimia descoperirilor științifice, epocă agitată de expansiunea mass-media și de diversificarea ei, prin deschiderea în fața unui public de masă, însă nu neapărat mai cultivat...

Printre autorii români preocupați de timpuriu de proza lui Poe se află I. L. Caragiale. E posibil ca acestuia să-i fost cunoscută o primă traducere din epica marelui scriitor american, *The Pit and the Pendulum*, publicată în foileton sub titlul *Puțul și pendula*. Este o versiune redată anonim în anul 1861¹. Pentru prozele traduse de Caragiale (Ion Luca, deoarece Luca Ion Caragiale, fiul său mai puțin cunoscut, își va exercita și el talentul de traducător din Poe, dar de poezie, dând o reușită versiune din *Corbul*²), cercetătorul Liviu Cotrău înregistrează o primă contribuție, *The Devil in the Belfry*, tradusă cu titlul *Dracul în clopotniță*, redată în serial. Următoarea, după doi ani, va apărea tot în cotidianul "Timpul" și va fi schița *A Tale of Jerusalem*, în românește cu titlul *O întâmplare la Ierusalim*³. A treia traducere efectuată de Caragiale este povestirea *The Masque of the Red Death*, titlu pe care autorul român îl va reda în forma prescurtată de *Mască*⁴. Este o altă lucrare de-a lui Poe cu carieră în limba română, căci au fost câteva, bune, traduceri.

Legătura dintre cei doi autori se manifestă mai ales atunci când vorbim de epică. Există aici două posibile dezvoltări. Prima este a prozei fantastice croite pe fondul aventurier, cu deschideri onirice și horror. Cealaltă se înscrie în registrul comic, fiind ordonată de farsă (de fapt, de incertitudinea cu privire la adevărul faptelor narate, dacă sunt sau nu adevărate, deși par verosimile). Departajarea este doar metodologică, deoarece procedeele se împletesc adesea la Poe și Caragiale. Legătura dintre ei este evidențiată cu exactitate de cercetătorii scrierilor autorului român: "Nu este exclusă ipoteza ca artistul, atât de pozitiv de altminteri, să fi intenționat aici procesul iluziei (pe Edgar Poe îl citea sistematic, și chiar schema intrigii din *O scrisoare pierdută*⁵ poate fi descoperită într-o povestire «polițist-iluzionistă» a poetului american), deși lucrul nu se poate vedea de nicăieri"⁷. După cum se poate constata, și istoricul literar Ion Rotaru merge pe linia defensivă a unor abordări clasice, preferând să creadă că "tot farmecul stă în modul de a povesti și a colora local atmosfera, plutind între realitate și vis"⁸. Așa cum vom demonstra mai jos, în *O făclie de Paște* și alte schițe sau povestiri, cadrul oniric e depășit prin nararea de fapte reale covârșitoare, dar și cu trimiteri la orizontul de înțelegere științific și pseudostiințific.

DE LA LEIBA ZIBAL LA LOMBROSO

Sfârșitul secolului al XIX-lea consemnează și traducerea unui alt scriitor important, în același timp un promotor al genului science-fiction pe pământ românesc, Alexandru Macedonski. Acesta, tot pe linie franceză, își va încerca puterile cu *Metzengerstein*⁹. Din capul locului, Al. Macedonski va preciza: "Această poveste este jumătate imitată, jumătate tradusă din Edgar Poe". Traducând, cei trei mari scriitorii români, dar și alții, vor fi influențați de Poe? Este evident că da. Caragiale va fi mai puțin încrâncenat, se va scutura de unele rutine romantice (erau și alte timpuri, literare!) și va opta pentru un Poe în varianta ludico-satirică, căci *Dracul din clopotniță* are elemente comune cu *Calul dracului*, unul dintre textele fascinante ale românului, impecabil ca stil. Fantasticul de sorginte populară va fi depășit de Caragiale în proiecțiile sale anticipative jurnalistice *Cronică fantastică* și *Cronică sentimentală*.

Pe Poe cel fantastic cu acente horror îl regăsim în alte povestiri ale scriitorului român. *Kir Ianulea* și *La hanul lui Mânjoală* păstrează un fond folcloric, cu haiduci și cu diavolul care-și bagă coada, însă trec și spre zona trăirilor profunde, redată de autor în zbatere psihologică nuanțată, detaliate. Apogeeul va fi atins cu *O făclie de paște*, unde cadrul rural lasă locul pentru

dezvoltarea unei povestiri pe motivul hanului singuratic. Nu e părăsit, nu e bântuit, ci locuit de oameni aflați în pericol, la mâna bandiților fioroși. Este hanul pus în pericol, gata să-și piardă rolul său fundamental, cel de loc ce poate oferi protecție. Strategia disperată a lui Leiba Zibal, victimă aproape sigură, arată măiestria lui Caragiale de a contura profilul unui om capabil să-și încorde "mușchii creierului" și să găsească soluții. Nu va fi, "făcut bucăți", cum se întâmpla la E. A. Poe.

Leiba Zibal este un învingător care înnebunește. Iar izbânda lui își va avea originea în frică. Față de eroii lui Poe, care sunt damnați, sortiți pieririi printr-un destin implacabil, într-un fel de resemnare specifică și autorului, Caragiale înfățișează un erou capabil să-și depășească statul insignifiant și să construiască pe teama de moarte. Luptă cu stihiiile naturii, cu semenii, cu fiarele, ceea ce la autorul american nu se întâmplă. Caragiale aduce și argumente științifice pentru a amplifica teroarea personajului. Scenariul desfășurat este și științific, și fantastic. Are rolul de a de a accentua spaima lui Leiba, de a încălca atmosfera până la refuz, de a împinge narațiunea către un deznodământ ireversibil, printr-o punere în contrast.

E un mic nucleu SF aici, în dialogul a doi studenți, vorbind despre crimele sângeroase care au făcut ca diligența¹⁰ să întârzie trei ore. Caragiale plusează: "Leiba tremura scuturat de un puternic acces de friguri și asculta aiurit. Apoi urmă ceva, care trebuia neapărat să umple de respect pe conductor. Tinerii pasageri erau doi studenți, unul în filozofie, altul în medicină; mergeau să petreacă în orașul lor natal. Între ei se încinse o înaltă dezbateră academică despre crimă și cauzele ei, și dacă trebuie să fim drepti, medicinistul era mai bine preparat decât filosoful. Atavismul... Alcoolismul cu urmările-i patologice... Vițilul de concepție... Deformarea... Paludismul... Apoi nevroza! - Atâtea și atâtea cuceriri ale științei moderne... Dar cazul de reversie! Darwin... Haeckel... Lombroso... La cazul de reversie conductorul face niște ochi mari, în cari strălucește o profundă admirație pentru cuceririle științei moderne"¹¹. Desigur, este multă ironie pe final, una benignă, prin care personajele nu sunt desființate în natura lor umană...

VIITORUL? UN PREZENT FĂRĂ INIMĂ

Este posibil ca I. L. Caragiale să fi văzut în *Mellonta Tauta* o posibilă sursă de inspirație. Poate că lucrarea i-a fost cunoscută prin filieră franceză, așa cum a știut și de alte câteva, unele chiar transpuse în românește. Este vizibilă și în disponerea tehnică temporală în *Cronică fantastică*. Va fi fixat câte un an de reper. La Poe va fi 2848, iar la Caragiale 3874. Demersul satiric este cel care va structura cele două lucrări. De fapt, se recurge la metoda criticării prezentului prin plasarea într-un punct de vedere care, doar ipotetic, este cel al viitorului. În aceste condiții, presupusul viitor (cu caracteristicile prezentului celor doi scriitori) nu arată neapărat mai bine. Am văzut la Poe o puternică masificare și o largă indiferență față de dispariția unui exemplar uman. O masificare se înregistrează și la scriitorul român, prin "tâmpirea" generală și aglomerarea în marea cetate Tâmpitopol. Mai puțin înclinat către fantazarea în registru tehnic (mai puțin chiar decât Poe!), Caragiale redactează mai degrabă un eseu, intuind însă marea preocupare contemporană privind migrațiile asiatice către restul lumii, temă abordată tangențial și de Poe.

O similitudine mai putem remarca la nivelul simțurilor. Poe îi va considera insensibili pe locuitorii Terrei în anul 2848. Se vor bucura de ravagiile ciumei, iar o moarte accidentală nu va produce nicio emoție observatorilor. Peste o altă mie de ani, situația nu va fi schimbată, consideră Caragiale. Referindu-se la locul acțiunii *Cronică fantastică*, el precizează: "Suntem în anul grației 3874; ne aflăm în cetatea Tâmpitopol, locuită de Sinecorzi, ciudate ființe bipezi, cărora le lipsește partea stângă a toracelui cu toate ale ei. Sinecorzii sunt un trib de Chinezi". Ni se vorbește în *Cronică fantastică* de faptul că, la 3874, chinezii ar fi stăpâni (și) peste Europa. Ceea ce nu e destul de... fantastic, căci acest fenomen de luare în stăpânire se produce deja!

Veți spune că e glumă a autorului, o încercare de a caracteriza clasa politică din vremea sa, o satiră ce încearcă să stârnească și zâmbete, chiar dacă amare. Privit de la distanță de peste 130 de ani, acest articol de ziar, ce poate fi interpretat și ca o schiță SF, nu mai surprinde prin critica năravurilor și nepriceperii guvernanților (poate doar prin perenitatea acestor trăsături!), ci prin faptul că I. L. Caragiale a anticipat cu atâta acuitate creșterea populației Chinei, transformarea ei în superputere (economică și militară), precum și invazia asupra lumii...¹²

MÉDOC ȘI AMONTILLADO

Lecturând povestirea *The Cask of Amontillado*, constatăm o posibilă influență a acesteia asupra lui Caragiale, dar în forma curioasă a transmiterii de informații. La Poe, acțiunea se derulează într-o pivniță largă, drumul către moartea lui Fortunato, îngropat de viu de narator, înseamnă și o paradă a vinurilor de calitate. Butoiul de Amontillado e invocat pentru a-l atrage pe Fortunato în lungile galerii umede, nesănătoase pentru om. Acesta e mereu mânat înainte de mirajul vasului cu Amontillado. Capcana va fi perfecționată prin manipulare, din panoplie făcând parte și celebrul Médoc, vinul de Médoc, cu care victima degustă vârtos pe drum. Din hruba cu specific poesc extrage Caragiale Médoc-ul. Poate a aflat de el din traducerea din ziarul "Timpul", poate că sugestia îi va veni din... impresiile personale (dramaturgul fiind el însuși un rafinat degustător de băuturi fine), cert este că numele celebrului vin a fost dat Plevnei, într-un cunoscut episod de istoria presi. Nu s-a încheiat cu o zidire a unui ziarist încă în viață, însă gazeta ce a beneficiat de experiența Médoc va avea parte de un deces prematur.

Caragiale însuși va relata întâmplarea, în 1899, într-o scriere de un haz nebun. În anul 1877, în timpul războiului balcanic, în urma căruia își câștigau independența Principatele Unite, Frédéric Damé, cunoscut editor de presă, aflat atunci la București, i-a propus lui Caragiale să scoată publicația "Națiunea română". Gazetele de pe piață au fost surclasate rapid, așa că redacția și-a permis un corespondent. L-au găsit la Turnu Măgurele, acolo unde se găsea un centru important de acțiuni combative. De aici va transmite ghinionistul corespondent o telegramă faimoasă: "*Médoc fini. Votca, Tzuica, dedans*". Traducerea e oferită chiar de autor, care va reconstitui evenimentul în 1899: "Cetesc de zece ori, ținând alături dicționarul cu cheie: *Médoc* - Plevna; *fini* - luată; *Votca* - rușii; *Tzuica* - români; *dedans* - înăuntru. Ce să fac? Să stau să fac un număr de gazetă și tocmai seara să dau știrea? Peste puțin! Vestea aceasta de bucurie o s-o aibă și alții; se răspândește de dimineață-n oraș, iar noi venim cu ea după-nfierbințea"¹³.

Știrea va fi dată, iar consecințele vor veni rapid. De fapt, vajnicul corespondent luase de bune informații date de ofițeri ruși la beție... Bucureștenii vor cere socoteală ziaristilor, iar afacerea se va duce de răpă. Povestește Caragiale: "Publicul dă năvală în înfundătură; huiduiește, lovește, sparge geamuri.

— Fugiți! ne strigă un băiețel de la tipografie, intrând prin dos. Fugiți! Vă omoară!

L-am văzut pe Osman-Pașa ca un mort; nu știu cum m-o fi văzut el pe mine. N-am așteptat altă deslușire și am ascultat fără replică de comanda băiețelului.

Ce fusese? Din nenorocire, *Médoc* nu era încă *fini*, nici *Votca* și *Tzuica* încă nu erau *dedans*. Corespondentul nostru făcuse un chef strașnic, toată noaptea cu niște muscali, care-l asiguraseră că, pe când ei beau, Osman-Pașa se preda armatelor crucii. Despre ziuă, afumat de șampanie, ne expediase telegrama cu alte băuturi... «Națiunea română» trăise...¹⁴

Un atac asupra unei redacții va descrie și Poe în *X-ing a paragraf*¹⁵. De fapt, mulțimea înfuriată se îndreaptă spre locuința editorului, căci acolo se afla redacția, cu scopul de a-i aplica omului o corecție. Doar că acesta dispăruse la timp, iar rumoarea se va vinge curând: "The uproar occasioned by this mystical and cabalistical article, is not to be conceived. The first definite idea entertained by the populace was, that some diabolical treason lay concealed in the hieroglyphics; and there was a general rush to Bullet-head's residence, for the purpose of riding him on a rail; but that gentleman was nowhere to be found. He had vanished, no one could tell how; and not even the ghost of him has ever been seen since. Unable to discover its legitimate object, the popular fury at length subsided; leaving behind it, by way of sediment, quite a medley of opinion about this unhappy affair"¹⁶.

MORELLA ȘI... VERONICA

Scrierile americanului i-au fost cunoscute și lui Eminescu, tot pe filieră franceză, limbă pe care o știa bine. A realizat o versiune românească pentru *Morella*¹⁷, în 1876. O "legendă" despre omul Eminescu spune că în traducere ar fi fost implicată și Veronica Micle. Mai mult, într-un acces de gelozie, amica poetului ar fi pus manuscrisul pe foc! Precaut, Dimitrie Vatamanuc precizează: "Întâmplările din navelă corespundeau, se pare, stadiului în care se găsea prietenia lui Eminescu cu Veronica Micle în 1875-1876"¹⁸. O variantă a apărut, totuși, în "Curierul de Iași". Versiunea acesta va fi reluată și în alte publicații, existând și un interes constant al traducătorilor români pentru ea. Contextul primei publicări este dat de munca efectuată de Eminescu ca editor al publicației din Iași, intenția acestuia fiind de a oferi și traduceri în spațiul dedicat foiletonului¹⁹. D. Vatamanuc aduce precizări, subliniind chiar că versiunea i-ar aparține Veronicăi Micle: "Un loc aparte ocupă traducerea navelui lui Edgar Allan Poe, *Morella*, făcută de Veronica Micle, după ediția franceză a lui Ch. Baudelaire, *Histoires extraordinaires*, din 1856. O foaie din textul autograf se păstrează în manuscrisul 2255, 339, cu intervenții ale poetului²⁰.

Morella l-a influențat, desigur, atât în poezia, cât și în proza sa. Metempsihoza, prezentă la ambii autori, va fi însă un motiv recurent al întregului romantism, dăinuind și în zilele noastre. Va fi reluat în scrieri contemporane cu minime transformări, fiind evident și în lumea science-fiction.

Continuare în pagina 31

POEME DE OCTAVIAN DOCLIN

SFÂRȘIT DE POEM

... și iată că poema
zări poemul
lepădându-se de sine
poetul îl văzu și el
și fu obligat să-l pedepsească
arătându-l cu degetul

AL TREILEA OCHI (MARELE DOMN)

dar s-a înfrînat să întrebe
cui folosește pe cine servește
neliniștește reprimarea interesului
față de golul din cortul pustiu
(precum cel din scorbura unui sihastru)
la care o poartă de acces nu există
dezvăluindu-se doar celui ce
poate vedea cu colțul ochiului
golul din Vas și ce zace înlăuntru
mai bogat fi-va acela
a cărui vedere fișnește
din ochiul al treilea clipind în orbire
Marele Domn

VOI FI CU VOI

roști ca pentru sine
(aproape o rugăciune de închinare):
voi fi cu voi pînă la sfîrșitul
tuturor zilelor corturilor
și în aceeași clipă
vocea se stinse
tot astfel
precum flacăra verzuie
din esențele tari

APROAPE UN POEM MINIM

blînd detașat uimit
curge spre moarte
cum rîul din munte
spre mare
(înțelepciunea lăsată în urmă
auzită trăită gîndită înțeleasă
în muzica din camera unui templu)

TURNUL DE SCĂPARE

timpul îl gonește din urmă
precum leoaica un bivol
după fiecare salt în gol
se uită îndărăt trage
cu coada ochiului
în față însă (doar) un turn
de scăpare
trist nepăzit și înalt
mult prea înalt

SFÂRȘIT DE POEM

... așa cum un orb
izbindu-se
de lumină

BUCURIA FRICA

și atunci
Scribul contemplă
triunghiul vieții Stăpînului
cu bucuria pelicanului
stîmpărînd setea puilor
cu sîngele lui
cu frica vînatului
amirosind în aer
din departe-n aproape
praful de pușcă

POEZIA

într-o dimineață

am privit-o în ochi –
în loc de lacrimă
o dîră de sînge ceresc

PATA

din grădina minoră
a casei natale
a tăiat cu cuțitul
de argint al coplirăriei
tulpina unei flori nenumite
de atunci pe mîna
i-a tot crescut
o pată de sînge ceresc
învăluindu-i-o
cum o mînușă

UNGHIUL NESFÎRȘIT

părăsit
pînă și de cele în pîrgă
rătăcea singur
să-și regăsească
urma pașilor în Vale
precum un cocor
într-un unghi nesfîrșit
de cocori

POEM MINIM

albina de anul trecut
dînd ocol cireșului
(altoit pe vișin)
din curtea casei
(de pe Budinic) –
memoria polenului

CU O MÎNĂ USCATĂ

... am scris răspunsul
la întrebările incriminatoare
ale Stăpînului meu
își începu Scribul
testamentul

POEM MINIM

cuvîntul Scribului
către Stăpînul său –
sabie cu două tăișuri
(auzit numai în nopți cu lună nouă)

ADEMENIREA

tu nu ai voie să îți
poemul doar pentru tine
îi șopti la ureche
Scribul Stăpînului
mie însă lasă-mi poema
cu ea poate îl voi ademeni
pe pivnicer
citindu-i măcar
furîndu-i apoi
un palimpsest

UN DUH DE TIMIDITATE

el avea în el un duh
dar unul de timiditate
mai avea și o lumină
care străbătea numai
într-o altă lumină

acolo se vedea el
egal cu sine însuși
inițiatorul

POEM MINIM

negustorii cuvîntului
puterea nisipului
care oprește marea

POEME DE IONUȚ IONESCU

Nu vreau nimic de la poezie
caut încet cu ciocanul suprafețe drepte
pe acest submarin cu o singură trapă
știi că femeii lovite de soare într-o parte sau
alta
trec prin apropiere puțin peste retină
Cred că e mai adîncă decât o gheară înfiptă
în gât
amintirea despre cum pleacă din gleznă către
călcăi
și se aude întunericul
Am nevoie de o manivelă așezată cu grijă
între piept și antebraț
cu care să ridic mai sus periscopul
și să pot privi prin asfalt

Poate că ți se lipește pielea de geam
când nu poți pronunța această cădere
înăuntru
stai pe o unghie între tine și carne
aștepti întoarcerea din ceilalți

E ca o tăietură distanța dintre ușă și zid
cum noaptea coboară în sus
Dacă e să crezi că sufletul e la fel de întreg
și pâlpare în felinar
Dar e doar un strigăt înspre cum ai putea să
zâmbești mort

Singurătatea unui raft nu are miros
e împărțită pe margine
nu poate respira
Ne întoarcem la masă din altă cameră
Dimineața e șchioapă înaintea de pasăre

Am crezut că e mai sferică decât o întrebare
pusă la timp
dar a luat așteptarea din colțuri
și a făcut-o să latre
În aceeași rochie ca atunci când a pus ceva
pe masă
și s-a uitat la mijloc
Prin păr o duceam către altă zi cu același
soare bolnav
dar aproape de mîna mea cum spărgeam
lemn
și lovitura mă făcea mai tăcut
De fiecare dată când mă privea am știut
că nu o să poată intra în pădure

Tot încerc să scap ziua din mîna
să mă dezleg ca un șarpe pe coapsă
dar același cântec întoarce pădurea înapoi
de la un os la altul
Nu vreau să mai văd cum fac lucruri
și umbra lor nu mă cunoaște
mă lasă închis în ore
nefăcut
nici măcar singur

cu cineva care nu vrea nici el să mai facă
nimic

Lumea se produce împotriva noastră fără luptă
Știu demult că e doar astăzi și nu te lasă
cu ochii deschiși decât noaptea
din fiecare început de atingere
proptit în vis
Privirea de femeie nu îți dă niciun cuvânt
cade oblic și face din carne mai multe
singurătăți
când mînânci
când bei
chiar când vrei să fii singur
îți pune întrebări
Câți iepuri ai împușcat ultima dată în afară
de noi

În prelungirea corpului
cum te miști întretăiat
ziua se vede ca o gheară lungă
Aproape de fereastră crezi că ești liber
și urci pe sub piele pînă într-un loc neînchis
de unde poți citi bucăți de timp
împrăstiate în găuri
de care ești prins ca o țâțână între tine și altul

O să mor și nu o să știu de ce
în căldura întinsă ca o lamă văd cum se apropie
lucind
o imagine răsturnată
sau poate căzută întoarsă
partea de sus are ferestre lumini și forme care
se mișcă
partea de jos e la fel de reală
dar vine mai repede și e de mai mult timp
Căpitanul îmi face semn
încerc să aud printre frunze
să mă cațăr pe ancoră în partea de sus
acolo unde e clar și distanțele te lasă închis
în iubire
dar știi că nu pot răspunde când întrebă
din ce în ce mai tare de parcă aș fi eu
cum îi zice la ceea ce văd

Cum alerg în jos aproape ațipit
mulțimea și urletul a mii de motoare șuruburi
nedesfăcute
în libertatea lor de metal
picioare de femeie la înălțimea blocurilor cu
zâmbet
netrecut prin sabie pregătit să dispară în oglindă
atunci când chiar vrei să adaugi ceva
la mersul lor infinitezimal calculat în laborator
după soare
unde fericirea e împachetată în vid
Mi se pare că un bâzâit întrerupt face salturi
duce în jur respirația
acoperă timpul cu o parte din piele
poate să fie în mai multe locuri deodată
dar e singura muscă venită de altundeva

PROZE

ANDREI MOCUȚA

CHOLE BHATURE

Șercan a mers în multe locuri și a interacționat cu mulți sfinți. În munții Himalaya, nivelul de sfințenie crește direct proporțional cu altitudinea. Dacă la poalele muntelui sau până în o mie cinci sute de metri vezi mulți călugări făcând penitență, la patru mii trebuie să-i cauți bine de tot.

La această înălțime, izolat între stânci, Șercan a întâlnit un astfel de ascet. S-a așezat lângă el și l-a întrebat ce anume reușește să dobândească. Era un tânăr din Kashmir, student la universitate, fugit de acasă. Numele lui era Papaji.

- Care-i avantajul că meditezi singur și nu în Kashmir, unde poți găsi oriunde un învățător?

Papaji i-a răspuns înălțându-și corpul trei palme deasupra pământului.

- Mă pot menține în această poziție oricât vreau.

- Eu stau la fel de confortabil pe pământ.
- Din punctul în care plutesc nu mai sunt cu adevărat eu. Devin tot ce vezi în jurul tău.

- Totuși, ce te deosebește de mine? Să ai un singur trup e deja destul de neplăcut, darămite să le ai pe toate din jur. Atunci când te desparți de lume, un singur trup moare, cel în care stai acum. Nu poți determina corpul să reziste mai mult decât e deja condiționat s-o facă.

- Păi, îți pot procura orice.

Șercan s-a uitat prin adăpostul care-i ferea de vântul năpraznic și de zăpadă. Senzația de izolare i-a adus aminte că-i este foarte foame.

- În regulă, mi-ar prinde bine o porție caldă de mâncare.

- Spune-mi la ce te gândești și se rezolvă.

- Vreau o porție mare de chole bhature.

În sinea lui, Șercan se gândea că i-a găsit nașul lui Papaji, deoarece în Kashmir se mănâncă doar pește și orez.

- Hmm, nu am auzit de chole bhature, dar o voi întreba pe Annapurna, zeița mâncării.

Annapurna a apărut cu două platouri și cei doi au mâncat pe săturate.

- Mmm! Ar trebui să facem mai des schimb de rețete, a zis Papaji.

FORMA DORINTELOR

- Cât de mult poți răbda în frigul ăsta? I-a întrebat Șercan pe Papaji.

- Stau în hruba asta de cinci ani. Dar asta nu e nimic. Am să-ți spun o poveste despre călugării în robe albastre, care nu părăsesc niciodată muntele. De multe ori îi vezi așezați pe zăpadă la bustul gol. Alteori șed ore în șir meditând sub suvoiuil înghețat al cascadelor. Voința lor e atât de puternică, încât aerul ia forma dorințelor lor. Când se mai potolește vijelia, mergem să-i vezi cu ochii tăi.

- Cum se explică atunci că unii asceti dărdăie la cea mai slabă pală de vânt sau la prima ploaie de vară? Urcând muntele, am întâlnit mulți pelerini morocânoși că iluminarea nu se poate dobândi în astfel de condiții.

- Nu ei sunt cei care se vaietă, ci neamurile lor neputincioase. Știu bine asta. Atâta m-au bătut la cap părinții până m-am însurat. M-am mutat în casa nevastă-mii și n-am avut pace cu mama ei. Mi-am luat tălpășița și le-am lăsat pe amândouă în plata domnului. Dar ce să vezi? Cu cât eram mai singur, cu atât mă cicălea soacră-mea mai tare. Am fugit de ea, dar o purtam peste

tot cu mine. Nu te mira că cei mai mulți învățăcei dau vina pe lume când sunt neputincioși cu ei înșiși. Nu-i vina lor, efortul lor e lăudabil.

- Vina-i a mea și a ta că nu-i întorcem din drum.

- Să știi că freamătul ăsta zadarnic al lumii nu ajunge până sus, la călugării albaștri. Văzduhul lor e populat numai cu duhuri. De s-ar potoli odată vântul!

- Povestește.

- Maestrul își cheamă discipolii, băieți ce n-au ajuns la vârsta majoratului, și-i conduce în miez de noapte la cel mai înghețat lac al muntelui. Sparg gheața, se dezbracă, își înmoaie hainele în apă și le reîmbracă. Gheața n-apucă să prindă crustă până veșmintele se usucă pe ei. Le înmoaie din nou și de data asta le usucă cu abur. Transformă lacul în saună. Dimineața se întorc la mănăstire pentru slujbă.

- Povestește tot. Ce se întâmplă după slujbă?

- Urcă în vârf. Se așează calmi, goi până la brâu, și respiră regulat. Țin în palme o cană cu apă înghețată și un săculeț cu plante uscate. Își concentrează energia asupra cunii și apa începe să clocotească. Apoi își beau ceaiul.

CĂLUGĂRII ALBAȘTRI

Dându-și imediat seama că sunt doi călători mai puțin obișnuiți, i-au pofțit înăuntru. I-au ospătat, le-au oferit veșminte calde și-au stat îndelung de vorbă cu ei. Fiind de prin părțile locului, Papaji s-a prezentat primul, apoi le-a istorisit povestea tovarășului său de drum, Șercan. S-a adresat fratelui care i-a întâmpinat:

- În această mănăstire primitoare se ascund robe fermecate de culoare albastră. Ni le-ați putea arăta și nouă?

- Cum ați aflat acest lucru? Întrebă mirat fratele.

- După cinci ani de meditație neîntreruptă în acest munte, am dobândit priceperea de a descoperi lucrurile fermecate. În timpul zilei, am văzut din depărtare cum deasupra mănăstirii se înalță o lumină albastră, iar în nopțile cu lună locul este învăluit într-un abur albastrui. Aici se află robele fermecate. De un an urmăresc semnele și acum am ales o zi prielnică, în nădejdea că le voi vedea.

La auzul acestor vorbe, starețul apărui îmbrăcat în albastru, din cap până-n picioare. Papaji începu să radieze de bucurie și spuse:

- Această robă are însușiri neobișnuite, de care domnia voastră nu aveți întru totul cunoștință. Presărată cu pudră de plante uscate pisate și ținută în bătaia soarelui, roba aruncă raze care pot străbate prin orice zid.

Papaji oftă, apoi trase puternic aer în piept:

- În același fel, poate străbate trupul care o poartă, făcându-l atât de străveziu încât se pot zări măruntaiele. Din nenorocire, efectul poate fi ucigător. Dar dacă roba e tămâiată cu mirodenii ce se găsesc ascunse în vârful muntelui, după care e scăldată în apă de jad și presărată cu pudră de plante uscate, precum întâia oară, poate fi purtată fără griji.

Papaji le-a arătat cum să prepare apa de jad și unde pot găsi cele mai rare mirodenii. Recunoscători, călugării albaștri l-au întrebat cum să-l răsplătească. Nu le-a cerut decât să-l mai găzduiască o vreme pe Șercan, fiindcă avea multe de învățat. I-au oferit totuși o robă, pe care n-a refuzat-o,

după care plecă fără să se mai întoarcă vreodată. Călugării au respectat rețeta și au făcut toate încercările. Nu a fost una care să dea greș.

JOCUL ILUMINĂRII

Șercan a coborât într-un sat de călugări lamaiași împătimiti de jocurile cu tablă. Era o mănăstire de câmpie și turiștii poposeau des acolo. Un băiețel a uitat jocul în chilia fratelui Xing. La prânz, s-au mirat de ce gurmandul a întârziat la masă, nu era în firea lui să lase bucatele să se răcească.

Seara, în afara lui Xing, au mai întârziat la cină frații Gyatso și Songtse. Starețul nu tolera indisciplina repetată și a dat buzna pe rând în chiliile lor. I-a găsit în camera lui Xing, rostogolind zarurile pe jocul cu tablă. Nici el nu s-a mai întors la cină.

Șercan a dat peste ei în templu, absorbiți în jurul tablei cu pionii. Starețul a întins pumnul și l-a agitat. Zgomotul zarurilor l-a invitat să li se alăture. Șercan a acceptat, dar s-a gândit să dezvolte puțin jocul. A păstrat pionii, jetoanele, cărțile de joc,

zarurile și restul combinațiilor. L-a numit "jocul iluminării".

Nu e diferit de jocul cu tablă. Respectă același principiu. Pe măsură ce înaintezi, dai cu zarul și ajungi la încercări din ce în ce mai grele. Tragi o carte, citești întrebarea și pregătești răspunsul în funcție de dificultatea cerinței. Prima soluție e să întorci spatele și s-o iei la sănătoasa, a doua să-i acorzi puțin timp și apoi s-o iei la sănătoasa, a treia să o confrunți, iar a patra să înveți ceva din ea.

Traseul fiecărui jucător pe tablă poate fi redirectionat de o serie de întrebări cu tâlc. Răspunsul mărește sau scade avansul pionului și depinde de câte din calitățile lui Buddha a recunoscut, cultivat și dezvoltat fiecare în parte.

Ești în impas, dar nimeresti cartea de joc a înțelepciunii. O folosești să te apropii de iluminare. Nu o nimeresti, rămâi confuz și mergi înapoi câteva căsuțe. Cartea de joc a răbdării e neutră. Nu te trimite înapoi, cel puțin rămâi pe loc, iar tura în care aștepti te poate face mai înțelept.

CĂRȚILE PRIETENILOR NOȘTRI

IMITATORUL DE PĂSĂRI

DAN FLORIȚA-SERACIN

Ca să-l familiarizeze pe Culiță cu specificul locului, Klesch l-a invitat într-o duminică la slujba de la biserica catolică. Mă dusesem și eu, fiindcă oricum n-aveam ce face, într-o duminică pe la ora zece. Eu mai fusesem la biserica catolică și știam că Klesch se îmbrăca ministrant. Adică, participa la serviciul divin purtând o îmbrăcăminte specifică ritualului, din care se distingea cu deosebire gulerul, foarte lat, în diferite culori, tivit cu o bendiță aurie. Culiță rămăsese cu gura căscată, văzând cele petrecute în biserică.

- Ce face ăla acolo? mă întrebuse. Și ce tot cară hârtoaga aia de colo până colo?

- Îl ajută pe popă, îi răspusesem. Iar aia nu-i hârtoagă, ci chiar sfânta Evanghelie!

Mai mult decât slujba, la catolici îmi plăcea că mă puteam urca să suflu în foalele orgii. Chiar la baza turlei se afla un fel de pedală care trebuia de repetate ori apăsată, ca aerul, acumulat în niște foale, să acționeze orga. Acolo se strângeau băieții care se plictiseau asistând la slujbă. Era locul unde puteau râde nestânjeniți și spune bancuri. L-am dus și pe Culiță acolo.

- Tii, bre, exclamase, mare trăsnaie! Adică, dacă eu apăs aici, cântă chestia aia?... De se aude înăuntru?

Popa, părintele Bledy, era un om bătrân și gârbovit. Cu toate astea, putea să fugă după copiii care săreau gardul ca să fure mere din grădina casei parohiale. Pe unul l-a surprins în pom și l-a bătut cu urzici. Iar ăla a sărit de sus și și-a rupt piciorul din sold, de a rămas schiop pentru toată viața lui. Dar asta s-a întâmplat cu ceva timp în urmă.

- Și pe mine m-a bătut *der Vater*, ne-a mărturisit râzând Klesch. Pentru că ne-a pârât unul că băgăm pițule în punga aia de colectat bani în biserică. De mult apăreau pițule în pungă și nu știau de unde.

- Da ce-s alea pițule, bre? s-a interesat Culiță.

- Bani vechi, bre, l-a imitat Klesch. bani de ăia, de altădată.

- Și te-a bătut?

- Da, pe mine și pe încă vreo doi, ne-a tras de perciuni și ne-a pus să stăm în genunchi în sacristie și să spunem de o mie de ori Tatăl nostru. Asta până când a venit bunicul după mine. Și când a auzit ce-am făcut, mi-a mai bușit și el vreo două. Și un picior în cur mi-a dat. Că așa termina el orice bătaie, cu un picior în cur și cu înjurătura *du, verdammter Schwein!* Asta îi era obiceiul de pe când fusese maistor în fabrică la Auschnit. Iar *Vater* Bledy s-a prefăcut că nu aude!...

- Eu nu stau să dea cineva în mine, ne-a mărturisit atunci Culiță. Când eram printr-a treia, dom' învățator de la noi din sat mi-a dat o palmă că greșisem ceva în caiet, iar el se uita peste umărul meu când greșisem și mi-a dat o palmă după cap. Atunci m-am ridicat și i-am dat și eu una cât am putut peste mână, și dup-aia am fugit de la școală și n-am mai vrut să mă întorc. De vreo două ori m-a adus tata cu sila înapoi și eu tot n-am rămas. Până când dom' învățator a venit la noi acasă și m-a luat cu binișorul și dup-aia m-am dus. Da n-a mai dat în mine niciodată de atunci. Am citit în ochii lui că n-o să mai dea!...

- Mă, da rău poți fi tu! s-a mirat Klesch. Adică, dacă eu îți dau una, așa, prietenește, peste spate, în glumă, ca să mă exprim așa, tu ai fi în stare dup-aia să-mi pocești mutra?

- Dacă e prietenește, nu! a râs Culiță.

- Da de unde ai știut tu că învățatorul ăla nu ți-a dat și el una tot prietenește, hai?

- Am știut, a spus, posomorându-se brusc Culiță. El a dat cu ură. Eu simt ura altuia, așa cum se zice că o simt și câinii. Și ura și teama!...

Atunci Klesch n-a mai întrebat nimic. Pe poarta înaltă a bisericii începuseră să iasă oamenii de la slujbă. Erau toți îmbrăcați sărbătorește, cu cele mai bune haine, multe femei purtau pălărioare negre iar bărbații erau trași la sacou cu cravată până la unul.

- Uite-o și pe Tantebrau, arătase Culiță cu degetul. Zer gut! Zer gut! i-a strigat el cu gura până la urechi.

Tante Braun i-a răspuns, făcându-i cu mâna.

- Poate nu vă vine să credeți, dar eu n-am mai văzut nemți până acum, ne-a mărturisit cu un aer stânjenit Culiță. Decât la film. Da acolo, la film, toți nemții par foarte răi. Omoară oameni, dau foc, trag cu tunurile... Nemții de aici par foarte buni, Tantebrau ne e ca o mamă... Toți o iubim pe Tantebrau.

- Eu nu mă duc la filme din alea, a scuipat cu indignare Klesch. Sunt toate niște minciuni!...

- Păi ne-au tot dus cu școala, a replicat cu un aer încurcat Culiță. Simțise că atinsese o coardă sensibilă a colegului nostru. La căminul cultural. Când venea caravana ne duceau. Iar învățatorul nostru, transnistrean de obârșie, ne vorbea apoi despre Armata Roșie și despre tătucă Stalin, *oteț narodov...*

Klesch mai scuipase încă o dată într-o parte, fără să mai zică nimic. Culiță n-avea încă habar că după război părinții colegului nostru fuseseră deportați la muncă silnică în URSS. Mama îi murise acolo iar tatăl, la eliberare, se ceruse în Germania, unde își întemeiasă altă familie și avea copii. El fusese crescut de bunici.

Într-una din zile aflasem că prietenul nostru, îl socoteam deja prieten, Culiță, știa să imite păsările. Avusesem oră liberă, un tov inginer, ca să zic precum directorul nostru, nu putuse veni să-și țină lecția, iar noi am ieșit din sala de clasă, ne-am cățărat pe un muncel din apropiere până la liziera pădurii și am privit în jos. De acolo se putea vedea valea ca-n palmă și fabrica, cu tot cu atelierele ei, iar mai în stânga – terenul de fotbal. Căci fabrica avea și echipă de fotbal pe nume *Laminorul*. Dar terenul nu era acoperit cu gazon, ci cu zgură. Dacă nu știai ce este, te mirai de pata aia neagră din vale.

Ne-am tolănit în iarbă, se făcuse liniște, nu se auzea decât foarfeca de tăiat platine pentru laminor și, din când în când, uruiul unui pod rulând.

- Pe aici cresc numai fagi, a spus atunci Culiță. Iar mai sus, brazi. La noi cresc mai ales salcâmi și salcii în locurile joase. Salcâmiu au coaja aspră, dar pot fi descojiți ușor. Mie îmi plac salcâmiu, mai ales pentru că primăvara fac niște flori mărunte, albe. Florile alea albe, adunate ciorchine, pot fi mâncate. Mânânci până nu mai poți și tot ai mai mânca, pentru că nu prea țin de foame. Florile de salcâm le plac și albinelor. Am un unchi, fratele mai mare al tătucăi, care e prisăcar. Stă toată ziua la aplecat peste stupi ca un călugăr în mătâniile lui. Când mă mai duc pe la el, îmi dă să mânânc miere. E atât de dulce, că mai mult de două linguri nu pot mânca. De aceea îi cer faguri, da nu-mi poate da totdeauna faguri și mă îmbie să mânânc miere. Da mie două linguri îmi

sunt de ajuns. Odată, când eram mai mic, am auzit pe popa al nostru zicând că în rai curge numai lapte și miere. Eu am stat și am chibzuit. Cu mierea sunt lămurit, mi-am spus. Mai mult de două linguri nu pot să mânânc. Atunci să vedem cum stăm cu laptele. Că noi ținem capre și laptele de capră nici acela nu-mi prea plăcea. De umbla mama prin vecini să schimbe lapte de capră cu lapte de vacă, să-mi înmoaie și mie în ceva mămăliga. De aia l-am întrebat pe popă: părinte, da ce fel de lapte curge prin rai, de capră sau de vacă? Să știu de-un rând, n-aș vrea să rabd de foame pe-acolo. Iar popa s-a încrunțat la mine și mi-a vorbit urât. A crezut că-mi bat joc de el.

Nouă ne-a plăcut ce ne-a povestit Culiță și am râs. Mai mult râdea Klesch și tot zicea că are de gând să-l întrebe și el la orele de catehizare pe *Vater* Bledy al nostru ce fel de lapte curge prin rai.

După aceea, chiar lângă noi, se făcuse auzită o pasăre, iar după câteva clipe Culiță o imitase fără greș, fluierând cu buzele țuguiate. La început nu ne venea să credem. Dar Culiță a repetat fluieratul spre imensa noastră mirare.

- Da de când știi tu să faci așa? a întrebat Klesch.

- Păi, aproape de când mă știu, a răspuns cel întrebat. De când am început să umblu cu animalele la păscut, cu caprele, mai exact. În satul nostru de lângă Sirete sunt păduri de șes, cum ziceam, dumbrăvi sau huci, așa le spunem noi, și acolo sunt puzderie de păsări. Și ca să-mi treacă timpul am început să fac ca ele... Unele îmi răspund, a adăugat râzând Culiță.

- Bă, i-a spus atunci Klesch, ar trebui să te duc să te audă și bunicu-meu. El e vânător și are o fluierită cu care face taman ca animalele. Pricepi? Da tu n-ai fluierită. Tu ești, tu ești... un fenümen!

- Ce-i aia, fenümen?

- Fenümen! Fenümen e ceva, cum să-ți esplic, ceva mareț, ceva care nu vezi prea des!...

Faptul că micul Klesch își invitase noul prieten la el acasă, mă uimise aproape la fel de mult ca fluieratul lui Culiță. După câte știam, cu excepția mea, nimeni nu se mai bucurase de acest privilegiu.

Moșu Klesch ședea pe o laviță sub nucul imens din curtea casei când am ajuns noi. Era alb de tot la păr și, în pofida zilei călduroase, purta un laibăr de postav negru, cu bumbi de argint și ciorapi de lână în

picioare. Ațintise niște ochi albaștri, umezi, asupra noastră din momentul în care se auzise primul lătrat al câinelui său, Waldi.

- Waldi, îl potolise el, cu un glas obosit.

Iar câinele se liniștise imediat și i se culcase iarăși la picioare.

Bătrânul obermaistor știa de venirea noastră și ne aștepta. Îl privise cercetător pe Culiță.

- Tu ești *Moldauer*, venit aici? i se făcuse auzită aceeași voce de om sfârșit de povara vieții. Se vedea că nepotul său îi dăduse în prealabil detalii.

- Ce spune? întrebase Culiță.

- Dacă ești moldovean...

Culiță înclinase scurt de câteva ori din cap.

- Mai fost *Moldauer* aici, unii și rămas în '47, observase bătrânul. Da tu de ce venit?

- Păi, l-a școală, a încercat să-l lămurească noul nostru prieten.

- A, so, da la voi acolo la *Moldau* nu este școală?

- Ba este, se mai dezghețase Culiță. Da nu din asta.

- A, so, repetase înțelegând moșu Klesch și se aplecase să-și scarpine pe spate câinele lățos.

Când îl auzise prima dată, la cererea nepotului său, imitând o pasăre, moșu Klesch se oprise din scărpinatul câinelui și rămăsese cu ochii pironiți în gol.

- Asta fost un *Stieglitz!* remarcase imediat bătrânul.

Culiță mai scosese câteva triluri. Moșu Klesch le recunoscutese imediat:

- Asta *Meise*, asta *Goldammer*, asta *Grasmücke*...

- Băăă, făcuse bătându-și palmele cu mirare micul Klesch, după cum se vede păsările voastre din Moldova vorbesc taman aceeași limbă cu ale noastre de aici!

Tocmai atunci trecuse cârând deasupra casei o cioară. Culiță o imitase imediat fără greș. Toți am izbucnit în râs. Simțind că nou venitul în casa lor se bucura deja de simpatia stăpânului său, câinele Waldi venise să i se gudure la picioare, lăsându-se mângâiat pe cap cu limba scoasă de satisfacție.

- Și eu am acasă un câine, ne mărturisise cu fața brusc întristată Culiță. L-am crescut de mic. Îl cheamă Sultan. E cel mai bun prieten al meu. De fapt, e singurul meu prieten... Acolo, firește, se simțise numaidecât dator să adauge.

(fragment din nuvela cu același titlu)

JURNAL DE SPECTATOR:

CĂȚĂLINGERII POT DANSA PE VÂRFUL UNUI AC?

DANIELA MAGIARU

SIBIU, DUPĂ SIBIU

Sibiul, după încheierea Festivalului Internațional de Teatru, îmi lasă mai mereu senzația unui teatru gol sau a unei arene fără luptători, care păstrează adânc încrustate în chiar aerul orașului respirația spectacolelor, siluetele spectatorilor, amprentele pașilor care te poartă în căutarea frumosului. Orașul are propriile inele anuare pe care aproape că le simți, traversând locurile altădată atât de aglomerate și atât de încărcate de sens. Sunetele aplauzelor, răsuflarea privitorului, întinericul sau lumina sălii de spectacol – oricare ar fi ea –, zgomotul microfoanelor de la spectacolele-lectură sau de la lansări sau, pur și simplu, sunetul pașilor oamenilor dragi, al prezențelor care răsună din alte pagini și care sunt purtate cu sine în colțuri ale sufletului. Aceasta este imaginea unui Sibiu care își prelungește rădăcinile în memoria faptică și senzorială.

Deși ediția a XIX-a s-a încheiat în 3 iunie 2012, îmi rămân în memorie cel puțin câteva spectacole: *Casa cerbilor*, *Mana*, *Întelepciunea luminii* și *Killing Time*.

Mana, înțelepciunea luminii, Vertigo, Israel
Coregraf: Noa Wertheim

Israelienii companiei Vertigo impun o atmosferă care te lasă fără respirație. Privindu-i, ai mereu senzația că trupul își pierde greutatea, că se poate desprinde de sol și poate zbura. Gesturile sunt suave și firești, corpul devine energie pură, este descompus în particule ce sunt dinamitate. Muzica te apropie de ritual, la fel și precizia trăirilor. Lumina dezvăluie și ascunde deopotrivă. Corpul este arcuș sau coardă ce reface drumul către simplitatea formelor și cea a ideilor. Atingerile mâinilor și plutirea picioarelor au ceva dintr-un gest solemn. Formele curg și se transformă în plutire, stabilitate și efuziune și îți învâluie privirea. Iei parte la crearea unui univers sacru în care ești invitat cu toată seninătatea să te cufunzi. Construit pe contraste, spectacolul îți propune simultan o degustare de mister și languros, de jucăuș și precizie, de (a)simetrie perfectă, de dulce tristețe, suavă eliberare, de ascuns și vizibil. O stare de grație.

Casa cerbilor

Creație: Jan Lauwers & Needcompany
Cu: Grace Ellen Barkey, Anneke Bonnema, Hans Petter Dahl, Viviane De Muynck, Misha Downey, Julien Faure, Yumiko Funaya, Benoît Gob, Maarten Seghers, Eléonore Valère, Inge Van Bruystegem

Jan Lauwers spunea despre *Casa cerbilor* (v. www.needcompany.org): "Ca mediu, teatrul are o legătură mai directă cu «natura umană» de vreme ce este jucat de oameni și pentru oameni. Este esențial să căutăm această natură umană ca teatrul să se poate redefini pentru a supraviețui. Asta înseamnă

necesitatea de a spune povești noi." Iar spectacolul, spune într-adevăr, povești. La baza lui stă un fapt real, care o are drept protagonistă pe una dintre dansatoarele trupei: "Tijen Lawton, a primit vestea că fratele ei, jurnalistul de război Kerem Lawton, fusese împușcat mortal în Kosovo. Destinul său tragic a asigurat punctul de plecare pentru o piesă despre un grup de creatori de teatru confrunțați din ce în ce mai mult cu realitatea dură a lumii în care călătoresc. Totul este politică, dar arta nu este totul. Arta este întotdeauna prinsă între paginile istoriei: este futilă și nu are niciun fel de influență asupra evenimentelor, iar în aceasta rezidă misterioasa ei necesitate."

Casa cerbilor te fură prin magia pe care o creează, prin felul în care sunt spuse poveștile. Atmosfera este stranie, iar la ea contribuie multitudinea de voci și de limbi în care se vorbește, istoriile paralele, fiecare cu însemnătatea ei, dar și lumea bizară și austeră pe care o reflectă. Un spectacol emoționant, în care tensiunea este disipată, gradată abil pentru ca în final să te copleșească. Alunecarea se face dinspre real spre ficțional, dinspre realitate spre fantastic.

Killing Time

17 minute din viața domnului Peanut
Regia: Eugenio Barba
Cu: Julia Varley

Nu trebuie să te iei prea în serios, pare să spună spectacolul lui Eugenio Barba. Ce obții dacă iei în serios lucrurile serioase? Ce obții dacă omori timpul? Cum e dacă îți omori timpul, dacă îți dai timp, dacă iei totul *à la légère*? Spectacolul pentru care umorul și ironia sunt mijloacele de creație durează șaptesprezece minute și are un fundal jucăuș-melodic. Moartea (DI. Peanut, personajul arhetipal al Teatrului Odin) își pierde timpul, într-un demers casnic, relaxat ca o duminică după-amiază, în care minutele și orele se preling leneș, cu stropi mici și vâscoși. Trei personaje: casnica, mireasa și călătorul împart cu mișcări lente pe ritmuri jazzy bucăți de viață în derulare. Totul e o joacă – de la cititul ziarului, la împăturirea rufelor, la felul în care se pun la uscat, pe frânghie... copiii. Acțiunile se consumă în intimitatea obscurității într-o formulă paradoxală, cu și despre timp, în relaxarea totală a celor șaptesprezece minute.

FNT, 26 OCTOMBRIE – 4 NOIEMBRIE 2012

București, 2012, un festival agitat, cu schimbări de ultim moment, cu febrilitatea cozilor de la intrarea în sălile de spectacol. O ediție plasată de organizatori de la bun început sub semnul crizei. Focusul din acest an a fost pe spectacole lui Silviu Purcărete, ocazie cu care au fost prezente în festival montări precum: *Gianni Schicchi*, de Giacomo Puccini (Teatrul Maghiar de Stat Cluj), *Așteptându-l pe Godot* de Samuel Beckett (Teatrul Național "Radu Stanca" Sibiu), *Mă-*

sură pentru măsură de William Shakespeare (Teatrul Național "Marin Sorescu" Craiova). Alte două secțiuni l-au celebrat pe Caragiale și Strindberg. *Al matală, Caragiale...* a cuprins spectacole precum: *D'ale noastre*, spectacol de teatru coregrafic de Gigi Căciuleanu după I.L. Caragiale (Teatrul Național București); o lectură surprinzătoare și o montare excelentă cu *Două loturi*, în regia lui Alexandru Dabija (Teatrul Național București), *Năpasta*, regia: Cristi Juncu (Teatrul "Toma Caragiu", Ploiești), *O noapte furtunoasă*, regia: Mircea Cornișteanu (Teatrul Național "Marin Sorescu, Craiova"), *O scrisoare pierdută*, regizată de Mihai Mălaimare. O altă secțiune, numită: *Strindberg: Înaintași, urmași* a inclus producțiile: *Hedda Gabler* de Henrik Ibsen, regia lui Andrei Șerban (Teatrul Maghiar din Cluj), *Domnișoara Iulia* de August Strindberg, regia: Felix Alexa și *Înainte de pensionare* de Thomas Bernhard, regia: Christian Papke (Teatrul Național Timișoara). Alte trei secțiuni au completat programul festivalului: *Teatrul de mâine, De toate pentru toți și Actorul în prim-plan*.

Trebuie amintite două inițiative foarte bune ale organizatorilor: Divanele, discuții într-un cadru relaxat cu artiștii și continuarea proiectului "Tinerii la repetiții", care a debutat în 2011, la inițiativa LiterNet.ro. Anul acesta trei regizori au intrat în joc și au oferit acces la repetițiile lor: Andrei Șerban cu spectacolele *Hedda Gabler* de Henrik Ibsen (Teatrul Maghiar de Stat Cluj), și *Lear(a)* de William Shakespeare (Teatrul "Bulandra"), Gigi Căciuleanu, cu *D'ale Noastre* (Teatrul Național București) și Radu-Alexandru Nica cu CUPLUtoniu – Furiile & Marele război de Neil LaBute (Teatrul German de Stat Timișoara).

Călătoriile lui Gulliver, Teatrul Național "Radu Stanca" Sibiu, coordonator: Silviu Purcărete;

Cu: Veronica Arizancu, Diana Fufezan, Raluca Iani, Tomohiko Kogi, Alexandru Malaicu, Adrian Matic, Serenela Mureșan, Adrian Neacșu, Eduard Pătrașcu, Cătălin Pătru, Ofelia Popii, Cristina Ragos, Natalie Sigg, Ciprian Scurtea, Cristian Stanca, Pali Vecsei, Corina Vișinescu. Copilul: Alexandru Nicoară; Organista: Teodora Cîrciumaru
Scenografia și light-design-ul: Dragoș Buhagiari, Muzica: Shaun Davey

Spectacolul, prezent atât în FITS, cât și în FNT, este subintitulat onest *Exerciții scenice inspirate din opera lui Jonathan Swift*.

Montarea spicuiește momente din romanul swifțian pentru a le reda într-un tot omogen, ce repune în discuție o parte din temele romanului: inocența, cruzimea, boala, violența, degradarea ființei umane și umanitatea. Imaginilor frumoase li se alătură cele grotești, precum cea a cerșetorilor: "o femeie cu cancer la sân, un sân îngrozitor de umflat și plin de găuri. Într-una din aceste găuri m-aș fi putut ascunde cu ușurință, cât sunt de mare. Mai era acolo și un om cu o umflătură la gât, mai voluminoasă decât cinci saci cu lână, și altul cu picioare de lemn, fiecare înalt de vreo douăzeci de picioare. Dar lucrul cel mai înfiorător erau păduchii care mișunau pe hainele nenorociților. Puteam vedea foarte bine cu ochiul liber mădulelele acestor lighioane, mult mai bine decât se văd la microscop cele ale unui păduche la noi; le distingeam și răturile cu care râmau ca porcii"¹ – o incursiune în mizeria fizică și morală. Umorul, farmecul și misterul demersului se întrepătrund cu frumusețea, insolitul, enigmaticul și straniețea imaginilor (ce aduc uneori a tablouri suprarealiste), ce evocă traseul lui Gulliver în călătoriile sale.

¹ Jonathan Swift, *Călătoriile lui Gulliver*, EPL, 1969, pp. 124-125

ARTISTUL ȘI PUTEREA ILEANA PINTILIE

De câteva luni s-a deschis la Biblioteca Națională din București o impresionantă expoziție de pictură, cu acest titlu provocator*, expoziție care a dat naștere unor dezbateri aprinse în presă. În viziunea curatoarei, cunoscutul redactor de televiziune, critic de artă și expert Ruxandra Garofeanu, (beneficiind în acest proiect de expertiza competentă a recunoscutului critic de artă Dan Hăulică și a pictorului Paul Gherasim), expoziția se dorește o retrospectivă a picturii românești din perioada comunismului, retrospectivă niciodată realizată anterior la aceste dimensiuni (peste 600 de lucrări).

Titlul evenimentului a provocat deja mai multe întrebări, insinuându-se că autorii proiectului au urmărit să crediteze libertatea de creație a artistului, chiar și în perioada comunismului, în ciuda Puterii care a controlat și a constrâns artiștii să colaboreze, să facă compromisuri. Titlul ni se par potrivit în măsura în care Puterea comunistă a fost principalul comanditar timp de cinci decenii; dacă ar trebui să ne referim la artiștii din perioada Renașterii sau ai barocului, am admite fără ezitări relația artistului cu un alt mare comanditar și o incontestabilă putere - Papalitatea.

Expoziția de la București este organizată pe mai multe mici secțiuni în interiorul expunerii, dintre care prima aduce în discuție *modelele artistice* și oferă o privire succintă asupra câtorva dintre măștrii consacrați: Andreescu, Luchian, Pallady, Petrașcu, Tonitza, Ștefan Dimitrescu, Steriadi, Dărăscu, Iser, Lucian Grigorescu, Ressu, Ghiță, Mattis Teutsch, cărora li se adaugă și alți artiști care au emigrat la un moment dat: Magdalena Rădulescu, Aurel Cojan (recuperat relativ recent). Țuculescu, ale cărui picturi sunt presărate în mai multe locuri în expunere, pare să fie un element de legătură între generații, un liant artistic.

"Întunecatul deceniu" este poate cel mai greu de reprezentat într-un mod coerent, iar curatoarea a ales varianta fie a prezentării unor lucrări "benigne", în care "tematica" cerută este oarecum estompată de calitățile artistice ale lucrărilor, fie chiar rarele grupuri de rezistență, cum a fost grupul "Mansarda", din 1953, apărut pe lângă Muzeul Aman, instituție condusă atunci de pictorul Alexandru Moscu. Din acest grup, care a încercat să protesteze împotriva "directivelor" artistice, făceau parte Paul Gherasim, Aurel Cojan (ambii excluși din UAP la vremea respectivă, pe motive de nerespectare a cerințelor artistice impuse), dar și Virgil Almășan, Pavel Codiță, Gheorghe Iacob, Florin Niculiu, Vasile Varga... Nu sunt puține lucrările excluse din expoziții sau pentru care artiștii au avut de suferit (Wanda Sachelarie, Corneliu Baba) și care atestă sistemul represiv instalat de către Puterea comunistă.

Evoluția ulterioară a artei românești contemporane apare mult mai "liberă", în celelalte secțiuni al expoziției nu se mai citesc distinct repere cronologice și stilistice fixate

de curatori, ci o organizare pe anumite afinități, care uneori se constituie fie în grupări (artiștii care au lucrat la Poiana Mărului, artiștii care au venit la Tescani), fie în adevărate grupuri - Grupul 111 și Sigma din Timișoara, grupul Prolog, grupul Andreescu (artiștii care au lucrat în atelierul de la Muzeul Aman), grupul 9+1. Tot astfel, pot fi distinse cele două mari tendințe stilistice antagonice, care au dominat arta românească din anii 1960-70 și care reunesc câte un "maestru", în general cadru didactic academic, având un rol formator asupra unor generații de discipoli. Din această perspectivă, expoziția îi evocă pe Corneliu Baba și pe "babiști", dar și pe Alexandru Ciucurencu și pe "ciucurenciști", prezentând dimensiunea acestor influențe recunoscute printr-un număr relativ mare de artiști și de lucrări.

Dacă publicul are privilegiul de a descoperi unele picturi interesante pe simeze - Pavel Ilie, Mihai Olos sau Matei Lăzărescu, pentru a nu aminti decât câteva nume - nu are în schimb posibilitatea de a afla mai mult despre acești artiști (și încă mulți alții), expoziția nefurnizând nici un material informativ. De asemenea, ni s-a părut că unii artiști importanți (dacă ne gândim doar la Horia Bernea) au lucrările dispersate pretutindeni, iar poziția lor și rolul pe care l-au jucat într-un anumit moment prinde greu contur din acest motiv.

Cert este în schimb că expoziția *Artistul și Puterea* reprezintă un "tur de forță" prin arta românească, propunând o primă lectură printr-un consistent corp de lucrări, multe dintre ele extrase cu dificultate, poate prima oară, din depozitele muzeelor. Devine o certitudine faptul că lipsa de interes a instituțiilor culturale abilitate (muzeele) față de materialul pe care-l dețin revelează (a câta oară în ultimul timp?) O criză profundă a acestor instituții, niciodată cu adevărat reînnoite și adaptate societății contemporane și, mai presus de orice, subfinanțate.

A fost privit critic și spațiul ales pentru expunere - Biblioteca Națională a României, impropriu din punct de vedere al etalării corecte pe simeze; dacă observația este justă, spațiul improvizat al Bibliotecii Naționale oferind cu greu cadrul necesar expunerii, persistă însă nedumerirea față de Muzeul Național al României sau Muzeul Național de Artă Contemporană, care nu au devenit cel puțin gazdele acestei expoziții.

Mult așteptat este catalogul expoziției *Artistul și Puterea* în speranța că el ar putea oferi multe date despre concepția curatorială, despre artiștii selectați în expunere sau despre perioadele istorice evocate de expoziție închizând astfel cercul unei cercetări impresionante prin volumul de muncă și prin ambiția, deplin justificată, de a fi, pe moment, prima de o asemenea anvergură.

* *Artistul și Puterea. Ipostaze ale picturii românești între 1950-1990*, Biblioteca Națională a României, 27 septembrie-2 decembrie 2012.

MUZICA, O FORMĂ A IUBIRII DE OAMENI MANUELA IANA-MIHAILESCU

Cartea maestrului Remus Georgescu a fost mult așteptată, iar când a apărut ne-a fost oferită în două variante, ambele tipărite în 2012: una la Craiova (Editura Sim Art) și alta la Iași (Editura Artes). Cele patru capitole care ordonează volumul (*Gânduri despre muzică, Recitindu-l pe Boulez, Miscellanea* și *Posfață*, urmate de o *Bibliografie* consistentă) pot fi percepute ca patru module permutabile în diferite succesiuni și al căror sens călăuzitor este sintetizat de autor în *Prefața sa: lungul și anevoiosul drum al sunetului către Muzică*. Dorința de a împărtăși din experiența domniei sale transpare din rândurile cărții, o experiență care dovedește asimilarea unui enorm bagaj de cultură, de-a lungul anilor, necesar unui muzician, fie el compozitor, interpret sau muzicolog. De fapt, aceasta este scopul principal al cărții: de a deschide un drum spre cultura de înalt nivel, mai ales tinerelor generații de viitori muzicieni.

Capitolul *Gânduri despre muzică* cuprinde și reflecții aparținând unor spirite înalte, dar și dezideratele autorului, țintite spre superlativ, spre modelele cele mai importante. Se deschide un drum, un "urcuș" spiritual: al studentului spre Maestru sau al ignorantului către Inițiat. Senzația pe care o ai parcurgând primele pagini este că ești invitat la o călătorie neobișnuită. La început îți se pare că deschizi o ușă pe care scrie **Muzica** și intri într-un fel de labirint - un joc care devine serios pe măsură ce cauți capătul lui și direcția generică indicată. Drumul este sinuos și ne conduce prin locuri care se deschid și se închid apoi, poposind pentru a ne arăta frumusețea câte unui loc aparte, dar care nu este capătul drumului nostru. Ne face plăcere jocul, dar pe undeva ne înspăimântă, fiindcă ne dăm seama că nu vom ajunge ușor la liman. Polifonia și armonia ne sunt prezentate plastic. Relația compozitor - interpret apare în complexitatea sa, stilistica interpretării evidențindu-se în mod necesar, mai ales în secvența dedicată creației lui Robert Schumann. Tempoul legat de problematica timpului muzical; culoarea emblematică a tonalităților; dinamica relaționată cu repere structurale clare; actul interpretativ privit prin prisma fenomenologiei muzicii - subiect dezvoltat de Sergiu Celibidache, sunt alte "popasuri" ale labirintului. Căutăm, ne întoarcem la locuri cunoscute, dar ne dăm seama că ele doar seamănă cu ceea ce știam și de fapt se îmbogățesc cu alte detalii, cu subtilități care îi oferă sensuri noi, nebănuite, văzute prin ochiul Maestrului.

Recitindu-l pe Boulez este dedicat abordării din perspective moderne a muzicii, de exploatare a noilor posibilități de compoziție și a modurilor ei de interpretare. Întrebările devin puncte de plecare, repere pentru răspunsuri posibile. În această autentică spirală a cunoașterii se trece de la dezbaterile mecanismelor de transmitere a mesajului compozitorului la cele de redare a mesajului muzicii de către interpret. Călăuza pare a fi Pierre Boulez, în realitate el fiind "dublat" de spiritul analitic al autorului. Este luată în dezbateră o componentă mai puțin palpabilă a creației și a actului interpretativ. Cât privește *Miscellanea*, capitolul este alcătuit dintr-o selecție realizată de autor: texte, citate din diferite domenii de cultură sau știință, păreri ale unor muzicieni, compozitori, interpreți sau scriitori, filozofi. Labirintul primului capitol, spirala cunoașterii celui de al doilea se preschimbă acum în plimbare printr-un parc edenic care adăpostește locuri de meditație, unde se revitalizează întrebări despre viață și despre muzică, înțeleasă ca formă a iubirii spirituale: "Creația muzicală este, probabil, forma cea mai înaltă a iubirii de oameni și ea nu poate exista decât împărtășită fiind".

Posfața din cartea tipărită la Iași sau capitolul *Povestea vieții* în varianta craioveană este alcătuită din două articole din revista timișoreană de cultură *Orizont*, care cuprind dialoguri realizate de Eugen Bunaru în anul 2009. Dialogurile îl au de această dată pe Remus Georgescu ca intervievat, ele fiind un prilej de retrospectivă asupra vieții și activității domniei sale pe tărâm muzical. Primul articol, *Toată viața mea era scăldată în muzică* ar putea fi chiar începutul cărții, fiindcă explică multe lucruri legate de personalitatea lui Remus Georgescu, de perspectiva din care privește arta pe care o iubește și căreia îi este slujitor. Reiese vocația dublă pe tărâm muzical: compozitor și dirijor în aceeași măsură. Maestrul Remus Georgescu nu a fost un teoretician, ci un practicant al muzicii. Teoretizarea apare **acum** ca o preocupare a dânsului, fiind necesară pentru explicarea mecanismelor specifice muzicii, generând conștientizări la nivelul actului de creație sau de interpretare.

Al doilea text, *Muzica și frumusețea tăcerii* prezintă, prin dialogul bine condus, o decantare a elementelor de originalitate din noianul gândurilor despre muzică, rodul personalității Maestrului: "Creând muzică, interpretând muzică în fața publicului dăruiești ceva din ce ai tu mai bun, atât cât îți-a fost hărăzit... Muzica poate fi considerată ca o formă supremă de generozitate, de dăruire de sine... La fel ca și viața, muzica se naște din tăcere, se împlinește în timp și se stinge în tăcere."

Prefața este de fapt sinteza sintezelor. Ea poate urma celor spuse în *Muzica și frumusețea tăcerii*. Cartea poate fi reluată, remodulată, fiindcă de fiecare dată se vor lumina noi aspecte, subiectele vor evolua din alte perspective. De fapt, așteptăm o continuare. Dedicția făcută fiului Răzvan, inspiratorul și sfătuitorul exigent care l-a călăuzit și stimulat în elaborarea acestei cărți, este urmată de o promisiune: *neterminată încă*...Deci, așteptăm continuarea cărții, Maestre Remus Georgescu! La aniversarea a 80 de ani de viață vă dorim *La mulți ani!*, să aveți sănătate și dorința de a ne împărtăși noi și noi gânduri! Doar ați încheiat *Prefața* dumneavoastră cu fraza: "Dacă vreți să avansezi în muzică, la fel ca și în viață, trebuie să te reinventezi neîncetat."

CHEMAREA DEPĂRTĂRILOR

RADU CIOBANU

Sentimentul acesta, pe care româna îl exprimă și prin sintagma *dor de ducă*, îi vizitează doar pe cei nativ dotați cu propensiunea spre excursul vagant, ca mod de evadare din platitudinea cotidianului. Ei formează specia nobilă a călătorilor din vocație, spre deosebire de cea trivială a turiștilor, determinați de conjuncturi și pragmatism consumerist. De obicei, chemarea e latentă și difuză, dar, mai curând sau mai târziu, devine activă și chiar imperioasă, ca urmare a unui stimulent neașteptat. De cele mai multe ori, mai curând decât mai târziu. Un caz tipic în acest sens, când chemarea depărtărilor dislocă un tânăr bărbat din sedentarismul citadin, revelându-i vocația de călător, este cel al lui Marius Chivu (n. 1978). Stimulul l-a constituit aici o propunere stranie, aparent intempestivă, venită de la prietenul din copilărie Cătălin: să se pornească împreună în traversarea celui mai înalt pas din lume, Thorung La, 5400 m. altitudine, din Nepal. Deci, Himalaya! După un prim moment de recul, ideea a crescut "ca un bulgăre de zăpadă" și, conform principiului "zis și făcut", s-a concretizat absolut memorabil, lăsând în urmă acest excepțional jurnal de călătorie, intitulat simplu *Trei săptămâni în Himalaya*.

De fapt, nu excelența scriiturii care definește această carte surprinde, ci domeniul exotic asupra căruia se aplică. Îl cunoșteam pe Marius Chivu ca pe un sagace critic, publicist și traducător, care, recent a surprins printr-un tulburător volum de versuri, *Vântureasa de plastic* (Ed. Brumar, 2012), de o acută sensibilitate, cu totul atipic în peisajul "dezvrăjit" (eufemistic zis) al poeziei actuale. Surpriza dobândește proporții acum, la lectura acestui jurnal, când "așezatul" Marius Chivu apare în postura de explorator diletant. Diletant, deoarece și-a asumat cu un entuziasm febricitant această aventură, fără să știe nimic esențial despre locurile pe care urma să le străbată. S-a bazat doar pe ceea ce a reușit să agonisească documentându-se în cele vreo trei, patru luni pe care le-a avut la dispoziție înainte de plecarea efectivă. Iar tot ce a urmat s-a desfășurat văzând și făcând. E clar că singur curajul n-ar fi fost suficient într-o astfel de întreprindere. A mai fost nevoie de două elemente inefabile și indispensabile: un grăunte de nebulie și, irezistibilă, chemarea depărtărilor.

Acestea sunt, de altfel, și cele ce deosebesc un turist, care nu le percepe, de un călător, care le simte cu asupra de măsură. Privind retrospectiv, în ansamblu, ca într-un fel de survol, jurnalul himalayan al lui Marius Chivu apare în esență ca relatarea modului în care el și-a asumat condiția de călător, evoluând apoi, pe parcurs, înspre aceea de autentic *trekker*. Cuvântul numește tipul călătorului extrem, în cazul căruia gustul aventurii și curajul nud sunt înobilate de cultul valorilor umane. Etimonul se află în titlul *Star trek* și cuvântul a numit inițial fanii respectivului film, pentru ca apoi, prin extensie, să denumească un călător dedicat drumului lung, greu și dificil, îndeosebi în areale sălbatice și muntoase. Pe la jumătatea drumului lor, când era de acum pe deplin edificat asupra anvergurii și riscurilor întreprinderii în care s-au angajat, Marius Chivu însuși e în măsură să definească excentrică specie: "Trekkerii sunt călători care trag din greu și sunt dispuși la sacrificii personale [...] Dar întotdeauna respectă locul, oamenii, tradițiile, sunt curioși și avizi după poveștile și experiențele altora pe care-i ascultă mereu cu interes, cer și dau sfaturi, vor să înțeleagă și să transmită ce au aflat

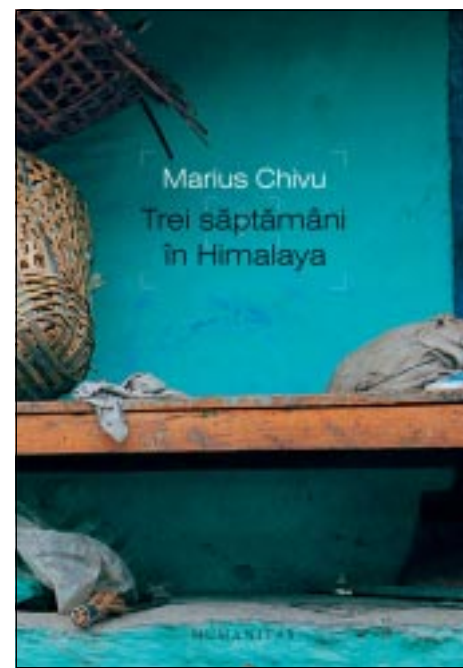
[...] Trekkerii nu sunt (doar) turiști, sunt peregrini voluntari, văd și ajută, află dar și împărtășesc. Ei nu vizitează o lume, ci intră cu totul în ea. Căci, spre deosebire de turiști, care călătoresc să vadă ce știu deja că e de văzut, curiozitatea trekkerilor nu e predeterminată" (106). Este ceea ce a făcut întocmai și Marius Chivu: nu a vizitat o lume, chiar dacă, poate, cu intenția asta va fi pornit, ci a intrat cu totul în ea. Iar ea i s-a revelat a fi de o violentă complexitate, ca o lume oximoronică, unde sălbăticia și primitivismul sub toate aspectele coexistă cu milenarele culturi și cu internetul: "...un colț de lume ușor de iubit și greu de înțeles" (261).

Cum e firesc și de neevitat, un prim nivel al jurnalului, cel de suprafață, imediat evident, este cel informativ-descriptiv. Din fericire, Marius Chivu nu se dedă obiceiului de a relata, cu aerul că le știe de când lumea, stufoase informații istorico-geografice, ciugulite de prin ghiduri. Informațiile despre lumea pe care o străbate sunt mereu spectaculoase și pitorești, dar reduse la strictul necesar pentru a asigura pregnanța experienței sale insolite. Iar descrierea peisajelor, atmosferei și episoadelor văzute și trăite e făcută cu teama permanentă, specifică generației sale, de a nu derapa cumva în sentimentalism, de a nu-și trăda emoția în fața frumuseții: "Aș vrea să scriu ceva despre cât de frumoase sunt diminețile în Himalaya, dar decât să-mi iasă vreun lirism școlăresc despre cum simțiți ca pe un balsam proșteptimea luminii în timp ce mirosul vegetal din aer pare un efect al acusticii păsărilor, mai bine nu spun nimic și țin totul numai pentru mine" (40). Dar, din fericire, nu le poate ține numai pentru sine, deoarece o bucurie nu poate fi deplină decât dacă e împărtășită și atunci trekkerul, care s-ar vrea un dur, simte nevoia defulatorie a confesiunii: "Soarele încă n-a apus și, așa cum stau eu deoparte, așezat pe un bolovan, în aerul ăsta răcoros cu miros de bălegar și conifere, momentul mi se pare un fel de binecuvântare. Mai multă liniște și mai multă candoare nu pot încăpea" (105). Aparențele sunt salvate, "lirismul școlăresc" este evitat: stilul e cuceritor, de o vioioșie juvenilă, spiritual și autoironic, ceea ce sporește, fără îndoială, înainte de orice alte mijloace de seducție, voluptatea lecturii.

Un al doilea nivel de interes îl oferă omenirea întâlnită în carte. Pitorească și de o diversitate caleidoscopică, ea populează și umple de viață, de impresii mereu proaspete și de idei noi jurnalul călătorului. În primul rând autohtonii. Săraci, blajini, comunicativi și cooperanți: țărani, călugări, șerpași, negustori. Și copii. Unele dintre cele mai frumoase pagini le sunt dedicate copiilor. Lui Marius Chivu îi place să descopere în realitățile nepaleze similitudini cu cele de acasă. A descoperit mămăliga, ciorba de urzici și de lobodă, dar în primul rând universul copilăriei: "Vegetația, clima, solul, animalele, toate se schimbă de la o provincie la alta sau în funcție de palierul de altitudine. Ceva rămâne totuși neschimbat în orice parte a Nepalului ai ajunge și acest lucru sunt muciile copiilor. Pe care continuăm să-i răsfațăm cu bomboane și să-i fotografiem" (150). Iar din mulțimea aceasta în continuă mișcare se desprind câteva personaje cărora Marius Chivu le dedică portrete memorabile: Meg Bahadar (Cel Curajos), negustorul de ouă, care urcă și coboară solitar, pe jos, câte 60 de km ca să-și vândă marfa în cătunele înalte, unde nu cresc găini; Naga Baba (Peregrinul Gol) care a apărut într-o seară cu ninsoare "prin întuneric, desculț, purtând

doar două rânduri de măgele și un cearșaf" (103); negustorul cu care călătorul poartă o fascinantă, aproape ritualică negociere pentru cumpărarea unui superb covor vechi etc. Dar cele mai prezente personaje sunt Rushi și Rajeev, portierii, șerpașii. Relația cu aceștia a evoluat spre afecțiune, iar în relatarea momentului despărțirii n-a putut fi disimulat un evident puseu emoțional: "Ne luăm rămas bun de la dragii noștri Rishi și Rajeev, prietenii noștri, frații noștri de trekking. Săptămânile astea au avut grijă de noi, ne-au cărat rucsacurile, ne-au învățat una-alta, am fumat împreună, am mâncat împreună, am râs împreună, am urcat Thorung La împreună, ne-au prins ploile, ne-a nins, ne-au supt lipitorile, ne-am împărășit câte ceva din viețile noastre..." (224). În fine, o prezență permanentă, difuză, dar de neignorată, sunt trekkerii mereu întâlniți, depășiți sau depășind, urcând sau coborând, regăsiți la popasuri de seară cu povești, formând un fel de confrerie, având cutumele lor, gata să se ajute, solidari, comunicativi, indiferenți de naționalitate, care aici nu contează. Doar "rușii nu vorbesc niciodată cu nimeni" (120), observă Marius Chivu. Oare de ce?

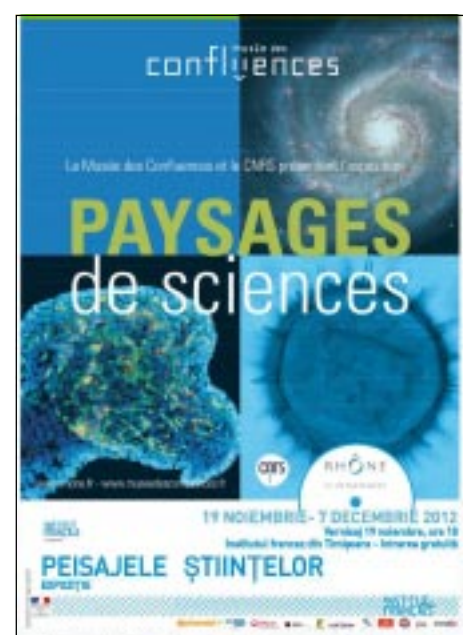
Dar, seduși de povestitor, să nu uităm că miza acestei aventuri a fost traversarea celei mai înalte trecători din lume. Cu tenacitate, curiozitate și ambiție - poate chiar orgoliu - depășind cu dificultate niște prime simptome, din fericire pasagere, ale HAS (*Haig Altitude Sickness*), redutabilul sindrom al deficitului de oxigen, temerarii trekkeri debutanți s-au văzut pe Thorung La. Momentul e relatat sobru: "Am ajuns într-un alt tărâm. Aici e deșert, un deșert de piatră și țărână, ca și cum Dumnezeu ar fi basculat în locul ăsta toată piatra care i-a rămas de la facerea lumii" (129). După care urmează coborâșul abrupt de peste 2000 de metri, pe celălalt versant, la capătul căruia i-a înhățat depresia, odată cu conștiința că de acum marea miză aparține trecutului: "Realizăm cu o durere aproape fizică faptul că n-am absorbit momentul nostru de glorie alpină, că nu l-am interiorizat suficient, că nu l-am asimilat (s.a.) cu toată ființa noastră. Gândul ăsta ne lovește în moalele capului, ne străpunge inima, ne taie picioarele" (134). De aici, impresia că nivelul, pe care îl consider "de bază", poate cel mai interesant, al acestui jurnal, este cel autoreferențial,

cel al trăirilor și al fluctuațiilor sufletești. Ele se exprimă între dramaticile întrebări ale celui ce se vede - ca și Dan C. Mihăilescu la Athos - într-o postură insolită și improprie: "De fapt ce căutăm (s.a.) noi aici?! Și cum am ajuns până aici?! Ce vrem noi să facem?!" (122). După cum își află expresie și în extrema cealaltă, a chiotului victorios: "În fond, noi am trecut Thorung La" (147) sau "Am absorbit din munții ăștia cât am putut de mult. Suntem plini de Himalaya!" (215). Cu disponibilități când plene, când disparente, navigând între asemenea extreme, Marius Chivu se supraveghează constant, urmărind să-și clarifice statutul său de călător. Sunt semnificative astfel inserțiile în text introduse prin enigmaticul cuvânt *Bicharak* ("Numele unui spirit hindus visat de mine" - 59), adevărate imersiuni în propria intimitate, unde descoperă de fiecare dată, așa, din mers, noi și surprinzătoare realități printre care are revelația uneia dintre cele mai depline definiții ale călătoriei, care, în contextul dat, poate părea paradoxală: "Orice călătorie este o formă de odihnă, meditație și așteptare" (91). Unde ultimul termen - așteptarea, așteptarea a ceea ce va să vie - plin de inefabile virtualități, este cel mai fructuos și reconfortant.

Marius Chivu, *Trei săptămâni în Himalaya*. Cu fotografiile autorului. București. Humanitas, 2012.

INSTITUTUL FRANCEZ

ÎNCONJURUL LUMII ÎN FIX 365 DE ZILE

ADINA BAYA

De ce nu în 370 de zile, poate vă întrebați citind titlul de mai sus. Răspunsul e simplu. Pentru că așa suna pariul pus de Manu Babescu în momentul în care și-a cumpărat un *round the world ticket*, adică un bilet de avion care îi permitea să facă înconjurul globului pe perioada unui an întreg. Să schimbe continente și țări, clime și altitudini, să vadă un număr amețitor de mare de oameni de toate culorile și confesiunile, să pozeze locații turistice și locații care n-au văzut în viața lor picior de turist, să încerce liste nesfârșite de mâncăruri locale și să amușineze forma și mirosul unor culturi complet diferite. Să vadă lumea în ritm *fast-forward*.

Experiența lui Manu Babescu este adunată acum între două coperte – dintre care prima are o fotografie cu adevărat ispititoare – și se numește *În căutarea fericirii*. Nu e un roman, deși autoarea își lasă adesea creionul să alunece spre ficțiune și spre imaginar. Nu e nici un ghid de tip *Lonely Planet*, în care amatorii de călătorii pot afla sfaturi și trucuri despre unde să se cazeze și ce să mănânce în diverse locații exotice. Nu e nici măcar o colecție de povești. E doar evidența gradată a unei călătorii inițiatice, după cum o numește Manu. E suma episoadelor care au purtat-o de pe aeroportul londonez Heathrow până în America de Sud, iar de acolo în Noua Zeelandă, în Australia și mai apoi prin cele mai nebănuite cotloane ale continentului asiatic. De la Laos la "incredibilă Indie", cum sună o reclamă turistică. De la monumentele care amintesc de genocidul în masă din Cambodgia la temple budiste și copii mergând kilometri întregi cu bicicleta spre școală, pe drumuri prăfuite în insulele Fiji.

Care e scopul acestui periplu în viteză? Ce a descoperit autoarea la finalul lui? Că "cea mai scurtă cale către mine însămi a fost un ocol al pământului", spune ea parafrazând pe jumătate ironic un proverb. Că suita de situații în care s-a trezit pe parcursul acestui an inițiativ, și care i-au pus la încercare nu numai cele mai nebănuite rezerve financiare, ci și toate energia fizică și mentală de care dispune (plus cea despre care habar nu avea că există), a fost, de fapt, un drum spre interior. O cale de explorare a propriului eu. De a se pune în situații limită și de a vedea cât de departe poate merge. O cursă perpetuă cu limitările corporale și spirituale. Cu ce s-a întors Manu acasă, la finalul ei? Cu o carte și cu un copil. Ambele legate primordial de India.

Dar să începem cu începutul. Cum te hotărăști să pornești într-o hoinăreală de un an întreg în jurul lumii? Nu foarte abrupt. "Acum opt ani am fost pentru prima dată în India", povestește Manu. A stat opt luni, dintre care șase a lucrat la o agenție de comunicare. Un pic din ideea de a face o călătorie în jurul lumii s-a născut atunci. "Experiența India a fost ceva cu totul și cu totul special. După ce m-am întors, nu m-am mai gândit decât la cum mă pot duce din nou în India și Nepal. Așa că am lucrat destul încât să strâng bani de drum și am plecat". Inițial în expediții mai scurte, prin

Europa și prin Maroc. Acestea au fost ocazii de a testa mersul cu rucsacul în spate și cu buget minim, precum și călătoria în regim de *couchsurfing*. Adică stând mai puțin la hoteluri și mai mult la localnici, profitând de deschiderea și ospitalitatea unor oameni care sunt de acord să te găzduiască în propria casă.

Apoi a sosit momentul aprilie 2010 și prima zi a celor 365 de înconjurat globul. "De la șoferul alb și tăcut de cinci dimineața din Londra, de la GPS și trafic de cristal, la șoferul creol și prietenos din Lima, fără GPS, într-un trafic infernal. De la îmbulzeala din Heathrow, la relaxarea din Lima Airport. De la zbor peste creste spaniole, la planare deasupra Amazonului." Cu un *round the world ticket* în buzunar, Manu și viitorul ei soț, Răzvan Anghelescu, au pornit-o pe un drum ce avea să însemne 7 zboruri intercontinentale răsfirate de-a lungul unui an. Iar asta printre multe alte călătorii făcute pe jos, cu mașini închiriate, cu autobuze sau trenuri nocturne. De pe munți de 7.000 de metri pe plaje de ocean, de la nopți înghețate în cort pe vârfuri muntoase înzăpezite, la soarele și orele de tango din Buenos Aires și la plajele sărate din Rio. "Cel mai mult am stat în Cusco, Peru, în prima parte a călătoriei, când ni se părea că avem o groază de timp în față, iar un an părea la celălalt capăt al timpului". Au urmat Bolivia, Chile, Argentina. Uneori singură, alteori însoțită, Manu trece aproape nonșalant printr-o galerie demnă de cel puțin un atlas zoologic. De la *birdwatching* în jungla amazoniană la "viermii luminoși" din peșterile neozelandeze sunt doar vreo 80 de pagini.

Jurnalul de călătorie al lui Manu te poartă pe un traseu care abundă în detalii, colorat și luxuriant, schimbător și dătător de frisoane, acum calm și acum răbufnind de adrenalină, mai ceva ca o tură într-un *roller-coaster*. Ritmul accelerat cu care autoarea schimbă locațiile și oamenii care o însoțesc în călătorie înnebunește simțurile și transformă viața într-un film pus pe *fast-forward*. În ciuda avalanșei de informații, ea rămâne adesea cu impresia persistentă că "n-am văzut încă mai nimic", iar foamea de drum e departe de a fi potolită până spre final. Consumatoare de alpinism, yoga și delicii handmade, Manu trece printr-un filtru personal întreaga experiență. Și o îmbogățește cu derapaje în imaginar, cu referințe la o realitate proprie. *Povestășul* lui Llosa o însoțește mereu prin periplul peruan, peisajele boliviene par la fel de suprarealiste ca o lucrare de Dali, orașelele sud-americane au aerul unui platou de film regizat de Jim Jarmusch. Iar serile răsună de refrenuri à la Manu Chao și zilele pe drum îl au în coloana sonoră pe Iggy Pop fredonând *I am the passenger*. Dar toți acești parteneri mentali de drum rămân fixați la un nivel aluziv, minimalist.

În *căutarea fericirii* reface traseul unei călătorii personale, inițiatice, cu priviri rare spre cititorul care are drept hobby turismul. Sfaturile sau secretele împărtășite de "drumețul avizat" lipsesc aproape complet. Ele sunt vizibile doar pentru cine are ochi

să vadă, urechi să audă și suflet de călător deschis spre experiment. Detaliile logistice sunt omise aproape integral, lăsând adesea să domine senzația firescului și naturalului, chiar dacă traseul și locațiile sunt departe de banal.

Cum s-a născut jurnalul de călătorie? "Totul a început de la articolele săptămânale pentru Liternet", spune Manu. "Fără Răzvan Penescu (coordonatorul portalului cultural www.liternet.ro), nu cred că aș fi reușit să mă mobilizez să scriu și să trimit câte un articol în fiecare luni dimineață, indiferent de unde mă aflam pe glob". Iar faptul că volumul a fost scris pe parcurs, de multe ori fără prea mult timp, face ca ritmul inegal și alert al călătoriei să transpară foarte clar din scriitură. "Unele texte sunt gândite și digerate, altele sunt scrise pe fugă, în sala de așteptare a unui aeroport. De aceea cartea reflectă starea de spirit a călătorului." Călător care uneori rămâne cu gura căscată în fața unor miracole naturale, însă alteori vrea doar un duș cald și un pat în care să poată dormi. Iar acestea din urmă nu sunt întotdeauna la îndemână.

LAPTE NEGRU...

Urmare din pagina 32

Și-acum? Simt nevoia să vorbesc cu cineva, însă cu cine? Primul gând care-mi trece prin cap e să mă consult cu Degețicile mele. Dar renunț repede la idee. Nu pot să le spun nimic încă.

Mai ales lui Milady Cehoviana Ambițioasă, care mă tem că va dărâma toată casa. Nici Domnișoarei Cinica Doctă, cu siguranță nu pot să-i spun nici ei. Chiar și să vorbesc cu Doamna Derviş pare o idee proastă. Nu-mi va da nici un sfat ca să ies din necaz, în schimb va avea pretenția să rezolv totul de una singură. Dar sunt prea speriată pentru asta.

Cu cine aș putea vorbi, dacă nu pot vorbi cu ele? Atunci îmi amintesc de Mama Budincă de Orez. E singura dintre Degețici care știe ceva despre copii și sarcină. Dar pe unde o fi acum? Ce-o fi făcând? N-am mai vorbit cu ea din noaptea aia, sub ramurile Copacului-Creier. Trebuie s-o văd urgent. Dar oare va dori să vorbească cu mine? Sunt sigură că e încă foarte supărată și va refuza să răspundă dacă îi trimit o invitație. Cred că ar trebui să mă duc s-o caut.

Apuc din nou o lumânare pălpăitoare și cobor în labirintul sufletului meu. Ca și înainte, totul mi se pare foarte derutant acolo jos, unde nu sunt indicatoare de străzi și nici semafoare. Nu știu unde locuiește Mama Budincă de Orez și nu-mi pot închipui cum arată casa ei.

După vreo oră de colindat reușesc s-o găsec. E făcută dintr-o cutie de lapte ce perdele de dantelă la ferestre și ghivece cu lalele, garoafe și zambile pe pervazuri. Apăs pe butonul soneriei. Cântă o melodie veselă ca trilirile de păsări.

— Ce vrei? întrebă când deschide ușa și dă cu ochii de mine.

Poartă o rochie cu trandafiri și are părul prins în creștet cu clame de toate culorile. Parcă s-a mai îngrășat puțin. În picioare are niște papuci fucsia cu pompoane. Poartă un șorț de bucătărie roșu cu buline albe, care are scris pe piept: "Super-bucătăreasa". Un miros divin răzbate din casă. Ceva dulce și fructat.

— Vreau să-mi cer iertare că ți-am frânt inima, spun spășită. Nu știu cum să mă revanșez și mă tem că acum s-ar putea să fie prea târziu. Avem de vorbit urgent despre ceva. Pot să intru?

— Îmi pare rău, zice ea cu răceală. Mă cam grăbesc și n-am timp de tine.

Apoi aruncă o privire peste umăr, spre blatul de bucătărie, de parcă s-ar pregăti să-mi trântescă ușa în nas. Poate chiar se pregătește.

— Am niște mâncare pe foc, spune. Fac chebap de vită cu anghinare. E o rețetă specială și cere mare atenție. Mai fac și niște marmeladă de căpșuni. Dacă fierbe prea mult, se zaharisește. Trebuie să mă întorc la treabă.

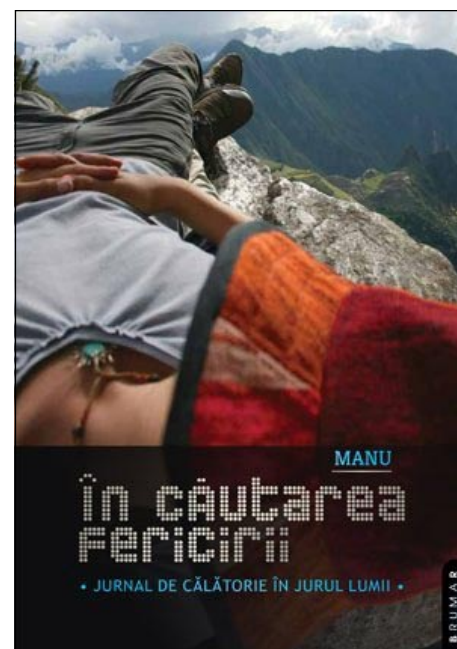
— Așteaptă puțin, te rog.

Vorbele mi se împotmolesc în gât, însă reușesc până la urmă să articulez o frază inteligibilă:

— Ascultă, nu știu ce să fac și sunt speriată. Simt nevoia să vorbesc cu cineva, dar nici o altă Degețică n-o să înțeleagă. Numai tu mă poți ajuta.

— Și de ce, mă rog? întrebă ridicând dintr-o sprânceană.

— Pentru că sunt însărcinată.

Pentru consumatorii avizi de experiențe și experimente, pentru cei cărora le place să călătorească (cu spiritul, cu trupul sau cu ambele), cartea lui Manu Babescu va fi o lectură care nu se lasă ușor din mână. Iar asta pentru că deschide ferestre mici, însă revelatoare, către personaje și culturi multicolore. Și te invită să privești prin ele și să îți reconsideri propriul loc în această lume. Nemaivorbind de faptul că *În căutarea fericirii* emană un elan și o energie absolut molipsitoare, că te face să vrei să îi reconstruiești, măcar virtual, traseul pe atâtea continente.

CÂINELE, CEL MAI BUN PRIETEN AL OMULUI POLITIC

DANA CHETRINESCU

Cu siguranță că, atunci când Aristotel a inventat termenul de *zoon politikon*, nici nu visa că, într-o bună zi, un cetățean american va încerca să voteze în numele câinelui său, un Labrador negru extrem de simpatic, de altfel. Animale politice în simbioză perfectă, individul din New Mexico și patrușorul său de companie au încercat, cică, să scoată la iveală vulnerabilitatea sistemului de vot¹.

Drept este că sistemul de vot la americani are unele ciudățenii, pe care unii le-ar numi arhaisme. De exemplu, candidații pentru Casa Albă (din cele două mari partide; restul, chiar atunci când candidează, nici măcar nu-și propun să câștige) încep campania cu aproape doi ani înainte de alegeri, bătând în lung și-n lat toate statele federației. În fiecare stat sunt organizate alegeri în cadrul partidului respectiv, în care membrii votează persoana pe care o doresc. Fiecare stat desemnează un număr de delegați care vor susține diverși candidați la un congres final al partidului dinainte de alegeri. În unele state, numărul delegaților este proporțional cu procentele obținute, în altele, câștigătorul ia toți delegații. În cadrul acestui congres, delegații votează după cum au primit mandat de la organizațiile locale și, astfel, este desemnat candidatul final al partidului. Foarte rar se întâmplă ca un delegat să voteze diferit de mandatul încredințat și acest lucru, considerat lipsit de etică, coincide, în general, cu sfârșitul politic al respectivului. Toată suflarea americană votează în aceeași zi, nu înainte, însă, de a se fi înscris pe liste. Ca să fie totul și mai complicat, la votul pentru președinte, statele desemnează electori, care sunt cei ce vor alege în final liderul țării. Se ajunge astfel la situații paradoxale, cum a fost cea din anul 2000, când Al Gore, deși a fost votat de mai mulți americani decât George W. Bush, acesta din urmă avea mai mulți electori de partea sa, așa că a câștigat. Asta se întâmplase și cu vreo treizeci de ani în urmă, când s-au întâlnit în cursa pentru Casa Albă John F. Kennedy și Richard Nixon. Este adevărat că logica acestui sistem este aceea de a sprijini statele și comunitățile mici care, într-un sistem de vot ca acela din Europa, ar rămâne fără glas și personalitate. Dar, din asta, pe europeni, complicatul și confuzantul stil electoral american tot îi amuză.

Să presupunem că, peste noapte, cu o baghetă magică, România s-ar muta în America – sau invers, oricum, că s-ar împlini visul de decenii al multor mioritici. Suntem în an electoral, după un referendum care ne-a ținut ocupați toată vara și toată toamna, după douăzeci de ani de alegeri de tranziție și încă vreo patruzeci de ani de congrese ale PCR. În 1946, guvernul Dr. Petru Groza anunța că a câștigat alegerile detașat, zdrobind partidele istorice, care ar fi luat doar o mână de mandate, nici cât să le ajungă pentru un fotoliu parlamentar. Știm acum că, de fapt, PNT-ul a avut suficiente voturi cât să facă singur guvernul sau, în cel mai rău caz, cu ajutorul unui mic procent din partea unui alt partid, clar anticomunist. Tancurile sovietice, însă, tronau în fața

clădirilor oficiale bucureștene. Apoi au venit congresele partidului comunist din epoca de aur, cu scandările specifice în favoarea realegerii de o mie de ori consecutiv a secretarului general mult iubit și întru toate bălbăit. După aceea, decembrie 1989, apoi mai 1990, celebra Duminică a orbului, cu care s-au consolat românii, post-factum, cu umorul specific, de tip bancuri cu Bulă, care îi scosese din pandalii până atunci. Statisticile arătau atât de asemănător cu cele din 1946, cu peste 90% într-o parte, cu mai puțin de 2% în alta, încât puțini au putut înțelege despre ce tranziție era vorba: de la ce, la ce? Au urmat 20 de ani de campanii electorale și alegeri în dulcele stil românesc: cu manele, mititei cu muștar, bălăcăreli ca la ușa cortului, analfabeți la urne și la manete, autobuze cu alegători, liste suplimentare și para-suplimentare, într-un cuvânt, un fenomen tras la indigo după dragul de Caragiale. Scriam, pentru aceeași rubrică, în urmă cu o campanie electorală, despre niște minunate alegeri de vară la țară, prin Ilfov, cu îmbulzeală, căldură mare, Adrian Copilu Minune candidat și răzmeriță în dosul secției de votare. Episodul părea să semene mai mult cu *Două loturi* decât cu *O scrisoare pierdută*, dar tot din satul Haimanale era emanat.

Pentru alegerile 2012, Caragiale a rămas în urmă, complet depășit. Mă uit la televizor să văd din ce constă campania de anul acesta. Văd niște saci gri, de mărime potrivită, doldora de bancnote roz, care îmi par a fi de 500 Euro. Cu câțiva ani în urmă, o mare personalitate a sportului românesc, între timp ajunsă *zoon politikon* la Parlamentul European, ne delecta cu o sacoșă de plastic asemănătoare, bani peșin plătiți în numele gloriei fotbalistice românești. Scena aceea mă amuza, pentru că era lipsită de miză. Sacii gri, lăsați în fața Ministerului Economiei la începutul lunii octombrie, ca birurile și peșcheșurile în fața Înaltei Porți, nu mai au acum nimic haios. La americani, spuneam mai sus, terțul candidat – un independent, poate, milionar excentric, broker ambițios, reprezentant al unui partid cu idealuri prea abstracte – candidează, cum ar veni, *for the hell of it*. La noi, acest infern este, ca cel din proverb, pavat cu (pseudo-) bune intenții. Cât se mai ceartă "democrații" și "republicanii" noștri, terțul, înarmat cu punga cu doi bani, mută toate orăniile din ograda boierului în garsoniera personală – aceea dotată cu cameră de luat vederi și reflector.

Bietul câine exploatat necorespunzător de către stăpânul său din New Mexico (mai bine se sesiza Animal Planet pe această temă decât biroul electoral central – sau cum s-o fi numind el în Statele Unite) este o victimă colaterală a exercițiului de vot. În România, aceste victime colaterale sunt de categorii (zoologice) diverse, dar toți au ceva în comun: stau cu ochii lipiți pe sacii de plastic cu bani roz, așa cum stătea câinele (de data aceasta al lui Pavlov, nu al americanului nostru) cu ochii pe ușa prin care stăpânul îi aducea blidul de mâncare, la ora 12 fix.

¹ Hotnews, 2 martie 2012.

ÎMPĂRĂTUL CÎNILOR

CIPRIAN VĂLCAN

"Un american din statul New Mexico, care și-a înregistrat câinele ca alegător în încercarea de a scoate în evidență defectele sistemului de vot, riscă să fie pus sub acuzare, transmite FoxNews. Buddy, un Labrador negru, a primit în poștă o carte de alegător după ce proprietarul său a depus o cerere oficială, ce conținea o dată de naștere inventată și un număr de asigurări sociale fals. Proprietarul câinelui a declarat pentru postul KOB-TV că nu a avut intenția de a vota efectiv în numele câinelui său. El a afirmat că cererea de înregistrare a patrușorului a fost procesată și acceptată de funcționari. Un funcționar din districtul Bernalillo a spus că, indiferent de intențiile sale, proprietarul câinelui a încălcat legea" (Hotnews, 2 martie 2012).

John Smith, proprietarul labradorului Buddy, a lucrat pînă în urmă cu doi ani la un laborator de cercetare din Albuquerque, ocupîndu-se cu studierea comportamentului canin. A fost concediat după ce superiorii lui au observat că susținea fără nici un fel de temeii științifice că a descoperit existența unei extrem de complexe limbi a cîinilor și îi jignea pe colegii care-i ironizau pretinsa descoperire, cerîndu-i dovezi. Smith s-a socotit victima unei conspirații a mediocrităților și a decis să se răzbune, continuîndu-și cercetările pe cont propriu, convins că în cele din urmă se va bucura de recunoașterea meritată și va primi un premiu Nobel. Însă problemele au continuat. Soția l-a părăsit, înspăimîntată de faptul că Smith era pe cale să-și piardă mințile, după ce l-a surprins urlînd la lună, asemenea personajului său literar preferat, morarul Huttunen. Vecinii l-au reclamat de nenumărate ori la poliție, obținînd amendarea lui cu sume din ce în ce mai mari din pricina gălăgiei provocate de cei peste 50 de cîini pe care îi ținea pe proprietatea lui cu scopul de a-i folosi la diverse cercetări. Prietenii au început să-l evite, îngroziți de murdăria din casa lui și plictisiți de obsesia la care nu voia să renunțe, fascinantă limbă a cîinilor.

Rămas complet singur, Smith nu s-a descurajat deloc, ba chiar a devenit și mai convins de geniul său. A trimis mai multor ziare locale un text despre religia cîinilor și a decis să se îmbrace în blănuri de coolie pentru a se identifica și mai bine cu obiectul său de studiu. A decis să publice mai multe articole despre reprezentarea cîinilor în pictura flamandă și pictura spaniolă. A scris eseuri despre cîinii din literatura de limbă engleză. A comentat fotografiile cu cîini pentru diverse bloguri cu subiecte canine. A încercat să împerecheze cîinii cu lupi și coioți cu cîini. Dar proiectul la care ținea cel mai mult era *Enciclopedia civilizației canine*, o lucrare în zece volume pentru care calculase că ar avea nevoie de cel puțin 15 ani de muncă. Cînd a fost pus sub acuzare pentru înregistrarea lui Buddy ca alegător, scrisese doar primele două volume, *Cîinii și metafizica și Arta cîinilor*.

Potrivit lui Smith, cîinii sînt politeiști, iar zeul lor suprem e Zeul-din-Lună, pe care îl cinstesc toți cîinii maturi printr-un urlat prelung și distins. Urmează Zeul Lătratului, Zeul Scărpinatului, Zeul Scheunatului, Zeul Cozii plus redutabilii demoni Matusha, în număr de 10 000, cunoscuți ca necruțători omorîtori de pisici. Smith explică și un detaliu rămas pînă acum aparent neclarificat din comportamentul cîinilor, arătînd că îngroparea oaselor în pămînt nu e un automatism absurd și nici o încercare de a-și asigura proviziile pentru vremuri de penurie, ci tocmai ofranda adusă de ei celor mai importanți zei ai panteonului canin, de a căror bunăvoință încearcă să se asigure în acest fel. Pentru Smith, nu există nimic lipsit de sens în ceea ce fac cîinii, totul ține de ritualuri perfect interiorizate care stau măturie pentru religiozitatea lor profundă. Alergatul în jurul cozii e o operațiune mistică necesară intrării în transă și intuirii înțelesului transpersonal al Universului, ea poate fi asemănată cu dansul extatic al dervișilor. Scărpinatul nu este nici el un gest pur utilitar, vizînd eliberarea de pucei sau de căpușe, și nici o simplă dovadă de hedonism, așa cum credeau unii observatori ghidați de considerente pur empirice, ci e o formă de asceză ce urmărește distanțarea de reziduurile parazitare ale Eului canin, purificîndu-l pentru a-l pregăti în vederea experienței unirii cu Principiul și a atingerii definitive a beatitudinii.

Arta cîinilor e, în viziunea lui Smith, o formă superioară de artă conceptuală. Artiștii canini își axează viziunea asupra a două teme principale: manipularea și vacuitatea universală, teme descoperite de artiștii din specia *homo sapiens* abia în primele decenii ale secolului XX. Smith insistă asupra faptului că toți marii artiști conceptuali din rîndul oamenilor au fost, fără excepție, proprietari de cîini, dovadă suficientă, din perspectiva lui, a profunde influențe exercitate de cîini asupra oamenilor în ultimii o sută de ani.

Smith a promis să lucreze la următoarele volume în închisoare, propunîndu-și să înceapă cu două opusculă pe care le socotea fundamentale: *Morala cîinilor* plus *Cîinii și sinestezia*.

"DUPĂ DEALURI": ROMANIA NEMĂCHIAȚĂ ADINA BAYA

"Nu mă gândesc niciodată la aspectele estetice, înainte de a face un film, ci la povestea pe care urmează să o spun, la importanța ei și la întrebările pe care le va ridica. Nu mă interesează decât poveștile care vor isca o dezbateră de ordin moral, care vor atrage atenția asupra unor chestiuni pe care societatea, în general, preferă să le ignore". Asta spune Cristian Mungiu într-un interviu publicat în numărul curent al revistei franceze de cinema *Positif*, pe a cărei copertă se află o scenă reprezentativă din filmul *După dealuri*. Afirmatia poate fi ușor confirmată în cazul peliculelor precedente ale lui Mungiu. Înainte de a intra în vizorul criticii internaționale de film prin premiile luate pentru *După dealuri* la Cannes, regizorul a mai fost prezent la festivaluri notabile cu *Occident* și apoi cu celebrul *4 săptămâni, 3 luni și 2 zile*. În toate aceste trei filme, Mungiu atinge niște puncte nevralgice ale societății românești. Dar parcă niciunul nu reflectă o rețea mai largă de dureri și boli sociale ca *După dealuri*.

Catalogat de unii critici drept film ateist, acuzat de alții că ar promova o imagine mizerabilistă a României în străinătate, ultimul film al lui Mungiu a reușit să genereze destule controverse încât să adune oameni în sălile de cinema. Pus sub semnul întrebării ca "un film fără Dumnezeu" până și de Tatiana Niculescu-Bran¹, autoarea scrierilor de non-ficțiune după care a fost inspirat scenariul, *După dealuri* a fost și continuă să fie subiect actual pentru destule articole din presa cotidiană. Nu sunt sigură că a generat o revizuire a "cazului Tanacu" dintr-o altă perspectivă decât cea tabloidizată impusă de mass-media, însă cu siguranță a atras păreri pro și contra în ceea ce privește intervenția bisericii în viața cotidiană. Iar asta în condițiile în care oricum se transmit viral pe internet imagini ce arată cam așa: o poză cu un înalt demnitar bisericesc îmbrăcat fastuos și textul "Biserica Ortodoxă Română a avut un profit de 85 de milioane de euro în 2011", alături de o poză cu o bătrânică știrbă, cocoșată, vaișamaristă, cu o biserică în fundal și textul "În România 32.2% din bătrâni trăiesc sub limita sărăciei cu pensii sub 200 RON".

Nu comentez veridicitatea datelor de mai sus sau relevanța lor. Dar nu pot să nu observ că, fără să vrea, Mungiu s-a integrat prin filmul său într-o campanie mai largă de critică la adresa Bisericii Ortodoxe. Și a reușit să devină unul dintre cele mai discutate filme ale momentului. Din păcate, de multe ori, cei ce discută și comentează aprig filmul – fie laudându-l, fie acuzându-l – nu coincid cu cei ce l-au văzut. Fiindcă aceia care au avut răbdare să stea până la finalul celor două ore și jumătate de proiecție își pot da rapid seama că, de fapt, *După dealuri* nu este un film despre biserică. Deși, paradoxal, se întâmplă într-una. Ci este un film care face o radiografie lucidă a societății românești. Una unde se văd dureros de clar bolile sociale latente, cronicizate.

Povestea Voichiței și a Alinei, cele două fete ieșite din orfelinat care ajung la mica mănăstire din Bârlad și trec printr-o suită de întâmplări ce duc la moartea uneia dintre ele, e doar un pretext. Un demers narativ de suprafață. Adevărata substanță a filmului

stă în universul cangrenat în care trăiesc cele două, și care apare prea puțin pe ecran. Îl putem reconstitui dacă ne gândim la sistemul de educație din care ies cele două fete abandonate în copilărie, și care nu le oferă nicio perspectivă, nici cele mai vagi unelte pentru a se integra social. Sau dacă ne gândim la medicul care prescrie rugăciune în loc de medicamente. La doctorița de la Serviciul de Ambulanță care își latră cu cruzime ochările la adresa măicuțelor venite cu bolnava la spital. La sărăcia omniprezentă și la lipsa cronicizată a unui orizont. La polițiștii plini de sictir și plictiseală. La fața nemăchiată a unei Români pe care Mungiu ne obligă să o privim drept în față, chiar dacă de obicei preferăm să evităm acest lucru.

După dealuri nu poate fi nici pe departe catalogat simplist ca "un film ateist". El nu cade în capcana condamnării bisericii în cazul Tanacu, așa cum a căzut cea mai mare parte a presei, exploataând potențialul tabloido-morbid generat de preotul exorcist. Dar nici nu absolvă biserica de orice vină. Contrar verdictelor pripite din presă, filmul lui Mungiu nu îl zugrăvește pe preot nici în culori pozitive, nici negative. La fel ca măicuțele, el este mânat de cele mai bune intenții când dorește să o ajute pe Alina pentru a-și depăși "tulburările". Spre deosebire de cea mai mare parte a celorlalte personaje – medicii care încearcă să se spele pe mâini, polițiștii jemanfișiști sau părinții adoptivi profitori –, preotul își asumă greutatea sarcinii de a ajuta. Și realizează responsabilitățile implicate. Ceea ce nu șterge, însă, impresia de mentalitate scoasă din Evul Mediu pe care o lasă desfășurarea ritualului de exorcizare. Sau naivitatea măicuțelor ce devin complice la crimă.

Deloc un film ușor sau comod, *După dealuri* este, însă, o viziune necesară. Iar asta pentru că face o fotografie de o claritate dureroasă a maladiilor cronicizate de care suferă societatea în care trăim. Polarizată între habotnicie și indiferență, pendulând între credință și superstiție, marcată de tarele multor ani în derivă. Privită drept în față, analizată lucid.

¹ Vezi scrisoare deschisă adresată de Tatiana Niculescu-Bran regizorului Cristian Mungiu, accesibilă la adresa <http://www.contributors.ro/cultura/scrisoare-deschisa-catre-cristian-mungiu/>

ISPITE, DESERTĂCIUNI CRISTINA CHEVEREȘAN

În urmă cu doar câțiva ani, ziarele și televiziunile din România (și nu numai) vuiau de prezentări, interpretări, extrapolări ale notoriului "Caz Tanacu". Mare parte din opinia publică se declara scandalizată de moartea unei tinere în urma unei exorcizări petrecute la o mănăstire din Județul Vaslui. Scene (și scenariile) sinistre inundau ecranele, proiectând imaginea unei țări retrograde, bântuită de spirite necurate, condusă prin ritualuri barbare de instituții tributare unor epoci demult apuse în lumea civilizată. Ulterior, preotul Daniel Corogeanu și cele patru măicuțe care îl asistaseră aveau să fie condamnați la închisoare; mulți aveau să se întoarcă, liniștiți, la ale lor. Nu toți însă. În plină vâltoare a evenimentelor, sensibili la nuanțe și suspicioși la linșaje mediatiche senzaționaliste își puneau întrebări suplimentare. Printre ei, Tatiana Niculescu Bran.

Având la activ experiența obținută la BBC World Service în depistarea subiectelor demne de anchete de presă profesioniste, jurnalista demarează un atare demers și, într-un an de investigații amănunțite, adună materiale pentru un volum aparte. Conform propriei descrieri din nota introductivă, "*Spovedanie la Tanacu* are la bază peste 40 de interviuri pe care le-am făcut, pe parcursul unui an, cu preotul Daniel Corogeanu, călugărițele de la Tanacu, medicii de la Spitalul Județean Vaslui, ofițerii criminaliști de la Inspectoratul Județean de Poliție Vaslui, foști colegi de orfelinat ai Irinei Cornici, familia lui Nistor Stolojescu din satul Cuptoare, județul Caraș Severin, Inge și Wilhelm Schindler din Germania, juriști și oameni ai Bisericii, psihologi, preoți, medici legiști".

Documentarea și reconstituirea creativă a tragediei din fragmente, deducții, ordonări logice și intuitive ale informației amintesc de eforturile lui Truman Capote din epoca de tensiune și implicare ce a dat naștere unei cărți-cult: *Cu sânge rece*. Examinarea unei crime care a zguduit convingerile, așteptările, cutumele unei societăți nu e, evident, o idee nouă; autoarea nu formulează vreo pretenție. O interesează însă mecanismele de adâncime ale unei întâmplări reprobabile în sine, dar considerabil mai complexă decât reprezentările-i alb-negru. Forma "romanului non-fictiv" îi oferă ocazia de a pune lucrurile cap la cap, de a trece dincolo de fapticul arid și a încerca să dezlege, pas cu pas, un puzzle mental și emoțional de anvergură. Drama fetei (nu maică, de fapt, ci doar un suflet pribeag, pripășit la mănăstire), evocă tare mai adânci decât cele strict individuale.

Irina Cornici rătăcește de mică între căminul de copii și varii surrogate de familie. "Mama ei adevărată, de la Perieni, unde mai mergeau câteodată în vacanțe, o cam bătea [...] Despre tatăl lor, Ion Cornici, se spunea la cămin că se spânzurase când erau ei mici și că Irina văzuse tot". Orfelinatul o împinge într-un univers al abuzului fizic și psihic, al corupției, agresivității și dezumanizării fără limite. E inițierea într-o lume fără orizont, scrupule, preocupare sau respect pentru oropsiții sortii: "copii abandonati, crescuți la grămadă, prin orfelinatete

construite pe vremea lui Ceaușescu, înfomețați și bătuți. Când împlineau 18 ani, li se făcea lichidarea. Le dădeau un milion și ceva de lei vechi și gata, să se descurce, că lumea e mare".

Irina muncește în Germania o perioadă despre care aflăm, probabil din insuficiența probelor, prea puțin. Revine chiar mai confuză și nesigură pe ea și pe deciziile ce îi vor schimba viața. Vizitându-și prietena la mănăstire, îmbrățișează iluzia stabilității. Visează mărunț, așa cum crede că i se cuvine: "Aproape de mănăstire, nu te mai temeai că se ia de tine vreun bărbat, aveai de mâncare, maicile erau cumsecade, era și Chița acolo... Era bine". Mai mult, se lasă îmbătățită de un tip de discurs ușor recognoscibil: "Vin vremuri grele și e bine să aveți și voi un acoperiș deasupra capului. Cu banii pe care-i ai, veniți aici, vă luați o căsuță și trăiți în sfințenie. Occidentul e desfrânat și a pierdut credința în Dumnezeu." Prețul plătit pentru paradisul promis stă la baza dezbaterii în care se înscrie romanul. Învățăturile și canoanele bisericesti nu fac decât să mărunțeze spaima și incertitudinile tinerei, iar mintea-i deja tulburată plămăiește monștri ce n-o vor ierta.

Teoretic pregătit să ajute victimele afecțiunilor psihice, sistemul sanitar se dovedește doar o instituție în plus, cufundată în nepăsare, neputință, neștiință: "Doctorul stătu o clipă pe gânduri, scoțându-și ochelarii și lipindu-i de buze. În fond, îngrijirea pe care ar fi avut-o la mănăstire nu se compara cu cea de la spital. Și pe urmă, având în vedere că ea stătuse atâta la Reanimare și analizele fuseseră proaste, mai era un lucru de care trebuia ținut cont: dacă era să moară pacientul, mai bine era să nu moară la spital, ca să nu încarce statisticile". Acolo unde psihiatria se dă în lături, religia intervine și încearcă să rezolve situația cu mijloacele precare ce-i par potrivite. Tatiana Niculescu Bran reușește să se abțină de la judecăți tranșante; în versiunea sa, binele și răul, dreptatea și greșeala sunt de domeniul *Îndreptarului pentru spovedanie* sau atotștiutoarelor talk-show-uri. Dincolo de ele, un alai de oameni încovoiați de poverile lumescului își caută încă adevărul. Și înțelegerea.

TUR DE ORIZONT

UN INTERVIU PLIN DE HAZ

Îi acordă Andrei Codrescu Danei Muscelanu, pentru **Weekend Adevărul** (9 noiembrie 2012) ● Ca să vă doriți să citiți toată discuția, am extras trei dintre răspunsurile scriitorului român ce trăiește în SUA ● "După prima mea întoarcere, la sfârșitul anului 1989, în calitate de gropar, am revenit în fiecare an până prin 2000, de fiecare dată când mi s-a tradus o carte. După 2000 am revenit mai rar, nu din răutate, dar pentru că zborul e greu și detest aeroporturi, controale, grăniceri, copoi și câini polițiști. De România mă leagă sfertul din viață petrecut la Sibiu, poezia română pe care o iubesc și prietenii regăsiți și noi. La un moment dat, m-am gândit la un sejur de un an, dar m-a convins circulația din Piața Romană c-ar fi o prostie. (...) Am preferat să fiu "român" în America fiindcă nimeni nu avea nicio idee ce-i un român (situație corectată de Dracula și Nadia Comăneci), și mie-mi place să explic și să inventez. Am inventat o idee de "român". Din păcate, acum sunt mulți și există multe definiții. În America, "evreu" e ceva comun, un soi de minoritate, parte din care se duce la o biserică la fel ca toate celelalte (mai puțin bizară decât cea mormonă). Nu-i nimic inedit despre gen și n-aș fi avut șansa să inventez un tip uman nou-nouț. Pentru curioși, invențiile mele au fost pozitive. Dacă le-aș fi zis tot ce știam, ar fi fost mai pregătiți oamenii pentru vâna teatrală a românilor și "loviluția" din 1989. Mea culpa! (...) Scriu o carte nouă, două sunt în curs de apariție, am un atelier de tâmplărie și construiesc o căsuță din cărți pe care le-am prefăcut în cărămizi cu un lipici special patentat. După ce termin căsuța cu cărămizile livrești, o să construiesc socialismul cu ce-mi rămâne din bibliotecă."

FILMUL, PUBLICUL ȘI CRITICII

Roxana Călinescu îl descoase în **Dilema veche** (nr. 457) pe Cristian Mungiu despre cinema, dar mai ales despre ultima sa peliculă, "După dealuri". ● Dacă nu ați văzut filmul, vă introducem, prin vocea regizorului, într-una dintre... culise: "Cel mai greu a fost să înscenăm secvențele de violență fizică și mentală. Dacă nu găsești dozajul și abordarea precise, riști să te simți penibil, stingher, neadecvat. Ca să poți interpreta adecvat suferința, tulburarea, violența, trebuie să îngădui ca, într-o măsură, aceste stări să te afecteze cu adevărat pe tine ca persoană, ca actor, ceea ce este foarte invaziv. Actorii sînt oameni care au și ei inhibiții, rețineri, convingeri personale – în cazul filmului acestuia, de multe ori diferite de ale personajelor pe care le interpretau – și să-i faci să fie perfect verosimili în situații de felul acesta nu e tocmai ușor. Uneori, ai nevoie de multă vreme să te limpezești tu, ca realizator, cum e mai bine – e nevoie de răbdare, de încredere și de calm; încercînd diferite variante, înțelegi mai ușor ce nu funcționează și poți să găsești și soluții". ● Cum se raportează regizorul la reacțiile diverse ale criticilor de la Cannes? C. Mungiu: "Am citit presa pe diagonală, așa ca nu sînt în măsură să răspund perfect în cunoștință de cauză, însă

nu e bine să avem nostalgia unanimității; pînă la urmă, cinematograful este (din cînd în cînd) artă, iar arta nu are nevoie de unanimitate. Nu mi-am dorit ca *După dealuri* să fie nici *crowd-pleasing*, nici *critic-pleasing* – iar din criticile aduse filmului, pe unele mi le asum; altele, făcute de reviste generaliste care comentează întotdeauna doar subiectul, povestea, sînt irelevante. În *Screen International*, unde scriu critici de cinema dintre cei mai prestigioși, *După dealuri* a încheiat Cannes-ul pe cea mai de sus poziție, așa că lucrurile sînt foarte relative. Cel mai important e cum primește publicul filmul, acum și peste 10 sau 20 de ani."

GREU DE CITIT (10)

Dragoș Cojocaru a descoperit în "The Observer" un top de zece cărți, întocmit de romancierul și jurnalistul britanic Robert McCrum, cărți despre care acesta crede că sunt aproape imposibil de citit pînă la final. Cum D. Cojocaru a făcut efortul să sintetizeze topul și explicațiile, noi facem un efort supraomenesc să vi-l prezentăm. Așa cum este el în **Suplimentul de cultură** (nr. 374) ● Primul pe lista lui McCrum este *Umbrella* de Will Self – un "experiment literar" care a fost foarte aproape să câștige premiul Booker în 2012. Cartea este descrisă drept o "notă de subsol foarte inteligentă a modernismului lui James Joyce". Pentru Robert McCrum, *Umbrella* rămâne una dintre cele mai "dificile" cărți publicate în ultimii ani, iar Will Self, un "hierofant în templul dificultății, care nu se sfiește să își solicite cititorii". *Alphabetical Africa* de Walter Abish. Abish este considerat unul dintre cei mai mari autori contemporani americani, iar cartea de față este un "straniu și solicitant experiment avangardist", o proză "reglată de o regulă pseudo-aliterativă: primul capitol conține doar cuvinte ce au în componență litera «a», al doilea numai cuvinte ce au litera «b» etc.". În a doua jumătate, procesul este inversat... *The Unconsoled* de Kazuo Ishiguro este un roman "lung și hipnotic, o comedie stranie și tristă ce abia recent a început să fie recunoscută drept o capodoperă". *Omul fără însușiri* de Robert Musil este un roman în trei volume "cunoscut ca fiind foarte dificil", spune McCrum, "pentru mine, experiența lecturii s-a situat între jenă și exasperare. Poate sună bine în germană, dar pentru mulți cititori englezi Musil îl face pe Proust să pară Agatha Christie". *Curcubeul gravitației* de Thomas Pynchon. "Pynchon", susține McCrum, "și-a făcut o carieră din dificultate. Este interesat mai puțin de personaj și mai mult de efectul unor circumstanțe bizare asupra sortii omului, favorizînd narațiuni picarești bazate pe căutări ciudate". Alte cărți "dificil de terminat", adunate de Robert McCrum în clasamentul său, sunt *Veghea lui Finnegan* de James Joyce ("ai cărui cititori știu cu cine au de-a face"), *Capitalul* lui Karl Marx ("ca multe alte texte «sacre» este notoriu de greu de parcurs"), *Sub vulcan* de Malcolm Lowry, *The Unfortunates* de B.S. Johnson (conceput ca o meditație pe tema morții și a prieteniei, carte pe care "cititorii trebuie să o asambleze") și *Etica* de Baruch Spinoza. ● Spor la lecturi!

ROȘIORI DE VEDE

CRONICĂ SENTIMENTALĂ WHAT'S IN A NAME? ADRIANA CÂRCU

Prin septembrie mă hotărâsc să fac un interviu cu toboșarul și percuționistul Trilok Gurtu, care va cânta la festivalul Enjoy Jazz. La începutul lui octombrie, în timp ce vorbesc la telefon cu managerul lui, acesta mă întrerupe pentru o clipă ca să i se adreseze *Trilok*, am la telefon jurnalista de la *All About Jazz*, căreia tocmai îi confirm interviul de pe 15 octombrie. De departe aud vocea lui Trilok Gurtu: *All right*. Managerul îmi propune să ne întâlnim la începutul probei de sunet, pe la ora 6, în Worms, un orașel aflat cam la 50 de kilometri de Heidelberg. Acum știu că nu mai e cale de întoarcere și, ca de obicei, mă încercă un sentiment plăcut de anticipație combinat cu o mică spaimă. Pe măsură ce timpul se apropie, spaima va crește – *ce-o fi fost în capul tău să vrei să vorbești cu un muzician al cărui nume se află alături de cele mai ilustre ale jazzului contemporan?* -, ca în ultima zi ea să dispară lăsînd loc bucuriei de a vorbi cu un om care mă interesează cu adevărat.

Ajung la proba de sunet cu o întârziere de 20 de minute. Deși ușile teatrului sunt încă închise, de zăpăceală nu observ că accesul în hol se face prin una dintre ferestrele laterale. Înconjur în galop toată clădirea și, înainte să mă dumiresc prea bine, mă aflu în culise. În mijlocul scenei văd patru siluete. Portarul mă strecoară prin una din ușile acelea de neînțeles, care există în fiecare teatru, și de acum sunt în fața scenei. Doi fotografi își văd de zor de treabă, deși nu le prea înțeleg zelul. Cu spatele la sală Trilok Gurtu și Jan Garbarek împreună cu pianistul Rainer Brüninghaus și cu basistul Yuri Daniel discută aspectele tehnice ale interpretării. Auzindu-i cum își calculează intrările, am aceeași senzație demistificatoare, ca în urmă cu mulți ani când, în timp ce-i comandam pictorului Viorel Cristea un tablou cu un lan de floarea soarelui, acesta m-a întrebat dacă-l vreau cu ciobănel sau fără.

După o vreme, muzicienii ies pe rînd în culise. Proba s-a terminat. Scena e goală. Concertul trebuie să înceapă cam într-o oră. Îl întreb pe un tînăr, care tocmai cară un braț de prosoape, dacă știe unde e managerul trupei. Băiatul zice: *e în spate, urcați pe aici*. Mă cațăr pe scenă felicitându-mi sportivitatea și o iau încotro îmi arată el cu degetul. Primul om de care dau este Jan Garbarek. Ne salutăm politicos și pînă să mă socotesc dacă e cazul să-l întreb unde e managerul, aud din spate o voce: *Pe cine căutați?* Spun că îl caut pe Stefan și ce treabă am. *Zice, eu sunt Stefan, vă rog așteptați în sală*. Sar iar jos și aștept. După vreo 5 minute, Trilok Gurtu intră pe scenă îmi zămbește și spune că revine într-un sfert de oră. Acum încep să mă liniștesc. Ies în hol și caut un loc liniștit. Găsesc la etaj un colț elegant, tot numai geamuri. Trilok Gurtu tocmai iese pe ușa din culise. Mă apropii de el, îi dau mâna și-i spun: *Îmi ești atât de familiar încât îmi vine să te îmbrățișez*. Râde. Râd și eu și simt că începutul e făcut. Gonim pe scări. Trilok mă întreabă dacă sunt americană. Îmi spune că are doar cinsprezece minute, pentru că încă nu și-a acordat tobele. Mizasem pe o jumătate de oră.

Ne așezăm și în timp ce-mi instalez echipamentul, constat că stăm exact pe un calorifer care ne suflă toată căldura în față. Nu-i nimic, un sfert de oră trece repede. Încep cu prima întrebare notată pe foaia din fața mea, în timp ce mă gândesc pe care să le omit. Trilok răspunde scurt și tranșant. Constat repede că încă mai e supărat pe americani, pentru că nu l-au admis la Conservatorul de Jazz din Berkeley în anii 80 și observ că este foarte deschis spre muzica lumii. O las mai moale cu întrebările despre jazz-ul tradițional și mă axez pe Europa. Îi place mult Italia și jazzul norvegian. Când îl întreb ce este jazzul, îmi adresează el mie întrebarea. Apoi: *dacă-mi spui că jazzul e american, n-am să-ți răspund mai departe*. Trilok vorbește despre improvizația din muzica indiană, despre ritmul africanilor și despre folclorul bulgăresc. Îmi spune că muzica ne conține pe toți, asemeni lui Dumnezeu, și îmi mai spune că noi, cei din lumea vestică avem de învățat lecția umilinței. Apoi îmi povestește rîzînd cum a înregistrat o piesă cu Adriano Celentano și cum acesta îi tot uita numele. Îmi mai spune că în ianuarie va scoate un album numit *Trumpets* cu Paolo Fresu, Nils Petter Molvaer, Ibrahim Maalouf și un trompetist german pe nume Matthias Hof. Aud cum managerul îl strigă și mai apuc să-l întreb ce nume ar da el muzicii căreia azi îi zicem jazz. *Nu știu, poate World Music*, spune. În timp ce eu încep să recit din Shakespear, Trilok încheie interviul parafrazîndu-l pe Miles Davis: *call it what you want!*

Cînd ne ridicăm îl întreb dacă acum pot să-l îmbrățișez. În timp ce ne îmbrățișăm îmi zice: *Îmi place România, am fost acolo de câteva ori. Aia au ceva habar de jazz*.

CU POE PRINTRE ROMÂNI

Urmare din pagina 20

Aici va căpăta o anumită doză de originalitate, prin ipoteza științifică, evidențiată sau nu, care face posibilă această devenire. Revenind la Poe și Eminescu, dacă nu putem identifica o filiație foarte exactă în cazul *Morella*, există o asociere emoțională. E posibil ca Veronica Micle să se fi identificat cu delicata și culta *Morella*. Nu doar intensitatea trăirilor din relația ei cu Eminescu devine importantă, ci și evoluția postumă dispariției fizice a poetului. Decesul Veronicăi Micle se va petrece la câteva luni după cel al poetului, perioadă de timp petrecută la mănăstire, departe de lume, stingându-se puțin câte puțin în fiecare zi. Este o apropiere de destinul eroinei lui Poe.

Cum ipoteza cercetării de față include și evidențierea perspectivei gazetărești asupra literaturii autorului american și a reverberației în cadrul românesc, este firesc să găsim unele filiații. O apropiere evidentă există între două texte science-fiction (proto SF, ca să nu pară o exagerare) ale celor doi. La Poe se intitulează *A Tale of the Ragged Mountains*¹, iar la Eminescu, *Moartea lui Ioan Vestimie*², titlu dat de editori. În ambele, eroii (literari, căci în realitate sunt personaje obișnuite) au parte de aventuri extraordinare, care îi scot din cadrele lumii concrete de până atunci. Personajul lui Poe e domnul Bedloe, scris însă și Bedlo, având o oarecare legătură, fantastică, cu Oldeb, ceea ce e mai mult decât o citire inversă a numelui inițial. Se conturează motivul vieții (al aventurii) dincolo de moarte. Decesul va fi înregistrat însă după mai bine de o săptămână, fiind consemnat într-un necrolog din gazeta locală. Necrologul apare și la Eminescu. Vestimie citește despre moartea sa în ziarul de seară. Este de evidențiat rapiditatea cu care s-au mișcat jurnaliștii și editorii, căci decesul avusese loc doar cu două-trei ore în urmă! Autorul român va valorifica altfel acest motiv, căci aventura lui Ioan va deveni mult mai profundă și erotică după ce va afla din ziar că nu mai e în viață.

¹ "Independența", IV, nr. 17-21, 1861. A fost reluată de Liviu Cotrău în Addenda la E. A. Poe, *Prăbușirea Casei Usher*, Ed. Univers, București, 1990.

² "Viața românească", XXIX, nr. 7, iulie 1937. Va fi reluată de Liviu Cotrău în E. A. Poe, *Annabel Lee și alte poeme*, Ed. Univers, București, 1987.

³ "Timpul", anul I, nr. 64-66, 1876. Va fi reluată în Addenda la E. A. Poe, *Prăbușirea Casei Usher*, Ed. Univers, București, 1990. Este interesantă această colaborare timpurie a lui Caragiale la gazeta Partidului Conservator. După trei ani, va deveni ziarist al acestei publicații, alături de Ioan Slavici și Mihai Eminescu. Această traducere executată de Caragiale îl va fi influențat pe Eminescu, aflat atunci la "Curierul de Iași", publicație în care va apărea în traducere *Morella. Dracul în clopotniță* va fi retrădusă de Liviu Cotrău, de data aceasta direct din engleză, titlul în românește fiind păstrat.

⁴ "Timpul", III, nr. 118. Va fi reeditată în Addenda la E. A. Poe, *Prăbușirea Casei Usher*, Ed. Univers, București, 1990. Antologatorul, Liviu Cotrău, va retrăduce versiunea de referință după originalul în engleză și o va încadra în volumul deja citat, optând pentru titlul *O poveste din Ierusalim*.

⁵ "Epoca literară", I, nr. 1, 1896. Va fi reluată în alte publicații, dar și în ediția de *Opere*.

⁶ Una dintre cele mai reprezentative piese de teatru scrise de I. L. Caragiale.

⁷ Ion Rotaru, *O istorie a literaturii române*, vol. I. Ed. Minerva, București, 1971, p. 463.

⁸ Ibidem.

⁹ "Revista independentă", IX, noiembrie 1887. Versiunea de referință este considerată, și în acest caz, versiunea dată de Mihai Dragomir și Constantin Vonghizas. Ambele sunt reluate în ediția de *Opere* amintită.

¹⁰ Nu e o glumă: termenul "diligentă" apare la Caragiale în original, de parcă ar fi o narațiune cu întâmplări din Vestul sălbatic. Expresiile românești consacrate pentru acest vehicul e de trăsura sau căruța poștei...

¹¹ I. L. Caragiale, *O făclie de Paște*, în *Nuvele, Povestiri, Amintiri, Varia*, Ed. Minerva, București.

¹² Am dezvoltat acest subiect în *Caragiale și chinezii în 3874*, "Helion online", nr. 18, decembrie 2011.

¹³ Articolul respectiv a apărut în cotidianul de largă răspândire "Universul", numărul din 31 decembrie 1899. A fost reprodus în diverse volume cu scrierile autorului. Am preluat citatul din I. L. Caragiale, *Momente*, Ed. Biblioteca Apostrof, Cluj, 1997, p. 437.

¹⁴ Idem, p. 438.

¹⁵ A apărut în românește cu titlul *X-înd un palaglab*, în varianta lui Liviu Cotrău.

¹⁶ *The collected Tales and Poems of Edgar Allan Poe*, Wordsworth Editions, London, 2004, p. 386-387. Traducerea în limba română sună astfel: "E de neimaginat hărmălaia iscată de acest articol misticoïd și cabalistic. Prima părere mai clar împărtășită de locuitori fu aceea că în dosul acestor hieroglife se ascundea o trădare diabolică; și un iureș general se abătu asupra locuinței lui Bulangiu, cu intenția expresă de a-l trage în țepă; gentlemanul respectiv nu era însă nicăieri de găsit. Dispăruse, nimeni nu știe cum; și nici măcar strigoiul lui nu a mai fost văzut de atunci. Negăsindu-și obiectul legitim, furia populară se potoli într-un târziu, lăsând în urmă, ca sediment, un vâlmășag de opinii în legătură cu nefericita întâmplare" (în E. A. Poe, *Misterul lui Marie Rogêt și alte povestiri*, Ed. Polirom, Iași, 2005, p. 338).

¹⁷ După cum am anticipat, în "Curierul de Iași", IX, nr. 111, 8 (20) octombrie 1876. Gazeta era una semi-oficială, polemică doar pe partea de știri externe. Eminescu va rămâne aici până spre sfârșitul anului 1877, când va pleca la București, chemat insistent de Slavici la "Timpul". Cea mai bună traducere este considerată cea realizată de Mihai Dragomir și Constantin Vonghizas, reluată de Liviu Cotrău în deja citatul volum de *Opere*, unde, în Addenda, este reprodusă și varianta eminesciană.

¹⁸ Dimitrie Vatamaniuc, *Publicistica lui Eminescu 1970-1876*, Editura Junimea, Iași, 1985, p. 191.

¹⁹ Foiletonul a fost o rubrică apreciată de publicațiile secolului al XIX-lea și al XX-lea. Gazetele care nu scoteau și "foițe", adică suplimente literare (dar și cu diverse alte informații culturale și din aria curiozităților) sau, atunci când le scoteau cu o periodicitate mai mare decât cea a publicației de bază, inserau foiletonul. Acesta era o rubrică dedicată aspectelor literare, istorice și culturale în sens larg, însă principala lor caracteristică este legată de locul alocat. Spațiul tipografic al foiletonului era, în mod tradițional (și ca element specific), în josul paginii (paginilor), ocupând cam o treime din acestea. Conținutul era dispus adesea pe două sau chiar trei pagini, delimitarea făcându-se cu linii orizontale de coloană. Uneori, nici măcar nu se preciza că e vorba de continuări de la o pagină la alta, cititorii fiind obișnuiți cu această dispunere, neavând dificultăți la citire...

²⁰ D. Vatamaniuc, *op. cit.*, p. 190.

²¹ A fost publicată pentru prima dată în numărul din aprilie 1844 al "Godey's Magazine and Lady's Book". În românește există mai multe versiuni, titrate diferit. Petre Solomon va opta pentru titlul *O întâlnire din Munții Colțoși*. Liviu Cotrău o va retrăduce și va prefera o titrare mai aproape de original: *Poveste din Munții Colțuroși*. Versiunea e prezentă în E. A. Poe, *Misterul lui Marie Rogêt și alte povestiri*, Ed. Polirom, Iași, 2005.

²² Am optat pentru această titrare și în Lucian-Vasile Szabo (editor), *Fantome. Zece bijuterii fantastice scrise de autori români*, Ed. Bastion, Timișoara, 2008.

NIMIC NU E IMPORTANT DOAR PENTRU CĂ TI S-A ÎNTÂMPLAT TIE

Urmare din pagina 5

Și totuși, nu știu de ce, povestirea nu mi-a ieșit niciodată. Mereu era ceva în neregulă și nu-mi puteam da seama ce. Am lăsat-o la o parte câțiva ani până când, într-o dimineață, mi-am dat seama că soluția era să nu menționez sinuciderea sau înmormântarea; să vorbesc doar despre întâlnirea cu această femeie, deși contravenea ideii mele despre scris, care presupune că nu încerci să fii misterios și nu omiți lucruri. Nu te joci; dar nu asta era intenția mea. A menționa sinuciderea pe parcursul povestirii echivala cu aruncarea unei grenade. Era o traumă care ar fi pulverizat totul. Spre marea mea insatisfacție la acel moment, am recurs la "o soluție simplă la o problemă complexă". E definiția pe care Ernest Hemingway a dat-o suicidului. Se prăbușise un avion în Africa, toată lumea îl credea mort și *New York Times* i-a publicat necrologul. Există o poză celebră în care îl ține în mână, zâmbind. Scriind despre întâmplare, a definit astfel sinuciderea. Tatăl i se omorâse și, ulterior, el însuși s-a împușcat. Am reușit cumva să incorporez ideea în ultima propoziție. Unii își vor imagina altceva. Dacă povestea e neclară, e pentru că nu am putut proceda altcumva.

C.C.: Dar *Crezi la Dumnezeu?*

P.O.C.: Un turist care vrea să facă bine e jefuit în Cairo. Vrea să ajute orfanii, dar un întreprinzător local lipsit de scrupule reușește să-l ușureze de bani și îi întrerupe epifania. Mă interesa personajul și acel tip de vulnerabilitate pe care o ai ca străin într-un loc pe care nu-l înțelegi, unde cauți, poate, un tip de experiență pe care ți-o doreai de mult. Pentru că ai proiectat-o puțin prea entuziast, te lași înșelat.

C.C.: Se simte dezamăgirea protagonistului luat drept naiv.

P.O.C.: Spre final realizează că revelațiile nu se obțin cu ușurință; greșeala lui a fost să creadă că așa se va întâmpla.

C.C.: Faci multe trimiteri la religie. E o preocupare constantă?

P.O.C.: Era atunci în mod deosebit. Încă este, dar când am început să scriu *Și dulce e lumina* locuiau în Egipt și citeam *Eclesiastul*. Toate elementele existențialismului despre care indivizii precum Houellebecq vorbesc azi au fost scrise mult mai bine și mai succint înainte.

Ce sens are viața când știi că totul se sfârșește? Ce rost are să repeți lucruri ce s-au mai întâmplat și se vor mai întâmpla, să te lași purtat de pasiuni care nu duc nicăieri? E cel mai frumos poem; îți dai seama că limbajul e un fel de alchimie care-ți permite nu atât să înfrunți experiențele inacceptabile, cât să te apropie puțin de ele. E același instinct care-i face pe oameni să exprime lucruri în cântece. Chiar dacă sunt triste, cântecul e frumos. Aceasta e experiența noastră de viață: trebuie mereu să o convertim, s-o exprimăm cumva. Nu rămâne niciodată pură și nedigerată. Nu poți trăi așa; trebuie să crezi ceva.

Citeam *Eclesiastul* cât scriam, cu un soi de umilință fundamentală, conștient că totul fusese deja scris, urma să mai fie scris, iar eu făceam doar ce puteam. Niciun cititor sau critic nu a observat - și nici n-ar avea motive -, dar mă întorc mereu la *Eclesiast*. Sunt câteva citate chiar în această carte, ca și în prima. Apare în povestea cu mănăstirea din Egipt, spre final, unde protagonistul citește Biblia pe întuneric. Însuși titlul cărții e din *Eclesiast*, care influențează și felul în care apare lumina în varii povestiri, precum cea menționată de tine, *Crezi la Dumnezeu?* sau ultima, *O vreme pentru toate*. Ultima parte e o rescriere a unei porțiuni extrem de frumoase din *Eclesiast*.

C.C.: Vorbeai mai devreme de cântece și mă întrebam cât de importantă e muzica pentru tine. Fie te referi la ea în text (Tom Waits, Chopin), fie plutește în fundal.

P.O.C.: De multe ori ascult muzică în timp de scriu.

C.C.: Ce îți place?

P.O.C.: De toate. Muzica de pian poate fi bună pentru scris. Menționez *Nocturnele*, dar și *Tombstone Blues* de Bob Dylan, unul din marii mei favoriți. Îmi plac Leonard Cohen și mulți alții.

C.C.: O povestire include levitația.

P.O.C.: Visez adeseori că pot zbura; descriam o experiență onirică. Mi s-a părut o modalitate ușoară de a surprinde fascinația pe care oamenii o încearcă unul pentru celălalt când se întâlnesc pentru prima dată și între ei există atracție romantică sau erotică. El n-are niciun atu, dar poate levita! Ea n-are nimic special, dar lui îi place felul în care se mișcă pe stradă. Atât. Se întâlnesc și, desigur, nu e de ajuns...

Ilustrațiile din acest număr reproduc lucrări ale artistului plastic ADRIAN SANDU

ORIZONT

Revistă a Uniunii Scriitorilor din România

Redactor - șef: Mircea Mihăieș

Redactor - șef adjunct: Cornel Ungureanu

Secretar general de redacție: Adriana Babeți

Colectivul de redacție: Lucian Alexiu, Paul Eugen Banciu, Dorian Branea, Cristina Chevereșan, Șerban Foarță, Radu Pavel Gheo, Marius Lazurca, Viorel Marineasa, Alina Radu, Robert Șerban, Marcel Tolcea, Ciprian Vălcău, Daniel Vighi.

Concepție grafică: Alexandru Jakabházi

Paginare și prezentare grafică: Sorin Stroe.

www.revistaorizont.ro e-mail revorizont@gmail.com

REDACȚIA: TIMIȘOARA, Piața Sf. Gheorghe nr. 3, telefoane: 0256 29 48 93, 0256 29 48 95

Marcă înregistrată: M/00166

Tiparul executat la S.C. "TIM PRESS" S.A. TIMIȘOARA

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE ÎNAPŊIAZĂ

ISSN 0030 560 X

ABONAMENTELE SE FAC LA POȘTA ROMÂNĂ, POZIȚIA 19364 DIN CATALOG

LAPTE NEGRU

ELIF SHAFAK

Scriitoare de origine turcă, ELIF SHAFAK s-a născut în Franța, la Strasbourg, în 1971. Și-a petrecut copilăria și adolescența în Spania, apoi a revenit în Turcia, împreună cu familia sa. A debutat în literatură în 1994, cu povestirea Kem Gözlerle Anadolu, însă a obținut succesul și recunoașterea publicului turc cu primul său roman, *Sufiștii*, publicat în 1997. Cel de-al doilea roman, *Oglinzile orașului*, publicat în 1999 și distins în 2000 cu premiul Uniunii Scriitorilor Turci, a impus-o definitiv în literatura turcă. Aceștia i-au urmat *Privirea* (2000) și *Palatul Păduchilor* (2002). La Editura Polirom i-au apărut romanele *Sfântul nebuniilor incipiente* (2009), *Bastarda Istanbulului* (2007, 2012) și *Cele patruzeci de legi ale iubirii* (2011). Cărțile ei, traduse în numeroase limbi, se bucură de un succes considerabil, iar presa internațională vede în autoarea turcă un rival promițător al marelui scriitor turc Orhan Pamuk.

Prin *Lapte negru*, Elif Shafak reface cu eleganță parcursul de la scriitoarea nomadă independentă la mama sedentară, plină de nesiguranță; ea nu-și dezmente imaginația debordantă și personifică atât propriile trăsături de caracter, sub forma unui harem de femei în miniatură, cât și felurile faze ale depresiei postnatale care-o macină, sub înfățișarea unei familii sinistre de djinni. Shafak își împletește experiențele legate de maternitate cu cele ale unor scriitoare celebre precum Virginia Woolf, Sylvia Plath, Zelda Fitzgerald, Ayn Rand, Alice Walker sau Toni Morrison, căutând cu perseverență o soluție la conflictul dintre maternitate și creativitate.

SPĂLĂTORUL DE VASE NOROCOS

Iată-ne, pe mama și pe mine, prinse într-un labirint dulce-amar de sentimente, în care numai mamele și fiicele sunt în stare să se-nurce. Dar mă simțeam plină de recunoștință pentru felul cum reacționase la vestea neașteptată și i-am mulțumit pentru susținerea ei.

— O, nu e vorba de nici o susținere, draga mea. Sunt pur și simplu ca un spălător de vase nevoiaș care găsește din întâmplare un bilet de loterie pe trotuar și află că a câștigat lozul cel mare.

Oricât de obișnuită aș fi cu frazele codificate și cifrate ale mamei, de data asta n-am priceput imediat unde bate.

— Mi-e teamă că nu înțeleg.

— Păi, e cât se poate de limpede, iubito. Te temeai că o să mă supăr când o să aflu că te-ai măritat în secret în altă țară și, când ai văzut că nu m-am supărat deloc, te-ai simțit recunoscătoare. Așa e?

Am încuviințat din cap.

— Așa e.

— Vezi tu, doar o mamă care e sigură că fiica ei se va căsători într-o zi ar fi dezamăgită aflând că a făcut-o fără s-o anunțe. Sincer vorbind, eu n-am avut niciodată nici un fel de așteptări de la tine la capitolul asta. Păreai ultimul om de pe planeta asta care și-ar pune pirostriile. Așa că nu m-am dus să cumpăr câte un bilet loto în fiecare săptămână și să-mi pun speranțele în el. Acum înțelegi?

Începeam să mă luminez.

Fericită că îmi captase întreaga atenție, mama a continuat cu entuziasm:

— M-am împăcat cu situația și mi-am văzut de viață. Apoi, într-o zi, am găsit din senin biletul ăsta pe trotuar și-am aflat că trăsesem lozul cel mare. Așa m-am simțit când am primit vestea căsătoriei tale, la fel de uluită ca un spălător de vase norocos!

Mă măritasem de curând în Berlin. Nu era o coincidență că aleseserăm orașul acesta ca să ne unim viețile, fiindcă, cel puțin nouă, căsătoria noastră ni se părea la fel de surprinzătoare ca neașteptata reunificare a Germaniei. Întocmai ca Berlinul de Est și cel de Vest, și noi fuseserăm împreună odată, apoi ne despărțiserăm și acum eram din nou împreună. Soțul meu și cu mine aveam — și avem încă — temperamente la fel de diferite precum capitalismul și comunismul. Eyup e un suflet blând și generos, un bărbat mereu rațional, înzestrat cu un uimitor echilibru interior și cu o răbdare de Iov, de la care și-a primit și numele. Cât despre mine, ar trebui să bifez aproape tot ce se opune calităților lui, începând cu "nerăbdătoare", "impulsivă", "irațională", "emotivă" și "haos ambulant".

Ne-am ferit să facem nuntă, fiindcă nici unul nu se omoară după ceremonii. Așa că ne-am dus pur și simplu la Ambasada Turciei din bulevardul Kbaum și am anunțat că vrem să ne căsătorim. Pe o bancă de lângă intrare stătea un vagabond cu capul plin de păduchi și de gânduri, cu fața spre cer, încălzindu-se fericit la soare. Mi-a trecut prin minte că ar fi martorul perfect, însă când am încercat să-l rog să ne însoțească înăuntru, am descoperit că el nu știa engleză și eu nu știam germană, iar limbajul semnelor pe care l-am inventat ad-hoc nu era destul de sugestiv ca să acopere un subiect atât de neobișnuit. I-am oferit în schimb un pachet de Marlboro Lights, iar el a părut să ne binecuvânteze cu un zâmbet știrb. Ne-a dăruit și o bucată de poleială aurie de la ciocolată, pe care o netezise cu grijă. Am acceptat

încântată darul. Părea de bun augur.

N-am purtat rochie de mireasă nu doar pentru că detest acest ritual, ci și pentru că nu port niciodată alb. Mi-a fost întotdeauna greu să pricep cum reușesc alții. Ani de zile n-am putut nici să mă așez pe o canapea dacă era prea albă, dar treptat m-am vindecat de acest nărav. Prietenii mei au câteva teorii în privința aversiunii mele pentru alb. Cred că probabil am căzut într-un cazan cu orez cu lapte pe când eram copil (spre deosebire de Obelix, care a căzut în Poțiunea Magică, asta nu m-a înzestrat cu nici o putere supranaturală) și am ajuns să urăsc culoarea asta, dar nu și laptele cu orez. Totuși nu-mi amintesc să se fi întâmplat nimic de genul ăsta și nici cea de-a doua teorie a lor, cum că aș avea prejudecăți împotriva doctorilor, dentiștilor și tehnicienilor de laborator — oameni îmbrăcați în alb — nu e adevărată.

Oricum, în ziua aceea de mai, m-am înveșmântat în culoarea mea preferată: negrul. Cât despre Eyup, purta niște pantaloni negri și o cămașă albă, pentru a respecta într-un fel tradiția. Așa am spus "Da". Fără tam-tam și dintr-o toană. Cu toate că părinții și cele cinci surori ale lui Eyup, ca și nu mai vorbim de mama și bunica mea, ar fi fost încântați să facem o nuntă turcească tradițională, cu mâncare, muzică și dans, când au aflat că ne-am căsătorit, au fost destul de drăguți încât să ne respecte alegerea. Lăsând la o parte chestia cu spălătorul de vase norocos, mama nu era singura care nu se aștepta să mă mărit. Nici cititorii mei nu păreau să se aștepte la una ca asta. La curent cu romanele și eseurile mele, ei fuseseră mereu primii care înțelegeau ce simțeam. Dar de data asta s-au arătat mai degrabă șocați decât înțelegători. Și-au exprimat surpriza în scrisori, e-mailuri și cărți poștale. Unii chiar mi-au trimis tăieturi din interviurile mele anterioare, în care spusese: "Viața casnică burgheză? Nici gând! Nu mă prinde" și "Nu cred că mi-ar plăcea să cresc copii, dar mă gândesc că aș putea fi o bună mamă vitregă într-o zi. Știi, cineva cu care să te duci la un meci de fotbal sau la o repetiție costumată pentru balul de absolvire". Acum, parcă spunându-mi "te-am prins" din priviri, cititorii aceia inteligenți și mucaliți doreau să afle ce se schimbaseră.

Nu puteam să le dau decât un singur răspuns: iubirea.

CÂND MARELE BAZAR ZĂMBEȘTE

Exact un an mai târziu, Eyup și cu mine stăm într-o cafenea din Marele Bazar.

Degețicile mele nu se zăresc pe nicăieri și bănuiesc că fiecare face cumpărături în altă prăvălie. După Mount Holyoke, am lucrat o vreme ca lector la Universitatea din Michigan, în Ann Arbor. Am predat cursuri despre feminism și am început încet-încet să lucrez la noul meu roman, *Bastarda Istanbulului*.

Acum e din nou vară. M-am întors în oraș. Stăm aici, iubirea mea și cu mine, printre brătări de argint, pipe cu tutun, covoare și lămpi de bronz care îmi aduc aminte de cea a lui Aladdin. Zarva ne înconjoară din toate părțile. Tineri împingând cărucioare cu marfă, bătrâni jucând table, negustorii ciorovăindu-se în toate limbile pământului, turiști luptându-se să țină vânzătorii insistenți la distanță, ucenici cărând pahare de ceai pe țevi de argint, pisici mieunând în fața restaurantelor, copii hrănind pisicile când părinții nu sunt atenți — fiecare e în lumea lui.

Dintr-odată, Eyup mă ia de mână și întreabă, ridicând glasul ca să acopere larma din fundal:

— Draga mea, m-am tot gândit. Mai ești împotriva căsătoriei?

— Cu siguranță, spun plină de convingere. Apoi adaug: Teoretic.

— Și ce înseamnă exact teoretic? mă întreabă cu delicatețe.

— Înseamnă "în general vorbind". Ca o idee abstractă. Ca un model filozofic..., încerc să-i explic.

— Pe înțelesul tuturor, te rog? spune amestecând ceaiul din pahar cu lingurița.

— Păi, sunt împotriva ideii ca oamenii să se căsătorească, sau cei mai mulți dintre ei, pe bune, chiar n-ar trebui, însă, acestea fiind spuse...

— Acestea fiind spuse? repetă el.

— Nu sunt împotriva ideii ca eu să mă căsătoresc cu tine, de pildă.

Eyup râde — cu râsul lui ca o sabie scoasă dintr-o teacă de mătase înaintea loviturii de grație.

— Cred că nici un bărbat n-a mai primit vreodată o cerere mai ocrotită în căsătorie din partea unei femei, spune.

— Chiar?

Dă malițios din cap.

— Poți s-o retragi, desigur.

— Dar nu vreau, spun, fiindcă asta simt.

Te rog să te căsătorești cu mine.

Marele Bazar râde în hohote de nenumăratele mele contradicții, zornăind din clopoțeii de vânt, zăngănind din lingurițe, dăngănind din clopote. Cu un dosar ca al meu, ce drept am să judec contradicțiile lui Ayn Rand?

Eyup face niște ochi mari și înduioșati.

— E o glumă.

— Dar sunt al naibii de serioasă, spun și aștept, abia îndrăznind să respir.

Ochii lui se pironesc într-ai mei câteva clipe nesfârșite, de parcă ar căuta ceva, apoi fața i se luminează, ca un dom de argint învăluit de soare.

— Accept bucuroși, răspunde. Da.

Oscar Wilde spunea odată: "Bărbății se căsătorec pentru că sunt obosiți, femeile pentru că sunt curioase". Dar dacă e cineva obosit aici, cel mai probabil eu sunt aia. M-am săturat de propriile prejudecăți. M-am săturat să mă tot chinui zadarnic să descopăr frumusețea lucrurilor mărunte, să fiu împotriva căsătoriei și vieții casnice, să mă împuținez tot mai mult, să car valize dintr-un oraș în altul, dintr-o țară în alta.

Dar o să încetez oare să mai hoinăresc de colo-colo când o să-mi pun pirostriile?

În engleză, matrimony vine de la cuvântul latinesc "mamă". Echivalentul său turcesc, evlilik, are mai degrabă legătură cu "întemeierea unui cămin". Să prinzi rădăcini e o premisă a căsătoriei.

— Știi că nu suport să stau locului, spun plină de vinovăție.

— Am observat, zice Eyup.

— Nu te deranjează? întreb, temându-mă de răspuns.

— Draga mea, am încetat să mă aștept la ceva normal din partea ta din ziua în care ne-ai citat mottoul tău despre iubire din Neil Gaiman, spune el.

— Aha.

Pleacă ușor capul și adaugă:

— O să facem cum ne pricepem mai bine. Tu o să fii nomada și eu sedentarul. Tu o să-mi aduci fructe minunate din târmuri îndepărtate, iar eu o să cresc portocale în curtea din spate pentru tine. O să găsim un echilibru.

Întorc capul. Bunătatea adevărată îmi stârnește întotdeauna lacrimile, lucru pe care izbutesc să-l ascund, însă cu nasul meu e cu totul altă poveste, se înroșește instantaneu. Eyup îmi întinde un șervețel, întrebându-mă:

— Și cum tu ești călătoreasă în jurul lumii, gândește-te, unde ți-ar plăcea să spui "Da"?

— Într-un loc unde miresele nu trebuie să poarte alb, vine răspunsul meu.

Folosind lingurița pe post de baghetă ca să-și sublinieze cuvintele, Eyup spune:

— Atunci ne rămân doar trei opțiuni: o mânăstire, de preferință medievală; un bar frecventat de rockeri motocicliști; sau decorul unui film despre Johnny Cash. Doar acolo poți să porți o rochie de mireasă neagră fără să i se pară cuiva ciudat.

Cântăresc repede fiecare opțiune și apoi întreb:

— Ce zici de Berlin?

— Ce-i cu Berlinul?

— Mi s-a oferit o bursă din partea Institutului de Studii Aprofundate din Berlin. Dacă accept,

o să stau acolo o vreme la anul.

— Hmm, înțeleg, spune, dintr-odată serios. O să fim ca Berlinul de Est și Berlinul de Vest, extrem de diferiți și cândva independenți, însă acum uniți în chipul cel mai surprinzător.

UNA ALBASTRĂ, UNA ROZ

La doi ani după ce am spus "Da" în Berlin, tremur ca o frunză pe podeaua băii din Istanbul. Plăcile de faianță de pe pereți au culoarea smaraldului și sunt presărate cu liane de iederă de un verde închis, un decor foarte potrivit când te simți ca o frunză.

Mi-am petrecut ultimul an și jumătate predând la Universitatea din Arizona, ca profesor titularizabil cu normă întreagă la Departamentul de Studii despre Orientul Apropiat. Mutarea din răcorosul Ann Arbor în însoritul Tucson a impus o schimbare radicală în garderoba mea, care — slavă Domnului — era alcătuită doar din două valize. În tot acest timp am făcut întruna naveta între Tucson și Istanbul, iar acum iată-mă aici, stând sprijinită cu spatele de cadă, respirând adânc ca să-mi liniștesc bătăile înnebunite ale inimii.

Tin în mână un obiect mic, dar eu ambalat scrie: "Două linii apărute pe ecran indică sarcina. O singură linie albastră indică absența ei".

Dar deocamdată evit să mă uit la ecran, concentrându-mă în schimb asupra oricăror alte detalii neînsemnate, precum data expirării sau producătorul. E fabricat în China. De aia n-a costat decât o treime din prețul celorlalte teste de sarcină pentru acasă de la farmacie. Mă întreb cât de sigur e. Nu scrie oare în ziare că jucăriile fabricate în China produc alergii? Dar testele de sarcină chinezești ar putea oare furniza rezultate pozitive false?

Mai interesată de siguranța produsului din mâna mea decât de propria mea stare, privirea îmi alunecă spre micul cadran alb. Ușurare. O, ce bine! Nu se vede decât o singură linie. Albastră. Nu eram pregătită pentru a doua. Dar o bănuială săcătoare îmi stăruie într-un cotlon al minții și ceva îmi spune să nu mă grăbesc să mă bucur încă. Apoi, exact cum mă temeam, după ceva timp, apare linia roz.

De ce nu se ivește întâi linia roz și abia după aia cea albastră? Sau de ce nu apar amândouă odată? Așteptarea ar fi mai scurtă și neliniștea mult mai mică. Oare producătorii chinezi au conceput testul astfel ca să-l facă mai incitant pentru femei?

Îmi trebuie câteva minute ca să încetez cu cărțile împotriva producătorilor chinezi și să-mi accept situația. Încet, dar sigur, mîntea mea înțelege ceea ce inima a acceptat deja: sunt însărcinată.

Continuare în pagina 27

(fragmente)

Traducere din limba engleză și note de ANA TANASĂ